Ρиза Юсуф
Riza Yusuf

Ана къальби

Ana qalbi

И. Гаспринский адына Медиамеркез
İ. Gasprinskiy adına Mediamerkez
2019

УДК 821(=512.19)
ББК 84(Крмтат)
Ю 91

Одобрено Консультативным советом по изданию литературы на родных языках. Выпущено при поддержке Государственного комитета по делам межнациональных отношений и депортированных граждан РК за счёт средств бюджета Республики Крым

Ю 91 **Юсуф Р.**
Душа матери. – Симферополь: ГАУ РК «Медиацентр им. И. Гаспринского», 2019. – 208 с. : фото.
ISBN 978-5-906959-87-4

Книгу «Душа матери» автор посвящает своей и тысячам других матерей, которые привили своим детям любовь к родному Крыму, но им самим, к сожалению, не суждено было вернуться на Родину.

УДК 821(=512.19)
ББК 84(Крмтат)

Ю 91 **Юсуф Р.**
Ана къальби. – Симферополь: КъДжДмм «И. Гаспринский адына Медиамеркез», 2019. – 208 с. : рес.
ISBN 978-5-906959-87-4

«Ана къальби» китабыны Амиде анама ве онъа ошагъан бинълер аналаргъа багъышлайым. Чюнки аналар озь эвлятларына Ватан севгисини ашлады, лякин озьлерине исе Ватангъа къайтмагъа къысмет олмагъанына языкъ.

УДК 821(=512.19)
ББК 84(Крмтат)

Yu 91 **Yusuf R.**
Ana qalbi. Simferopol: QCDmm «İ. Gasprinskiy adına Mediamerkez», 2019. – 208 s. : res.
ISBN 978-5-906959-87-4

«Ana qalbi» kitabını Amide anama ve oña oşağan biñler analarğa bağışlayım. Çünki analar öz evlâtlarına Vatan sevgisini aşladı, lâkin özlerine ise Vatanğa qaytmağa qısmet olmağanına yazıq.

UDK 821(=512.19)
BBK 84(Krmtat)

ISBN 978-5-906959-87-4

Анам ***Юсуфова Амиденинъ***
айдын хатырасына багъышлайым

Anam ***Yusufova Amideniñ***
aydın hatırasına bağışlayım

Меним къысметим

Эр бир инсан бу дюньягъа озь къысметинен догъар. Эм де кимсе кимсенинъ къысметини чекип аламаз. Инсан такъдирининь айланчыкъ къарсанбалы, къара ве беяз ёлларында озь къысметинен адымлар…

Иште, манъа ер юзюнде дженнет деп адландырылгъан Къырымда 28 июльде 1939 сенеси Ильяс огълу Юсуфнынъ айлесинде догъмакъ, эджель пускюрген дженкни корьмек, беш яшында олгъанымда саткъынлар сыфатында узакъ Озьбекистангъа сюргюн этильмек, сюргюнлюктеки агъыр яшайышны корьмек, окъумакъ, эвленмек, бала-чагъалы олмакъ, ве кене Къырымгъа къайтып кельмек, Акъмесджитте намлы инсанларымызнен бирликте миллий театримизни гъайрыдан тиклемек, къайтувнынъ бутюн агъырлыкъларыны – яхшы ве яман куньлерини яшап кечирмек къысмет олды.

Анамнынъ ады Амиде. Анамларнынь къорантасында докъуз бала олгъан, къартанам ве къартбабамыз пек эрте вефат эткенлер. Аиленинь энъ буюги – Фахри дайым – оларгъа бабалыкъ япкъан. Къыз ве огълан къардашлар кемалына еткенлеринде оларгъа тойлар япып эвлендирген.

Мен къорантамызда учюнджи бала эдим. Менден сонъ огълан къардашым догъды. Къорантамызда биз учь огълан ве бир къыз эдик.

1941 сенеси дженк башлангъанда бабам ордугъа алынды. Бабам дженктен шай да къайтып кельмеди.

Дженк вакътында Айланма коюнде яшагъан Зоре тизем, Аллах рахмет эйлесин, эвлери янгъан сонъ, дёрт баласыны алып, Бий-Элиге бизге келип 1944 сенесинедже бир кирамет астында бизнен яшап башлады.

1944 сенеси майыс он секизде эки ана иле секиз бала бутюн халкънен берабер озь тувгъан Ватанындан сюргюн этильди. Бизни Озьбекистаннынь Коканд районына алып кельдилер. Эшек арабаларына юклеп койге алып кельдилер. Койде памукъ тарласында, арангъа кетирип ташладылар.

Menim qısmetim

Er bir insan bu dünyağa öz qısmetinen doğar. Em de kimse kimseniñ qısmetini çekip alamaz. İnsan taqdirinin aylançıq qarsanbalı, qara ve beyaz yollarında öz qısmetinen adımlar…

İşte, maña yer yüzünde cennet dep adlandırılğan Qırımda 28 iyülde 1939 senesi İlyas oğlu Yusufnıñ aylesinde doğmaq, ecel püskürgen cenkni körmek, beş yaşında olğanımda satqınlar sıfatında uzaq Özbekistanğa sürgün etilmek, sürgünlükteki ağır yaşayışnı körmek, oqumaq, evlenmek, bala-çağalı olmaq, ve kene Qırımğa qaytıp kelmek, Aqmescitte namlı insanlarımıznen birlikte milliy teatrimizni ğayrıdan tiklemek, qaytuvnıñ bütün ağırlıqlarını – yahşı ve yaman künlerini yaşap keçirmek qısmet oldı.

Anamnıñ adı Amide. Anamlarnın qorantasında doquz bala olğan, qartanam ve qartbabamız pek erte vefat etkenler. Ailenin eñ büyügi – Fahri dayım – olarğa babalıq yapqan. Qız ve oğlan qardaşlar kemalına yetkenlerinde olarğa toylar yapıp evlendirgen.

Men qorantamızda üçünci bala edim. Menden soñ oğlan qardaşım doğdı. Qorantamızda biz üç oğlan ve bir qız edik.

1941 senesi cenk başlanğanda babam orduğa alındı. Babam cenkten şay da qaytıp kelmedi.

Cenk vaqtında Aylanma köyünde yaşağan Zore tizem, Allah rahmet eylesin, evleri yanğan soñ, dört balasını alıp, Biy-Elige bizge kelip 1944 senesinece bir kiramet astında biznen yaşap başladı.

1944 senesi mayıs on sekizde eki ana ile sekiz bala bütün halqnen beraber öz tuvğan Vatanından sürgün etildi. Bizni Özbekistannın Kokand rayonına alıp keldiler. Eşek arabalarına yüklep köyge alıp keldiler. Köyde pamuq tarlasında, aranğa ketirip taşladılar.

1947 senesi Ediye tizem bizni Kokandqa köçürip ketirdi. 1948 senesi Ablâmit eniştem lagerden qaytıp keldi ve qorantasına qavuştı. Anam ve men Kokanddaki Qıyalı-say maallesinde bir odanı kiraga tutıp, ayrı yaşap başladıq. Anam çalışqan fabrikada o yılları er bir işçige 400 gramm qara ötmek bere ediler. Anamnen ekimiz babamnı çoq bekledik. Ondan bir haber alıp olamadıq.

1947 сенеси Эдие тизем бизни Кокандкъа кочюрип кетирди. 1948 сенеси Аблямит эньиштем лагерьден къайтып кельди ве къорантасына къавушты. Анам ве мен Коканддаки Къыялы-сай мааллесинде бир оданы кирага тутып, айры яшап башладыкъ. Анам чалышкъан фабрикада о йыллары эр бир ишчиге 400 грамм къара отьмек бере эдилер. Анамнен экимиз бабамны чокъ бекледик. Ондан бир хабер алып оламадыкъ.

Дженктен, эсирликтен, ГУЛАГлардан къайтып кельгенлер чокъ олды. Рахметли бабам къайтмады.

1950 сенесининъ сентябрь айында анама арбий комиссариаттан къара хабер кетирдилер. Бабам 1944 сенеси март 23-те эляк олгъан. Украинанынъ Хмельницк виляетиндеки Чемеровцы къасабасы янында къардашлар мезарлыгъына дефн этильген.

Языкълар олсун ки, бабамны ич де хатырлап оламайым, бир фоторесими де ёкъ. Оны таныгъанлар, бильгенлер «Бабанъ пек яхшы адам эди» деп айта эдилер.

Бешинджи сыныфта окъугъанымда пионерлер эвине къатнадым, анда рус чалгъы алетлери оркестринде домра ве мандалина чалмагъа огрендим. Шу йыллары Коканддаки 1-нджи музыка мектебинде окъудым.

1957 сенеси Ташкентке кеттим, анда Хамза адындаки музыка окъув юртуна окъумагъа кирдим. Оны битирген сонъ Ташкент девлет консерваториясында окъудым. Эмек фаалиетим студентлик девримде, 1957 сенеси, башланды.

1964 сенеси эвлендим. Омюр аркъадашым Мунире Юсуфова (къызлыкъ сойады Османова) Бекабадтан эди. Тувгъан ери исе Къырымнынъ Ленин районы, Ташлы-Яр кою.

1965 сенеси Ташкент девлет филармониясында чалгъыджы олып чалыштым ве шу сененинъ июнь айында Русиеге гастрольге кеттик. Уч ай ичинде Русиенинъ элли беш шеэринде концертлер бердик.

Консерваторияны 1966 сенеси битирдим.

Консерваторияны битирген сонъ Озьбекистан Медениет назирлиги мени Андижан виляетине ишке ёллады. 1966 сенеси апрель 26-да Ташкентте зельзеле олгъаны себебинден кирагъа бир эв тапыламады, Ташкентте чалышмагъа имкян олмады. Андижангъа кетмеге меджбур олдым.

Cenkten, esirlikten, GULAGlardan qaytıp kelgenler çoq oldı. Rahmetli babam qaytmadı.

1950 senesiniñ sentâbr ayında anama arbiy komissariattan qara haber ketirdiler. Babam 1944 senesi mart 23-te elâk olğan. Ukrainanıñ Hmelnitsk vilâyetindeki Çemerovtsı qasabası yanında qardaşlar mezarlığına defn etilgen.

Yazıqlar olsun ki, babamnı iç de hatırlap olamayım, bir fotoresimi de yoq. Onı tanığanlar, bilgenler «Babañ pek yahşı adam edi» dep ayta ediler.

Beşinci sınıfta oquğanımda pionerler evine qatnadım, anda rus çalğı aletleri orkestrinde domra ve mandalina çalmağa ögrendim. Şu yılları Kokanddaki 1-nci muzıka mektebinde oqudım.

1957 senesi Taşkentke kettim, anda Hamza adındaki muzıka oquv yurtuna oqumağa kirdim. Onı bitirgen soñ Taşkent devlet konservatoriyasında oqudım. Emek faaliyetim studentlik devrimde, 1957 senesi, başlandı.

1964 senesi evlendim. Ömür arqadaşım Münire Yusufova (qızlıq soyadı Osmanova) Bekabadtan edi. Tuvğan yeri ise Qırımnıñ Lenin rayonı, Taşlı-Yar köyü.

1965 senesi Taşkent devlet filarmoniyasında çalğıcı olıp çalıştım ve şu seneniñ iyün ayında Rusiyege gastrolge kettik. Uç ay içinde Rusiyeniñ elli beş şeerinde kontsertler berdik.

Konservatoriyanı 1966 senesi bitirdim.

Konservatoriyanı bitirgen soñ Özbekistan Medeniyet nazirligi meni Andijan vilâyetine işke yolladı. 1966 senesi aprel 26-da Taşkentte zelzele olğanı sebebinden kirağa bir ev tapılamadı, Taşkentte çalışmağa imkân olmadı. Andijanğa ketmege mecbur oldım.

Andijandaki Ahunbabayev adına muzıkalı drama ve komediâ teatrinde nevbetçi dirijör olıp çalıştım. 1979 senesi meni teatrniñ baş dirijörı vazifesine tayinlediler.

Nevbetçi ve baş dirijör vazifesinde yigirmi dört yıl çalıştım ve o devir içinde elliden ziyade muzıkalı spektaklni sahnalaştırdım, olarğa dirijörlıq yaptım. Dirijör olaraq, teatrde dört spektaklge muzıka yazdım.

Bundan da ğayrı, yigirmiden ziyade yır ve oyun muzıkası yazdım. Fortepyano ve orkestr içün bir poema yazdım. Bulğaristan, Sofiya (1969 s.), Varna (1981 s.) ve Yambolda (1986 s.) keçken folklor festivallerinde iştirak

Андижандаки Ахунбабаев адына музыкалы драма ве комедия театринде невбетчи дирижёр олып чалыштым. 1979 сенеси мени театрнинъ баш дирижёры вазифесине тайинледилер.

Невбетчи ве баш дирижёр вазифесинде йигирми дёрт йыл чалыштым ве о девир ичинде эллиден зияде музыкалы спектакльни сахналаштырдым, оларгъа дирижёрлыкъ яптым. Дирижёр оларакъ, театрде дёрт спектакльге музыка яздым.

Бундан да гъайры, йигирмиден зияде йыр ве оюн музыкасы яздым. Фортепьяно ве оркестр ичюн бир поэма яздым. Булгъаристан, София (1969 с.), Варна (1981 с.) ве Ямболда (1986 с.) кечкен фольклор фестиваллеринде иштирак этим. Андижан театрининъ труппасынен Озьбекистан, Таджикистан, Къыргъызстан джумхуриетлери бойлап гастроллерде олдым.

Не япаджакъсынъ, иште, къысметим, такъдирим ойле экен. Иджадий омрюмнинъ эсас къысмы гъурбетликте кечти, эсас къуветим озьбек театр ве музыка санатына сарф олунды.

«Сабырнынъ тюбю сары алтын» деген къартбабайлар. Девир кельди, ёллар ачылды ве баба-деде юртуна къавушмакъ къысмет олды.

Мен сюргюнлюктен Къырымгъа 1990 сенеси къайтып кельдим.

Шу сенеси Къырымда, Акъмесджитте гъайрыдан тикленильген Къырымтатар музыкалы драма театрининъ бедий рехбери Ильяс Бахшыш мектюп ёллап, мени театрге ишке давет этти. Мени театрнинъ баш дирижёры вазифесине тайинледилер. Ильки ишим – Элтониннинъ «Насреддин оджа» спектакли олды (бестеджи И. Бахшыш).

Сонъра Ю. Болатнынъ «Дубаралы той» (муз. Э. Налбандовнынъ, реж. Э. Намазов), «Адынъ чыкъкъандже джанынъ чыкъсынъ» (инсц. ве муз. И. Бахшыш, реж. Р. Бекташев), «Алим» (инсц. Р. Бекташевнинъ, муз. Дж. Кариковнынъ), «Гузель Къырым» ве «Раатлыкъ акъшамы» концерт программаларынъ муэллифи ве дирижёри мен, Риза Юсуф, эдим.

Юкъарыда айтылгъан программаларнен бутюн Къырымны бойлап гастроллерде олдыкъ, Краснодар улькесинде къырымтатарлар топлу яшагъан шеэр ве къасабаларда чыкъышта булундыкъ.

Запорожье, Мелитополь ве дигер бир чокъ шеэр ве къасабада озь санатымызны нумайыш эттик.

etim. Andijan teatriniñ truppasınen Özbekistan, Tacikistan, Qırğızstan cumhuriyetleri boylap gastrollerde oldım.

Ne yapacaqsıñ, işte, qısmetim, taqdirim öyle eken. İcadiy ömrümniñ esas qısmı ğurbetlikte keçti, esas quvetim özbek teatr ve muzıka sanatına sarf olundı.

«Sabırnıñ tübü sarı altın» degen qartbabaylar. Devir keldi, yollar açıldı ve baba-dede yurtuna qavuşmaq qısmet oldı.

Men sürgünlükten Qırımğa 1990 senesi qaytıp keldim.

Şu senesi Qırımda, Aqmescitte ğayrıdan tiklenilgen Qırımtatar muzıkalı drama teatriniñ bediy rehberi İlyas Bahşış mektüp yollap, meni teatrge işke davet etti. Meni teatrniñ baş dirijörı vazifesine tayinlediler. İlki işim – Eltoninniñ «Nasreddin oca» spektakli oldı (besteci İ. Bahşış).

Soñra Yu. Bolatnıñ «Dubaralı toy» (muz. E. Nalbandovnıñ, rej. E. Namazov), «Adıñ çıqqance canıñ çıqsıñ» (insts. ve muz. İ. Bahşış, rej. R. Bektaşev), «Alim» (insts. R. Bektaşevniñ, muz. C. Karikovnıñ), «Güzel Qırım» ve «Raatlıq aqşamı» kontsert programmalarıñ müellifi ve dirijöri men, Riza Yusuf, edim.

Yuqarıda aytılğan programmalarnen bütün Qırımnı boylap gastrollerde oldıq, Krasnodar ülkesinde qırımtatarlar toplu yaşağan şeer ve qasabalarda çıqışta bulundıq.

Zaporojye, Melitopol ve diger bir çoq şeer ve qasabada öz sanatımıznı numayış ettik.

Bu yerde bir şeyni aytıp keçmek keregim. Seyirciler bizim spektakllerni, kontsert programmalarımıznı ğayet samimiy, quvanç közyaşlarınen qarşılay ediler. Olar sahnağa köterilip, artistlerni quçaqlap: «Cemaat, biz elli yıldan soñ kene öz yurtumızda, öz ana tilimizde spektakl kördik», dep bizlerge büyük icadiy muvafaqiyetler tilep qala ediler.

Özbekistanda yaşağanımda bu künlerni tüşümde köre edim. Allağa çoq şükür, meni şu künlerge yetkizdi, şu künlerni kösterdi.

Anam Vatanğa qaytuv quvançını köralmadı, Qırımnı candan ziyade sevgen anaçığım ğurbetlikte, Andijanda 1991 senesiniñ dekabrniñ on birinde vefat etti.

Ailemni Qırımğa 1992 senesi köçürip ketirdim ve 1995 senesinece yataqhanede yaşadıq. 1995 senesi teatrden kettim.

Men şair degilim. Lâkin 1992 senesinden şiir yazmağa başladım.

Birinci yazğan şiirim – «Ana qalbi».

Бу ерде бир шейни айтып кечмек керегим. Сейирджилер бизим спектаклллерни, концерт программаларымызны гъает самимий, къуванч козьяшларынен къаршылай эдилер. Олар сахнагъа котерилип, артистлерни къучакълап: «Джемаат, биз элли йылдан сонъ кене озь юртумызда, озь ана тилимизде спектакль корьдик», деп бизлерге буюк иджадий мувафакъиетлер тилеп къала эдилер.

Озьбекистанда яшагъанымда бу куньлерни тюшюмде коре эдим. Аллагъа чокъ шукюр, мени шу куньлерге еткизди, шу куньлерни косьтерди.

Анам Ватангъа къайтув къуванчыны коралмады, Къырымны джандан зияде севген аначыгъым гъурбетликте, Андижанда 1991 сенесининъ декабрьнинъ он биринде вефат этти.

Аилемни Къырымгъа 1992 сенеси кочюрип кетирдим ве 1995 сенесинедже ятакъханеде яшадыкъ. 1995 сенеси театрден кеттим.

Мен шаир дегилим. Лякин 1992 сенесинден шиир язмагъа башладым.

Биринджи язгъан шиирим – «Ана къальби».

Бу шиирни эки саат ичинде язып анама багъышладым ве о йыллардан башлап сахналарда окъуп келем. Бу ширим 1993 сенеси Анкъарада чыкъкъан «Эмель» меджмуасында да дердж олунды.

Бизлер энди коралмамыз
Асрет олгъан Ватанны.
Языкъ олсун, омюр кечти,
Беклей, беклей о кунни…

«Ана къальби».

Сонъра язылгъан шиирим – «Гъурбетликте бала эдим».

Гъурбетликте бала эдим,
Бильмей осьтим кимлигим.
Акълым тапып, сонъра бильдим
Ким олгъаным, кимлигим.

«Гъурбетликте бала эдим».

1994 сенеси «Майыс айынынъ он секизи» деген шиirимни яздым.

Bu şiirni eki saat içinde yazıp anama bağışladım ve o yıllardan başlap sahnalarda oqup kelem. Bu şirim 1993 senesi Anqarada çıqqan «Emel» mecmuasında da derc olundı.

Bizler endi köralmamız
Asret olğan Vatannı.
Yazıq olsun, ömür keçti,
Bekley, bekley o künni…

«Ana qalbi».

Soñra yazılğan şiirim – «Ğurbetlikte bala edim».

Ğurbetlikte bala edim,
Bilmey östim kimligim.
Aqlım tapıp, soñra bildim
Kim olğanım, kimligim.

«Ğurbetlikte bala edim».

1994 senesi «Mayıs ayınıñ on sekizi» degen şiirimni yazdım.

Halqımıznıñ öz vatanından sürgün etilgenine elli yıl toluvı munasebetinen yazılğan bu şiirimni şu yılı mayıs 18-de Aqmescitte matem mitinginde oqudım.

Sürgünlik – er bir qırımtatar qorantasınıñ başına kelgen büyük faciadır.

Mayıs ayınıñ on sekizi
Qara kündir biz içün.
Elli yılğa toldı çoqtan
Tarih olsun halq içün.

«Mayıs ayınıñ on sekizi».

Men şiirler yazmadan evel bir sıra klassik şairlerimizniñ icadını ögrendim, begengen şiirlerni ezberlep, sahnağa alıp çıqtım.

Meselâ, Amdi Giraybaynıñ «Ey, horlanğan, qul etilgen, yaş tatarlar», «Ant etkenmen…aytaman», Bekir Çoban-zadeniñ

Халкъымызнынъ озь ватанындан сюргюн этильгенине элли йыл толувы мунасебетинен язылгъан бу шииримни шу йылы майыс 18-де Акъмесджитте матем митингинде окъудым.

Сюргюнлик – эр бир къырымтатар къорантасынынъ башына кельген буюк фаджиадыр.

Майыс айынынъ он секизи
Къара куньдир биз ичюн.
Элли йылгъа толды чокътан
Тарих олсун халкъ ичюн.

«Майыс айынынъ он секизи».

Мен шиирлер язмадан эвель бир сыра классик шаирлеримизнинъ иджадыны огрендим, бегенген шиирлерни эзберлеп, сахнагъа алып чыкътым.

Меселя, Амди Гирайбайнынъ «Эй, хорлангъан, къул этильген, яш татарлар», «Ант эткенмен…айтаман», Бекир Чобан-заденинъ 100 йыллыгъына багъышлангъан акъшамда «Бир изин беринъиз», «Джаныкъ къавал», «Тувгъан тиль» шиирлерини сахнада окъудым.

1997 сенеси Романияда языджылар ве шаирлернинъ корюшювинде иштирак этим.

Анда Мемет Ниязийнинъ «Татар бармы, деп ким сорай?» деген шиирини ве озюм язгъан, добруджалы ватандашларымызгъа багъышлангъан «Сизге селям кетирдим мен» деген шииримни окъудым.

1998 сенеси декабрь айында «Къырым» фольклор ансамблинен Тюркиеге гастрольге кеттим. Тюркиенинъ ондан зияде буюк шеэрлеринде чыкъышта булундым.

Миннетдар тюрк сейирджилерининъ эльчырпмалары але даа къулагъымда. Тюркие Джумхуриетининъ 75 йыллыгъына багъышлангъан бу гастрольде Анкъара, Истанбул, Конья, Къырыкъкъале, Сюнгюрлю ве дигер шеэрлеринде концертлер бердик.

Романиягъа кельгенимизде Костендже ве Мангъалия шеэрлеринде концерт бердик. Бу концертлерден сонъ юреклеримиз къуванчкъа, гъурургъа толып, тувгъан юртумыз Къырымгъа къайтып кельдик.

100 yıllığına bağışlanğan aqşamda «Bir izin beriñiz», «Canıq qaval», «Tuvğan til» şiirlerini sahnada oqudım.

1997 senesi Romaniyada yazıcılar ve şairlerniñ körüşüvinde iştirak etim.

Anda Memet Niyaziyniñ «Tatar barmı, dep kim soray?» degen şiirini ve özüm yazğan, dobrucalı vatandaşlarımızğa bağışlanğan «Sizge selâm ketirdim men» degen şiirimni oqudım.

1998 senesi dekabr ayında «Qırım» folklor ansamblinen Türkiyege gastrolge kettim. Türkiyeniñ ondan ziyade büyük şeerlerinde çıqışta bulundım.

Minnetdar türk seyircileriniñ elçırpmaları ale daa qulağımda. Türkiye Cumhuriyetiniñ 75 yıllığına bağışlanğan bu gastrolde Anqara, İstanbul, Könya, Qırıqqale, Süngürlü ve diger şeerlerinde kontsertler berdik.

Romaniyağa kelgenimizde Köstence ve Manğaliya şeerlerinde kontsert berdik. Bu kontsertlerden soñ yüreklerimiz quvançqa, ğururğa tolıp, tuvğan yurtumız Qırımğa qaytıp keldik.

Emekli olğan soñ, insan özüne bir zenaat tapıp, qıymetli vaqtını coymay, yaşamaq içün faydalı işnen oğraşmaq kerek.

Men, söz ustası olaraq, 2000 senesi Romaniyağa davet etildim. Özümnen Fevzi Aliyevniñ «Destan» ansamblini alıp bardım. Romaniyanıñ Bükreş (Buharest), Köstence, Mecidiye ve Mamaya degen yerlerde kontsertler berdik. Qırımdan çeşit yıllarda ketken bizim semetdeşlerimizniñ yañı nesillerini Bükreşte kördik. Olar temiz noğay şivesinde qonuşalar. Bizim ziyalılarımız desem de yañlış olmaz.

Çoq yıl devamında Romaniyadan Qırımğa yüzlernen semetdeşimiz kelip, matem künü – 18 mayısnı biznen birlikte keçire ediler. 2014 senesinden başlap bardı-keldimiz toqtadı.

Menim ilk kitabım, şiirler toplamı olaraq «Men şair degilim» (2005 s.) dep adlandırılğan edi.

Ekinci kitabım «Sanadan yañğırağan şiirler». Otuzğa yaqın şairlerniñ şiirleri sanalarda oquldı ve olar bu kitapta yer aldı ve şairler aqqında qısqaca malümatta berildi.

Эмекли олгъан сонъ, инсан озюне бир зенаат тапып, къыйметли вакътыны джоймай, яшамакъ ичюн файдалы ишнен огърашмакъ керек.

Мен, сёз устасы оларакъ, 2000 сенеси Романиягъа давет этильдим. Озюмнен Февзи Алиевнинъ «Дестан» ансамблини алып бардым. Романиянынъ Букреш (Бухарест), Костендже, Меджидие ве Мамая деген ерлерде концертлер бердик. Къырымдан чешит йылларда кеткен бизим семетдешлеримизнинъ янъы несиллерини Букреште корьдик. Олар темиз ногъай шивесинде къонушалар. Бизим зиялыларымыз десем де янълыш олмаз.

Чокъ йыл девамында Романиядан Къырымгъа юзлернен семетдешимиз келип, матем куню – 18 майысны бизнен бирликте кечире эдилер. 2014 сенесинден башлап барды-кельдимиз токътады.

Меним ильк китабым, шиирлер топламы оларакъ «Мен шаир дегилим» (2005 с.) деп адландырылгъан эди.

Экинджи китабым «Санадан янъгъырагъан шиирлер». Отузгъа якъын шаирлернинъ шиирлери саналарда окъулды ве олар бу китапта ер алды ве шаирлер акъкъында къыскъаджа малюматта берильди.

Бу китапта олгъан шиирлернинъ чокъусыны эзберден огренип, сахнада йылларджа окъудым. Тюркие, Романия ве Къырымда бир чокъ мерасимде классик эсерлерден башкъа озюм язгъан шиирлерни де окъуйым.

2008 сенеси мен учюнджи китапнынъ устюнде чалышып башладым. Бу китап «Къырымтатар музыка эрбаплары» деп адландырылды. Китапта тарихымызда козьге корюльген юзден зияде музыка эрбабы иле земаневий усталар, чалгъыджы ве йырджылар акъкъында бильги берильмектедир. Китапта тек Къырымда олгъан эрбаблар дегиль де, Америка, Тюркие, Русие, Романия ве Озьбекистанда яшагъан семетдешлеримиз бу китапта ер алдылар.

Бизим тарихымызда бойле китап ильк сефер тертип этилип, 2015 сенеси неширден чыкъты ве къыскъа вакъыт ичинде озь окъуйыджыларыны тапты.

2015 сенеси майыс айында Анкъарада меним 75 йыллыкъ юбилейимни къайд эттилер. Себеби – Къырымда 75-лыкъ юбилейим япылмагъан эди. Тюркиеге меннен берабер йырджы Асан Билялов

Bu kitapta olğan şiirlerniñ çoqusını ezberden ögrenip, sahnada yıllarca oqudım. Türkiye, Romaniya ve Qırımda bir çoq merasimde klassik eserlerden başqa özüm yazğan şiirlerni de oquyım.

2008 senesi men üçünci kitapnıñ üstünde çalışıp başladım. Bu kitap «Qırımtatar muzıka erbapları» dep adlandırıldı. Kitapta tarihımızda közge körülgen yüzden ziyade muzıka erbabı ile zemaneviy ustalar, çalğıcı ve yırcılar aqqında bilgi berilmektedir. Kitapta tek Qırımda olğan erbablar degil de, Amerika, Türkiye, Rusiye, Romaniya ve Özbekistanda yaşağan semetdeşlerimiz bu kitapta yer aldılar.

Bizim tarihımızda böyle kitap ilk sefer tertip etilip, 2015 senesi neşirden çıqtı ve qısqa vaqıt içinde öz oquyıcılarını taptı.

2015 senesi mayıs ayında Anqarada menim 75 yıllıq yubileyimni qayd ettiler. Sebebi – Qırımda 75-lıq yubileyim yapılmağan edi. Türkiyege mennen beraber yırcı Asan Bilâlov ve bestekâr, yırcı Zera Kencikayeva bardılar. Bir afta içinde dört kontsert berdik. Elmas hanım ve Haqan efendi Qırımlılar, Anqara derneginiñ başqanı Mükremin Şehinge davet etkenleri içün çoq teşekkür bildirem.

Menim yüregimde çoqtan saqlanıp kelgen bir niyetim bar edi – şiirlerimnniñ toplamını «Ana qalbi» dep, kitap olaraq çıqarmaq.

Kitapnı anama ve oña oşağan biñlernen analar evlâdlarına Vatanğa olğan sevgi ve asretlikni aşlap, özleri icrette bu dünyanı terk etkenlerge bağışladım.

Allah bergen ömür ile otuz yıl teatrlerde dirijör olıp çalıştım.

1983 senesi Özbekistanda nam qazanğan artist unvanına nail oldım. 2009 senesi Qırımda 70 yıllığımda Ukrainada nam qazanğan sanat erbabı unvanına lâyıq oldım. 2016 senesi Qırımtatar yazıcılar birliginiñ azası oldım.

Bu dünyada qısmetim şu qadar eken.

Qalğan ömrüm taqdirim Allahnıñ qolunda. Horlıq çekken halqımızğa Allah Taalâ yardımcı olıp, baba-dede yurtunda, ebediy yaşamaq qısmet etsin. Qırımda vatanperver ve birlik olıp yaşamaq qısmet etsin.

İjrette qalıp ketken vatandaşlarımızın cümlesi yurtumızğa qavuşıp, közaydın qaveleri pişirip, toylar etsin.

ве бестекяр, йырджы Зера Кенджикаева бардылар. Бир афта ичинде дёрт концерт бердик. Эльмас ханым ве Хакъан эфенди Къырымлылар, Анкъара дернегининъ башкъаны Мукремин Шехинге давет эткенлери ичюн чокъ тешеккюр бильдирем.

Меним юрегимде чокътан сакъланып кельген бир ниетим бар эди – шиирлеримнинъ топламыны «Ана къальби» деп, китап оларакъ чыкъармакъ.

Китапны анама ве онъа ошагъан бинълернен аналар эвлядларына Ватангъа олгъан севги ве асретликни ашлап, озьлери иджретте бу дюньяны терк эткенлерге багъышладым.

Аллах берген омюр иле отуз йыл театрлерде дирижёр олып чалыштым.

1983 сенеси Озьбекистанда нам къазангъан артист унванына наиль олдым. 2009 сенеси Къырымда 70 йыллыгъымда Украинада нам къазангъан санат эрбабы унванына ляйыкъ олдым. 2016 сенеси Къырымтатар языджылар бирлигининъ азасы олдым.

Бу дюньяда къысметим шу къадар экен.

Къалгъан омрюм такъдирим Аллахнынъ къолунда. Хорлыкъ чеккен халкъымызгъа Аллах Тааля ярдымджы олып, баба-деде юртунда, эбедий яшамакъ къысмет этсин. Къырымда ватанпервер ве бирлик олып яшамакъ къысмет этсин.

Ижретте къалып кеткен ватандашларымызынь джумлеси юртумызгъа къавушып, козьайдын къавелери пиширип, тойлар этсин.

Девлетчилигимиз тикленсин, яман куньлер халкъымыздан, юртумыздан иракъ олсун. Миллетимиз артсын, къуветли-къудретли олсун, сербест яшамакъ къысмет этсин. Яшларымыз бир-бирини тапсын, севсин, эвленсинлер, балалы-чагъалы олсунлар.

Миллетимиз Къырым деген Ватанымызнынъ саиби олсун.

Devletçiligimiz tiklensin, yaman künler halqımızdan, yurtumızdan iraq olsun. Milletimiz artsın, quvetli-qudretli olsun, serbest yaşamaq qısmet etsin. Yaşlarımız bir-birini tapsın, sevsin, evlensinler, balalı-çağalı olsunlar.

Milletimiz Qırım degen Vatanımıznıñ saibi olsun.

АНА КЪАЛЬБИ

Гъурбетликте бала корьдинъ
Алла берсе яшар деп,
Гедже-куньдюз козьяш тёктинъ,
Ватаныны корьсин, деп.

«Бизлер, балам, корьмек энди
Асрет олгъан Ватанны.
Языкъ олсун, омюр кечти,
Беклей-беклей къайтувны…»

Айтар эди анам манъа
Гузель Ватан акъкъында.
Онда дагълар, гуль бостанлар
Асрет чекип хорлана.

«Ватан сёзюн анълап, балам,
Ынтылырсынъ онъа сен.
Корип, билип, къуванырсынъ
Еркинликни севип сен.

Не олса да, сорай, сорай,
Сораштырып мытлакъ тап.
Тувгъан ерим дженнетли ер,
Багъ-багъчалы Чатырдагъ.

Койни тапсанъ, ерлешсенъ.
Ерли-баркълы олсанъ сен
Баба-деде мекянында
Къурбан чалып анъ мени сен.

Къарасув меркезимиз
Коюмиздир Би-Эли…»

ANA QALBİ

Ğurbetlikte bala kördiñ
Alla berse yaşar dep,
Gece-kündüz közyaş töktiñ,
Vatanını körsin, dep.

«Bizler, balam, körmek endi
Asret olğan Vatannı.
Yazıq olsun, ömür keçti,
Bekley-bekley qaytuvnı…»

Aytar edi anam maña
Güzel Vatan aqqında.
Onda dağlar, gül bostanlar
Asret çekip horlana.

«Vatan sözün añlap, balam,
Intılırsıñ oña sen.
Körip, bilip, quvanırsıñ
Yerkinlikni sevip sen.

Ne olsa da, soray, soray,
Soraştırıp mıtlaq tap.
Tuvğan yerim cennetli yer,
Bağ-bağçalı Çatırdağ.

Köyni tapsañ, yerleşseñ.
Yerli-barqlı olsañ sen
Baba-dede mekânında
Qurban çalıp añ meni sen.

Qarasuv merkezimiz
Köyümizdir Bi-Eli…»

Айта-айта гъарип аннам
Терк этти бу алемни.

…Айтайым мен санъа, Ватан,
Нидже йыллар агъладым.
Ана къальбинъ юрегимде
Омюр бою сакъладым.

Элли баарь омюр корьдим,
Мурадыма еттим мен.
Корип сени Ана Ватан,
Топрагъынъны опьтим мен.

Омюр бердинъ, къурбан кеттинъ
Ят эллерде хорлукъта,
Неслинъ сени бу куньлерде
Ватан ичюн хорлукъта.

Бугунь азмыз, я не чаре,
Къалды халкънынъ ярысы.
Гъурбетликте беклеп тура
Къартлар яшлар къарысы.

Алла берсе олур бир кунь,
Бахтлы куньлер бизлерге
Бир оджакъта топланырмыз
Эслеп хорлукъ куньлерни.

Козюм джумсам козь алдымда
Бахтлы куньлер торлана.
Ватанымда халкъым мени
Бахтлы куньге ёллана.

Ишанаман халкъыма мен
Ана-Ватан топракъта
Джан талашып чалышырмыз
Юртнынъ ерни алмагъа.

Ayta-ayta ğarip annam
Terk etti bu alemni.

…Aytayım men saña, Vatan,
Nice yıllar ağladım.
Ana qalbiñ yüregimde
Ömür boyu saqladım.

Elli baar ömür kördim,
Muradıma yettim men.
Körip seni Ana Vatan,
Toprağıñnı öptim men.

Ömür berdiñ, qurban kettiñ
Yat ellerde horluqta,
Nesliñ seni bu künlerde
Vatan içün horluqta.

Bugün azmız, ya ne çare,
Qaldı halqnıñ yarısı.
Ğurbetlikte beklep tura
Qartlar yaşlar qarısı.

Alla berse olur bir kün,
Bahtlı künler bizlerge
Bir ocaqta toplanırmız
Eslep horluq künlerni.

Közüm cumsam köz aldımda
Bahtlı künler torlana.
Vatanımda halqım meni
Bahtlı künge yollana.

İşanaman halqıma men
Ana-Vatan topraqta
Can talaşıp çalışırmız
Yurtnıñ yerni almağa.

Дуаджысынъ сен, анайым,
Еринъ олсун дженнетте.
Гедже, куньдюз дуа этем,
Ана къальби юректе.

ГЪУРБЕТЛИКТЕ БАЛА ЭДИМ

Гъурбетликте бала эдим
Бильмей осьтим кимлигим.
Акълым танып сонъра бильдим
Ким олгъаным, кимлигим.

«Сен татарсынъ!» – дер эдилер,
Къайсы татар? Ким биле?
Къазан, башкъыр, къырымтатар,
Тюрк-татармы? Ким биле?

Оксюз къалгъан эвлядларынъ
Айыплама, Ватаным.
Ана-баба олмагъан сонъ,
Кимлер сюртер козьяшынъ?

Къырым деген гузель сёзни
Айттырмагъан кимсеге.
Эшиткендай олса эгер,
Сюргюн эткен Сибирьге.

Сонъра бильсем – зиялылар
Чеккен юртнынъ къайгъысын.
Къырым, халкъым, деп чокъ йыллар
Чеккен зулум азабын.

Алла, къуртар гъурбетликтен,
Деп сыгъынып мен яттым.
Эрте саба къыбла беттен
Эзан сесин динъледим.

Duacısıñ sen, anayım,
Yeriñ olsun cennette.
Gece, kündüz dua etem,
Ana qalbi yürekte.

ĞURBETLİKTE BALA EDİM

Ğurbetlikte bala edim
Bilmey östim kimligim.
Aqlım tanıp soñra bildim
Kim olğanım, kimligim.

«Sen tatarsıñ!» – der ediler,
Qaysı tatar? Kim bile?
Qazan, başqır, qırımtatar,
Türk-tatarmı? Kim bile?

Öksüz qalğan evlâdlarıñ
Ayıplama, Vatanım.
Ana-baba olmağan soñ,
Kimler syurter közyaşıñ?

Qırım degen güzel sözni
Ayttırmağan kimsege.
Eşitkenday olsa eger,
Sürgün etken Sibirge.

Soñra bilsem – ziyalılar
Çekken yurtnıñ qayğısın.
Qırım, halqım, dep çoq yıllar
Çekken zulum azabın.

Alla, qurtar ğurbetlikten,
Dep sığınıp men yattım.
Erte saba qıbla betten
Ezan sesin diñledim.

Сен татарсынъ, къырымлысынъ,
Къырым сенинъ Ватанынъ.
Ярым асыр беклеп тура
Асрет олгъан озь юртынъ.

Мен татарман, къырымлыман,
Деп багъырдым саба мен.
Ватан сесин эшиттим мен.
Танъ атмаздан къыбладан.

Уян! Уян! Меним халкъым,
Ватан бизни чагъыра.
Асрет олгъан ана топракъ
Яв къолунда хорлана.

Сувсыз солгъан багъ-багъчалар,
Чокъракъ суву къуругъан.
Тереклернинъ мейвалары,
Япракълары къаврагъан.

Асретликтен агълай-агълай
Козьяшлары къалмагъан.
Тез олайыкъ, ёл басайыкъ,
Бизлер ичюн танъ аткъан.

Бизде олгъан козьяшларны
Топлап-топлап алайыкъ.
Къуруп къалгъан озенлерге,
Багъ-багъчагъа сачайыкъ.

Тез олайыкъ, ашыкъайыкъ,
Юрткъа бизлер къайтайыкъ.
Явур душман алдангъанда
Тез-тез ёлгъа чыкъайыкъ.

Дагъылгъан халкъ бирлешейик,
Къатты, кучьлю олайыкъ.

Sen tatarsıñ, qırımlısıñ,
Qırım seniñ Vatanıñ.
Yarım asır beklep tura
Asret olğan öz yurtıñ.

Men tatarman, qırımlıman,
Dep bağırdım saba men.
Vatan sesin eşittim men.
Tañ atmazdan qıbladan.

Uyan! Uyan! Menim halqım,
Vatan bizni çağıra.
Asret olğan ana topraq
Yav qolunda horlana.

Suvsız solğan bağ-bağçalar,
Çoqraq suvu quruğan.
Tereklerniñ meyvaları,
Yapraqları qavrağan.

Asretlikten ağlay-ağlay
Közyaşları qalmağan.
Tez olayıq, yol basayıq,
Bizler içün tañ atqan.

Bizde olğan közyaşlarnı
Toplap-toplap alayıq.
Qurup qalğan özenlerge,
Bağ-bağçağa saçayıq.

Tez olayıq, aşıqayıq,
Yurtqa bizler qaytayıq.
Yavur duşman aldanğanda
Tez-tez yolğa çıqayıq.

Dağılğan halq birleşeyik,
Qattı, küçlü olayıq.

Бир якъадан баш чыкъарып,
Юртны къолгъа алайыкъ.

Топлангъан сонъ юртымызда
Татлы, муабет яшайыкъ.
Юртумызда бизлер энди,
Янъы аят къурайыкъ.

Бир-бирини севген яшлар
Эвляд корип яшасын.
Юртта догъгъан эр сабийге
Давул, зурна чалынсын.

Эзан сесин эшитип биз,
Танъ атмаздан чыкъайыкъ.
Къыбла бетке къол узатып,
Бетимизни сыйпайыкъ.

Алла берсин джумлемизге,
Шу куньлерге етейик.
Ана, баба дуасыман
Юртны бахтлы этейик.

Акъмесджит, 10.12.1993 с.

АНА-БАБА АСРЕТЛИГИ

Гузель юрттан узакъларгъа,
Миллетимни къувгъанлар.
Дерья, дагъы, багъ-бостаны
Эль узатып къалгъанлар.

Иджретликте, анам, бабам
Умют иле яшагъан.
Дюнья корьген эвлядына
Юрт севгисин ашлагъан.

Bir yaqadan baş çıqarıp,
Yurtnı qolğa alayıq.

Toplanğan soñ yurtımızda
Tatlı, muabet yaşayıq.
Yurtumızda bizler endi,
Yañı ayat qurayıq.

Bir-birini sevgen yaşlar
Evlâd körip yaşasın.
Yurtta doğğan er sabiyge
Davul, zurna çalınsın.

Ezan sesin eşitip biz,
Tañ atmazdan çıqayıq.
Qıbla betke qol uzatıp,
Betimizni sıypayıq.

Alla bersin cümlemizge,
Şu künlerge yeteyik.
Ana, baba duasıman
Yurtnı bahtlı eteyik.

Aqmescit, 10.12.1993 s.

ANA-BABA ASRETLİGİ

Güzel yurttan uzaqlarğa,
Milletimni quvğanlar.
Derya, dağı, bağ-bostanı
El uzatıp qalğanlar.

İcretlikte, anam, babam
Ümüt ile yaşağan.
Dünya körgen evlâdına
Yurt sevgisin aşlağan.

Олар берген севги иле
Окъуп, осип яшадым.
Ана-баба асретлигин
Юрегимде сакъладым.

Джандан севген аначыгъым
Яткъан еринъ нур олсун.
Миллетимни хорлагъанлар,
Бу дюньяда онъмасын.

Чокъ мушкюллик, баштан отьди.
Бугунь юртта яшайман.
Сизни мен эслегенде
Бала киби агълайман.

Аначыгъым омюр бердинъ,
Узакъларда къалдынъ сен.
Огълунъ бу кунь юртта яшай.
Оксюзлигим сезем мен.

Акъмесджит, 2012 с.

ХАТЫРЛАЙМАН

Хатырлайман балалыгъым,
Кой этрафын, дагъларын,
Чобанларнынъ яйляларгъа
Айдагъанда къойларын.

Хатырлайман ойгъа далып,
Эвимизни, койчикни.
Бойну узун атымызны
Азбардаки баракъны.

Хатырлайман собачыкъны,
Къокъуп пишкен отьмекни.

Olar bergen sevgi ile
Oqup, ösip yaşadım.
Ana-baba asretligin
Yüregimde saqladım.

Candan sevgen anaçığım
Yatqan yeriñ nur olsun.
Milletimni horlağanlar,
Bu dünyada oñmasın.

Çoq müşküllik, baştan ötdi.
Bugün yurtta yaşayman.
Sizni men eslegende
Bala kibi ağlayman.

Anaçığım ömür berdiñ,
Uzaqlarda qaldıñ sen.
Oğluñ bu kün yurtta yaşay.
Öksüzligim sezem men.

Aqmescit, 2012 s.

HATIRLAYMAN

Hatırlayman balalığım,
Köy etrafın, dağların,
Çobanlarnıñ yaylâlarğa
Aydağanda qoyların.

Hatırlayman oyğa dalıp,
Evimizni, köyçikni.
Boynu uzun atımıznı
Azbardaki baraqnı.

Hatırlayman sobaçıqnı,
Qoqup pişken ötmekni.

Хамыр баскъан анам къолун,
Ун элегин, элекни.

Хатырлайман чокъракъ сувны,
Коюмизде акъкъанынъ,
Гугюмлернен къызлар келип,
Сув сепип ойнагъанынъ.

Хатырлайман суннет тойны,
Телли хораз тургъанынъ,
Уста келип киргенимен,
Февзи достум къачкъанынъ.

Хатырлайман давулджыны
Чокъмар урып чалгъанынъ,
Ойнагъаным корип анам,
Опип къолгъа алгъанынъ.

Хатырлайман дженк вакътыны,
Немсе басып кельгенини,
Коюмизде эр бир эвге,
Башын сокъуп юрегининъ.

Хатырлайман сюргюн кунни
Танъда къапы къакътылар.
НКВД аскерлери,
Гъурбетликке алдылар.

Хатырлайман узакъ ёлны,
Озьбекистангъа кельдик.
Анам, тизем, секиз бала,
Бир козь эвде ерлештик.

Хатырлайман, юрек агълай,
Къардашымнынъ, агъамнынъ.
Хорлукъ чекип ольгенлеринъ,
Козьяш тёккен анамны.

Hamır basqan anam qolun,
Un elegin, elekni.

Hatırlayman çoqraq suvnı,
Köyümizde aqqanıñ,
Gügümlernen qızlar kelip,
Suv sepip oynağanıñ.

Hatırlayman sunnet toynı,
Telli horaz turğanıñ,
Usta kelip kirgenimen,
Fevzi dostum qaçqanıñ.

Hatırlayman davulcını
Çoqmar urıp çalğanıñ,
Oynağanım körip anam,
Öpip qolğa alğanıñ.

Hatırlayman cenk vaqtını,
Nemse basıp kelgenini,
Köyümizde er bir evge,
Başın soqup yüreginiñ.

Hatırlayman sürgün künni
Tañda qapı qaqtılar.
NKVD askerleri,
Ğurbetlikke aldılar.

Hatırlayman uzaq yolnı,
Özbekistanğa keldik.
Anam, tizem, sekiz bala,
Bir köz evde yerleştik.

Hatırlayman, yürek ağlay,
Qardaşımnıñ, ağamnıñ.
Horluq çekip ölgenleriñ,
Közyaş tökken anamnı.

Хатырлайман сюргюнликте
Тухум-урув юргенинъ.
Ватанына асрет болып,
Бирер-бирер ольгенинъ.

Хатырлайман яхшы деврим,
Къарсанбада ольмедим.
Умют иле мен де халкънен,
Ана юрткъа ёл алдым.

Хатырлайман къайткъан йылын,
Курешлерге къошулдым.
Мейданларда, саналарда,
Мен шиирлер окъудым.

Хатырлайман юртта яшап,
Козь огюнден отькенин.
Яш дегилим – омюр кече,
Айттым баштан кечкенинъ.

Акъмесджит, 20.12.2001 с.

БАБА АСРЕТИ

Бахтнынъ омрю къыскъа ола,
Деп айткъанлар деделер.
Дженк башлангъан бабам, даим
Аскерликке кеткенлер.

Дженктен алдын миллетимиз
Татлы-мабет яшагъан.
Бабалармыз айлесини,
Ябанлардан асрагъан.

Бабам мени яшлыгъымда
Кокке атып ойнагъан.

Hatırlayman sürgünlikte
Tuhum-uruv yürgeniñ.
Vatanına asret bolıp,
Birer-birer ölgeniñ.

Hatırlayman yahşı devrim,
Qarsanbada ölmedim.
Ümüt ile men de halqnen,
Ana yurtqa yol aldım.

Hatırlayman qaytqan yılın,
Küreşlerge qoşuldım.
Meydanlarda, sanalarda,
Men şiirler oqudım.

Hatırlayman yurtta yaşap,
Köz ögünden ötkenin.
Yaş degilim – ömür keçe,
Ayttım baştan keçkeniñ.

Aqmescit, 20.12.2001 s.

BABA ASRETİ

Bahtnıñ ömrü qısqa ola,
Dep aytqanlar dedeler.
Cenk başlanğan babam, daim
Askerlikke ketkenler.

Cenkten aldın milletimiz
Tatlı-mabet yaşağan.
Babalarmız aylesini,
Yabanlardan asrağan.

Babam meni yaşlığımda
Kökke atıp oynağan.

Юкъламагъа яткъанымда
Масалларман юкълаткъан.

Иштен кельсе акъшамлары,
Эвде къуванч къайнагъан.
Къолум-къошу, сой-сопумыз,
Бизге бакъып сукълангъан.

Дженкке кеткен бабалармыз,
Анда къурбан олгъанлар.
Юртта къалгъан къартын-яшын
Иджретликке алгъанлар.

Сюргюнликте аналармыз
Балаларын осьтюрген.
Къара хабер алсалар да,
Сабыр сорап беклеген.

Яшлыгъымда анам иле,
Чокъ бекледим бабамны.
Оксюз олып, козь яшымман
Комдим азиз анамны.

Дайыларым, тизелерим,
Бу дюньядан кеттилер
Сагъ къалгъанны Ватаным деп,
Асрет олып юрьдилер.

Сюргюнликнинъ куню битти,
Ярым асыр бекледик.
Ватаным деп, юрткъа къайттыкъ,
Кене зорлыкъ биз чектик.

Алла берген омюр иле
Бугунь юртта яшайман.
Ватаным деп ольгенлерге,
Дуа ясин окъуйман.

Yuqlamağa yatqanımda
Masallarman yuqlatqan.

İşten kelse aqşamları,
Evde quvanç qaynağan.
Qolum-qoşu, soy-sopumız,
Bizge baqıp suqlanğan.

Cenkke ketken babalarmız,
Anda qurban olğanlar.
Yurtta qalğan qartın-yaşın
İcretlikke alğanlar.

Sürgünlikte analarmız
Balaların östürgen.
Qara haber alsalar da,
Sabır sorap beklegen.

Yaşlığımda anam ile,
Çoq bekledim babamnı.
Öksüz olıp, köz yaşımman
Kömdim aziz anamnı.

Dayılarım, tizelerim,
Bu dünyadan kettiler
Sağ qalğannı Vatanım dep,
Asret olıp yürdiler.

Sürgünlikniñ künü bitti,
Yarım asır bekledik.
Vatanım dep, yurtqa qayttıq,
Kene zorlıq biz çektik.

Alla bergen ömür ile
Bugün yurtta yaşayman.
Vatanım dep ölgenlerge,
Dua yasin oquyman.

Куню келип Къарасувгъа,
Атландым бармагъа
Койдешимиз Амед къарттан
Бир-къач хабер алмагъа.

«Бабанъа сен пек ошайсынъ
Биле эдим Юсуфны
Украина девлетинде
Корьдим онынъ къабрини».

Ниет этим къыдырмагъа
Бабам къабрин тапмагъа.
Барып корип мезарында
Дертлеримни айтмагъа.

Не де олса, куню келип,
Узакъ ёлгъа мен чыкътым.
Украина койлеринден
Керек койни къыдырдым.

Сорай-сорай сораштырып
Керек койни мен таптым.
Бир кишини токътаттым да
Мезарлыкъны сорадым.

Бунда дегиль, башкъа ерде.
Кой къатындан кетерсиз
Отлар оськен юксекликте
Мезарлыкъны корерсиз.

Ярым саат юрер-юрмез
Мезарлыкъны мен таптым.
Бу къардашлыкъ мезарлыгъы
Олгъаныны анъладым.

Чешит миллет аскерлери
Бир мезарда комюльген.

Künü kelip Qarasuvğa,
Atlandım barmağa
Köydeşimiz Amed qarttan
Bir-qaç haber almağa.

«Babaña sen pek oşaysıñ
Bile edim Yusufnı
Ukraina devletinde
Kördim onıñ qabrini».

Niyet etim qıdırmağa
Babam qabrin tapmağa.
Barıp körip mezarında
Dertlerimni aytmağa.

Ne de olsa, künü kelip,
Uzaq yolğa men çıqtım.
Ukraina köylerinden
Kerek köyni qıdırdım.

Soray-soray soraştırıp
Kerek köyni men taptım.
Bir kişini toqtattım da
Mezarlıqnı soradım.

Bunda degil, başqa yerde.
Köy qatından ketersiz
Otlar ösken yükseklikte
Mezarlıqnı körersiz.

Yarım saat yürer-yürmez
Mezarlıqnı men taptım.
Bu qardaşlıq mezarlığı
Olğanını añladım.

Çeşit millet askerleri
Bir mezarda kömülgen.

Ваня, Алим, Ашод, Шамиль
Бу ерлерде джан берген.

Рядовой Юсуф Ильясов,
Деп язылгъан, мен корьдим,
Бабам дедим, тиз чёктим де
Ойгъа далып отурдым.

Ватаным деп, къурбан кеттинъ
Халкъыны исе къувдылар.
Иджретликте миллетинъни
Йылан даин бувдылар.

Алла берген омюр иле
Риза огълунъ сагъ къалды.
Юрта догъгъан торунынъа
Сенинъ адынъ берильди.

Чокъ отурдым юрек ташып
Сонъра дуа окъудым.
Яткъан еринъ дженнет олсун,
Деп Къырымгъа мен къайттым.

Акъмесджит, 23.12.2002 с.

СЕЛЬБИ ТЕРЕК

Догъгъан ерим Бий-Эли кой,
Чатырдагънынъ этеги.
Ич те кетмей акъылымдан,
Чокъракълары, чечеги.

Баарь кельсе кой этрафы
Гульбагъчагъа айлана.
Язда пишкен мейваларгъа
Эр кес бакъып сукълана…

Vanâ, Alim, Aşod, Şamil
Bu yerlerde can bergen.

Râdovoy Yusuf İlyasov,
Dep yazılğan, men kördim,
Babam dedim, tiz çöktim de
Oyğa dalıp oturdım.

Vatanım dep, qurban kettiñ
Halqını ise quvdılar.
İcretlikte milletiñni
Yılan dain buvdılar.

Alla bergen ömür ile
Riza oğluñ sağ qaldı.
Yurta doğğan toruniña
Seniñ adıñ berildi.

Çoq oturdım yürek taşıp
Soñra dua oqudım.
Yatqan yeriñ cennet olsun,
Dep Qırımğa men qayttım.

Aqmescit, 23.12.2002 s.

SELBİ TEREK

Doğğan yerim Biy-Eli köy,
Çatırdağnıñ etegi.
İç te ketmey aqılımdan,
Çoqraqları, çeçegi.

Baar kelse köy etrafı
Gülbağçağa aylana.
Yazda pişken meyvalarğa
Er kes baqıp suqlana…

Бир кунь бабам алып кельди
Бир къач сельби фиданы.
Азбарымыз кошесинде
Отуртты фиданларны.

Сонъ чагъырып манъа айтты:
«Дёрт балама – дёрт терек!
Алла берсе тамыр атар,
Ешилленир дёрт терек.

Мен корерим, я да корьмем
Сельбилернинъ оськенинъ.
Балларымнынъ дёртюси де
Корер бойгъа еткенинъ…».

Бабам дженкте эляк олды,
Бизни исе сюрдюлер,
Узакъларгъа гъурбетликке
Янъгъыз къалды сельбилер.

Иджретликте эр кес киби
Асрет олып яшадым.
Айле къурып, эвляд корип
Юрттан хабер бекледим.

Ёл ачылып къайтып кельдим
Сюргюнликтен эвиме.
Козьяшымны зорнен тутып,
Бакъып къалдым сельбиге.

Чатырдагъгъа бою еткен,
Къуветлешкен, етильген.
Аман келип къучакъладым,
Тыпкъы бабам элинден.

Пытакъларны яваш сыкъам,
Япракъларны сыйпайман.

Bir kün babam alıp keldi
Bir qaç selbi fidanı.
Azbarımız köşesinde
Oturttı fidanlarnı.

Soñ çağırıp maña ayttı:
«Dört balama – dört terek!
Alla berse tamır atar,
Yeşillenir dört terek.

Men körerim, ya da körmem
Selbilerniñ öskeniñ.
Ballarımnıñ dörtüsi de
Körer boyğa yetkeniñ…».

Babam cenkte elâk oldı,
Bizni ise sürdüler,
Uzaqlarğa ğurbetlikke
Yañğız qaldı selbiler.

İcretlikte er kes kibi
Asret olıp yaşadım.
Ayle qurıp, evlâd körip
Yurttan haber bekledim.

Yol açılıp qaytıp keldim
Sürgünlikten evime.
Közyaşımnı zornen tutıp,
Baqıp qaldım selbige.

Çatırdağğa boyu yetken,
Quvetleşken, yetilgen.
Aman kelip quçaqladım,
Tıpqı babam elinden.

Pıtaqlarnı yavaş sıqam,
Yapraqlarnı sıypayman.

Дертлеримни онъа айтып,
Окюр-окюр джылайман.

Дёрт сельбиден бири къалгъан,
Учь данеси джоюлгъан
Къардашларым ольгеннини
Алла-Тааля дуйдургъан.

Акъшам, саба мен келемен,
Турам сельби къатында.
Дуа этип, мен тилеймен
Омюр бер, деп Алладан.

Анам ольди, бабам ольди
Бу яланджы дюньяда.
Корьмей ольди бу куньлерни
Учь къардашым узакъта.

Неслинъ, бабам, джойылмады
Къалды сенден бир бала.
Сельби терек къурумады,
Даа турар, Иншалла.

Баба-терек этрафында
Фиданлар дал атаджакъ,
Учь торунынъ баба койде
Сельбилер отуртаджакъ.

КЪУВАНЧ КОРЬМЕЙ ЮРЕГИМ

Етмиш бешке толды яшым,
Къуванч корьмей юрегим.
Хайырлавны беклемеймен,
Санки янгъыз терегим.

Озь-озюме суаль берем,
Не къуванмай яшайсынъ?

Dertlerimni oña aytıp,
Ökür-ökür cılayman.

Dört selbiden biri qalğan,
Üç danesi coyulğan
Qardaşlarım ölgennini
Alla-Taalâ duydurğan.

Aqşam, saba men kelemen,
Turam selbi qatında.
Dua etip, men tileymen
Ömür ber, dep Alladan.

Anam öldi, babam öldi
Bu yalancı dünyada.
Körmey öldi bu künlerni
Üç qardaşım uzaqta.

Nesliñ, babam, coyılmadı
Qaldı senden bir bala.
Selbi terek qurumadı,
Daa turar, İnşalla.

Baba-terek etrafında
Fidanlar dal atacaq,
Üç toruniñ baba köyde
Selbiler oturtacaq.

QUVANÇ KÖRMEY YÜREGİM

Yetmiş beşke toldı yaşım,
Quvanç körmey yüregim.
Hayırlavnı beklemeymen,
Sanki yanğız teregim.

Öz-özüme sual berem,
Ne quvanmay yaşaysıñ?

Озь юртунъда яшап турып,
Юртсыз къушкъа ошайсын.

Не чекейим мен къасеветлер,
Оксюз ельдей осьстим мен.
Гъурбетликте анам ольди,
Баба корьмей осьтим мен.

Яныгъымны унуттам мен,
Миллетимни ойласам.
Юрт къасевети, халкъ къасевети,
Тынчлыкъ бермей юкъласам.

Джигит олып ат минмедим,
Озь юртумда яйлада.
Сербест къушдай учалмадым,
Къанат керип Ватанда.

Языкъ олсун, яшлыкъ отти,
Гъурбетликте, узакъта.
Нидже достлар джан чекишти,
Азиз юрттан иракъта.

Халкъ чекишсе, сен де чекиш,
Деп айтаман озюме,
Халкъ къуванса, сен де къуван,
Деп айтаман гонълюме.

Нидже йыллар чадырларда,
Хорлукъ чектик яшадыкъ,
Курешлерде бирлик олып,
Юртумызда биз къалдыкъ.

Озь юртумда омрюм оте,
Къуш къафесте олгъандай.
Не куньгедже явур бизни,
Богъар юртта йыландай.

Öz yurtuñda yaşap turıp,
Yurtsız quşqa oşaysın.

Ne çekeyim men qasevetler,
Öksüz yeldey össtim men.
Ğurbetlikte anam öldi,
Baba körmey östim men.

Yanığımnı unuttam men,
Milletimni oylasam.
Yurt qaseveti, halq qaseveti,
Tınçlıq bermey yuqlasam.

Cigit olıp at minmedim,
Öz yurtumda yaylada.
Serbest quşday uçalmadım,
Qanat kerip Vatanda.

Yazıq olsun, yaşlıq ötti,
Ğurbetlikte, uzaqta.
Nice dostlar can çekişti,
Aziz yurttan iraqta.

Halq çekişse, sen de çekiş,
Dep aytaman özüme,
Halq quvansa, sen de quvan,
Dep aytaman göñlüme.

Nice yıllar çadırlarda,
Horluq çektik yaşadıq,
Küreşlerde birlik olıp,
Yurtumızda biz qaldıq.

Öz yurtumda ömrüm öte,
Quş qafeste olğanday.
Ne küngece yavur bizni,
Boğar yurtta yılanday.

Къалгъан омрюм багъышлайман,
Куреш ичюн, юрт ичюн.
Джан бермеге мен азырым,
Келеджек эвлят ичюн.

Къурбан олсакъ, биз болайыкъ
Адалетнинъ ёлунда
Укюметке баш болсунлар,
Бизим несиль Ватанда.

Хайырлавны беклемеймен,
Къасевет толу юрегим,
Етмиш бешке толды яшым,
Санки янъгъыз терегим.

Акъмесджит, 28.07.2014 с.

МАЙЫС АЙЫНЫНЪ ОН СЕКИЗИ

Майыс айынынъ он секизи
Йылы олса къыркъ дёртни
Козь алдыма кетирдим мен
Къара дертли куньлерни.

Майыс айынынъ он секизи
Бизлер ичюн къарадыр.
Асырларда савулмаджакъ
Сызлайджакъ бир ярадыр.

Мен айтайым сюргюнликнинъ
Къара олгъан куньлерни.
Менден гъайры башкъасы да
Айтсынъ баштан кечкенин.

Абла-къардаш эки ана
Секиз бала къатында

Qalğan ömrüm bağışlayman,
Küreş içün, yurt içün.
Can bermege men azırım,
Kelecek evlât içün.

Qurban olsaq, biz bolayıq
Adaletniñ yolunda
Ükümetke baş bolsunlar,
Bizim nesil Vatanda.

Hayırlavnı beklemeymen,
Qasevet tolu yüregim,
Yetmiş beşke toldı yaşım,
Sanki yañğız teregim.

Aqmescit, 28.07.2014 s.

MAYIS AYINIÑ ON SEKİZİ

Mayıs ayınıñ on sekizi
Yılı olsa qırq dörtni
Köz aldıma ketirdim men
Qara dertli künlerni.

Mayıs ayınıñ on sekizi
Bizler içün qaradır.
Asırlarda savulmacaq
Sızlaycaq bir yaradır.

Men aytayım sürgünlikniñ
Qara olğan künlerni.
Menden ğayrı başqası da
Aytsıñ baştan keçkenin.

Abla-qardaş eki ana
Sekiz bala qatında

Бир вагонда гъурбетликке
Айдалдылар Ватандан.

Ана сеси такъат бере,
Вагон сеси юкълата.
Къайтып кельмек, ниетимен
Ташкъа ёлгъа козь ата.

Фидан киби секиз бала
Юкъысырай вагонда,
НКВД аскерлери
Гурь давушнен къоркъыза.

Станциягъа кельген вакъыт
Поезд токътап тургъанда.
Эки ана тез-тез тюшип.
Аш пешинде долана.

Аман алып эки тола.
От джакъмагъа башлайлар.
Къайнап тургъан къазангъа тез
Мысыр уну ташлайлар.

Поезд сесин эшиткенмен
Вагонгъа тез минелер.
Бирер къашыкъ мамелекни
Балларына берелер.

Бир кунь дегиль, беш кунь дегиль,
Ёл бастыкъ биз афталап.
Онлап, юзлеп ватандашлар
Къалгъан ёлда абдырап.

Не олса да, кельдик бизлер
Сюргюн олгъан ерлерге.
Алла энди сабыр берсин
Омюр берсин бизлерге.

Bir vagonda ğurbetlikke
Aydaldılar Vatandan.

Ana sesi taqat bere,
Vagon sesi yuqlata.
Qaytıp kelmek, niyetimen
Taşqa yolğa köz ata.

Fidan kibi sekiz bala
Yuqısıray vagonda,
NKVD askerleri
Gür davuşnen qorqıza.

Stantsiyağa kelgen vaqıt
Poyezd toqtap turğanda.
Eki ana tez-tez tüşip.
Aş peşinde dolana.

Aman alıp eki tola.
Ot caqmağa başlaylar.
Qaynap turğan qazanğa tez
Mısır unu taşlaylar.

Poyezd sesin eşitkenmen
Vagonğa tez mineler.
Birer qaşıq mamelekni
Ballarına bereler.

Bir kün degil, beş kün degil,
Yol bastıq biz aftalap.
Onlap, yüzlep vatandaşlar
Qalğan yolda abdırap.

Ne olsa da, keldik bizler
Sürgün olğan yerlerge.
Alla endi sabır bersin
Ömür bersin bizlerge.

Бирер богъча къолгъа алдыкъ.
Бутюн байлыкъ шуларда.
Гъурбетликте бизлер ичюн
Хорлукъ куньлер башлана.

Картада ёкъ бир койчикке
Алып кельди бир адам.
Бир эвчикке кирсетти де
Аман къачты шу заман.

Не къапу бар, не пенджере.
Эвден сокъакъ корюне
Ерде тобан тёшельген де,
Сыджакъ еллер уфюре.

Гедже-куньдюз эки ана
Бир къапым аш къыдыра,
Фидан киби секиз бала
Эвде ап-ач отура.

Хаста олып, бири оле.
Экинджиси джан бере,
Учюнджиси ачлыгъындан
Аш къыдырып делире.

Не кучьлюсинъ, сен, эй Танъры́м.
Недай сабыр бердинъ сен.
Ана къальби таш дегиль де!
Не куньлерге салдынъ сен?

Йыллар кечип къалдыкъ бизлер
Эки бала секизден
Языкъ олсун, гъарипчиклер,
Омюрлери аз экен.

Алла берди бизге омюр
Яшлыкъ кечти, окъудыкъ

Birer boğça qolğa aldıq.
Bütün baylıq şularda.
Ğurbetlikte bizler içün
Horluq künler başlana.

Kartada yoq bir köyçikke
Alıp keldi bir adam.
Bir evçikke kirsetti de
Aman qaçtı şu zaman.

Ne qapu bar, ne pencere.
Evden soqaq körüne
Yerde toban töşelgen de,
Sıcaq yeller üfüre.

Gece-kündüz eki ana
Bir qapım aş qıdıra,
Fidan kibi sekiz bala
Evde ap-aç otura.

Hasta olıp, biri öle.
Ekincisi can bere,
Üçüncisi açlığından
Aş qıdırıp delire.

Ne küçlüsiñ, sen, ey Tañrım.
Neday sabır berdiñ sen.
Ana qalbi taş degil de!
Ne künlerge saldıñ sen?

Yıllar keçip qaldıq bizler
Eki bala sekizden
Yazıq olsun, ğaripçikler,
Ömürleri az eken.

Alla berdi bizge ömür
Yaşlıq keçti, oqudıq

Урьмет этип аналарны.
Тёрге къойып къарадыкъ.

Омюр оте, куньлер бите
Эки ана къартайды.
Узакъларда гъурбтеликте
Мезарлары къазылды.

Эки бала эвлендилер
Эр биринде дёрт бала
Эки ана секиз бала
Юрткъа къарап, ёл ала.

Эки ана, секиз бала
Гъурбетликтен къайттылар.
Асрет олгъан озь юртында
Янъы омюр къуралар.

Кетсин, кетсин, кельмез олсун.
О куньлер бизлер ичюн.
Гъурбетликтен къайткъан халкъым.
Яшасынъ эвляд ичюн.

Айттым сизге гъурбетликнинъ
Агъыр олгъан куньлерни
Менден гъайры башкъасы да
Айсынъ баштан кечкенинъ.

Майыс айынынъ он секизи
Къара куньдир биз ичюн.
Элли йылгъа толды чокътан,
Тарих олсун халкъ ичюн.

Акъмесджит, 1994 с.

Ürmet etip analarnı.
Törge qoyıp qaradıq.

Ömür öte, künler bite
Eki ana qartaydı.
Uzaqlarda ğurbtelikte
Mezarları qazıldı.

Eki bala evlendiler
Er birinde dört bala
Eki ana sekiz bala
Yurtqa qarap, yol ala.

Eki ana, sekiz bala
Ğurbetlikten qayttılar.
Asret olğan öz yurtında
Yañı ömür quralar.

Ketsin, ketsin, kelmez olsun.
O künler bizler içün.
Ğurbetlikten qaytqan halqım.
Yaşasıñ evlâd içün.

Ayttım sizge ğurbetlikniñ
Ağır olğan künlerni
Menden ğayrı başqası da
Aysıñ baştan keçkeniñ.

Mayıs ayınıñ on sekizi
Qara kündir biz içün.
Elli yılğa toldı çoqtan,
Tarih olsun halq içün.

Aqmescit, 1994 s.

ЭВ КЪУРДЫКЪ БИЗ ОЗЬБЕККЕ

Озьбекистанда Коканд шеэринде 1951–1952 сенелери бир азбарда яшап, оськен ве 1989 сенесинде Къырымгъа кочип келип, Совет районында яшагъан достум рехбер МУСЛЯДИНОВгъа багъышлайым

Меним яшым он экиде,
Рехбер исе он учьте,
Эки козьлю эв къурдыкъ биз
Озьбекке гъурбетликте.

Юрт асретин бильмей осьтик,
Кузьде памукъ чёпледик.
Майкамызны къатлап-къатлап,
Сазлы сувны биз ичтик.

Махалледан махаллегъа*
Бизлер чапып ойнадыкъ.
Ашыкъ тептик, тютюн тарттыкъ,
Башымызны джоймадыкъ.

Осьтик бизлер бир азбарда,
Къавгъа, дава япмадыкъ.
Озьбек, таджик, я татармы,
Фаркъына биз бармадыкъ.

Узун чапан,** акъ сакъаллы,
Яшлары бир алтмышта
Озьбек кельген тувгъанына,
Озю яшай къышлакъта.

Бир кунь бизни токътатты да,
Айтты бизге мерамын:

* маалле.
** бурнуз, джуббе.

EV QURDIQ BİZ ÖZBEKKE

Özbekistanda Kokand şeerinde 1951–1952
seneleri bir azbarda yaşap, ösken ve
1989 senesinde Qırımğa köçip kelip,
Sovet rayonında yaşağan dostum
rehber MUSLÂDİNOVğa bağışlayım

Menim yaşım on ekide,
Rehber ise on üçte,
Eki közlü ev qurdıq biz
Özbekke ğurbetlikte.

Yurt asretin bilmey östik,
Küzde pamuq çöpledik.
Maykamıznı qatlap-qatlap,
Sazlı suvnı biz içtik.

Mahalledan mahalleğa*
Bizler çapıp oynadıq.
Aşıq teptik, tütün tarttıq,
Başımıznı coymadıq.

Östik bizler bir azbarda,
Qavğa, dava yapmadıq.
Özbek, tacik, ya tatarmı,
Farqına biz barmadıq.

Uzun çapan,** aq saqallı,
Yaşları bir altmışta
Özbek kelgen tuvğanına,
Özü yaşay qışlaqta.

Bir kün bizni toqtattı da,
Ayttı bizge meramın:

* maalle.
** burnuz, cübbe.

«Эв къурсанъыз сизлер манъа
Берир эдим парасын…

Мен достумнен разы олдым,
Озьбекке биз сёз бердик.
Ерни бизге косьтерген сонъ,
Эртен, саба биз кельдик.

Эв темелин биз ольчедик,
Ташнен тизип чыкътыкъ биз.
Озьбекни биз чагъырдыкъ да,
Разылыгъын алдыкъ биз.

Чамыр, балчыкъ къарыштырдыкъ,
Ясадыкъ чокъ гуваляк*
Бирер-бирер ерге тиздик,
Къурусын, деп томалакъ.

Къуругъан сонъ гуваляклар
Диварларны къалаймыз.
Учь-дёрт афта кечти, бизлер
Къыйналсакъ да талмаймыз.

Не олса да, къалав битти,
Сельби терек кесемиз.
Биткен эвнинъ таванына
Бирер-бирер тиземиз.

Эр кунь саба чайнен пите,
Акъшам берди шорбасын.
Эв биткен сонъ экимизге
Берди ишнинъ парасын.

Мардикяр** деп ад салдылар
О девирде бизлерге

* томалакъ чий тула.
** ишчи.

«Ev qursañız sizler maña
Berir edim parasın…

Men dostumnen razı oldım,
Özbekke biz söz berdik.
Yerni bizge köstergen soñ,
Erten, saba biz keldik.

Ev temelin biz ölçedik,
Taşnen tizip çıqtıq biz.
Özbekni biz çağırdıq da,
Razılığın aldıq biz.

Çamır, balçıq qarıştırdıq,
Yasadıq çoq guvalâk*
Birer-birer yerge tizdik,
Qurusın, dep tomalaq.

Quruğan soñ guvalâklar
Divarlarnı qalaymız.
Üç-dört afta keçti, bizler
Qıynalsaq da talmaymız.

Ne olsa da, qalav bitti,
Selbi terek kesemiz.
Bitken evniñ tavanına
Birer-birer tizemiz.

Er kün saba çaynen pite,
Aqşam berdi şorbasın.
Ev bitken soñ ekimizge
Berdi işniñ parasın.

Mardikâr** dep ad saldılar
O devirde bizlerge

* tomalaq çiy tula.
** işçi.

Аз эдими пите ичюн
Чалышкъанлар озьбекке?

Эв биткен сонъ къорантасын
Алып кельди къышлакътан
Бизни эвге чагъырды да,
Сёз башлады узакътан:

«Сизинъ миллет – бирдем миллет,
Юртынъызгъа къайтырсыз.
Мында кечкен омрюнъизни
Несиллерге айтырсыз…

Сиз мытлакъа къайтаджакъсыз», –
Деди озьбек, юткъунды.
Бизге сагълыкъ тиледи де,
Бир де дуа окъуды.

…Биз ольмедик, йигит олдыкъ,
Окъудыкъ, сонъ эвлендик.
Юрткъа къайттыкъ, эвлер къурдыкъ,
Гъурбетликни эследик.

Хатырладыкъ яшлыкъ деврин,
Яхшы-яман куньлерни.
Озьбеклерге аш-су ичюн.
Бизлер яптыкъ ишлерин.

Дуа этип, дедик бизлер:
«Къара куньлер къайтмасын,
Эр бир миллет мабет-мабет
Озь юртында яшасын.

Эв къураджакъ олса эгер,
Озь юртында эв къурсын.
Ормандаки тереклердай
Несиль-несиль эп артсын».

Акъмесджит, 1998 с., апрель.

Az edimi pite içün
Çalışqanlar özbekke?

Ev bitken soñ qorantasın
Alıp keldi qışlaqtan
Bizni evge çağırdı da,
Söz başladı uzaqtan:

«Siziñ millet – birdem millet,
Yurtıñızğa qaytırsız.
Mında keçken ömrüñizni
Nesillerge aytırsız…

Siz mıtlaqa qaytacaqsız», –
Dedi özbek, yutqundı.
Bizge sağlıq tiledi de,
Bir de dua oqudı.

…Biz ölmedik, yigit oldıq,
Oqudıq, soñ evlendik.
Yurtqa qayttıq, evler qurdıq,
Ğurbetlikni esledik.

Hatırladıq yaşlıq devrin,
Yahşı-yaman künlerni.
Özbeklerge aş-su içün.
Bizler yaptıq işlerin.

Dua etip, dedik bizler:
«Qara künler qaytmasın,
Er bir millet mabet-mabet
Öz yurtında yaşasın.

Ev quracaq olsa eger,
Öz yurtında ev qursın.
Ormandaki tereklerday
Nesil-nesil ep artsın».

Aqmescit, 1998 s., aprel.

БАГЪЧАСАРАЙ – ХАНСАРАЙ

Багъчасарайны корип, мен
Ойгъа далдым шу заман.
Ханлар баскъан ерлерге мен,
Аякъ бастым яваштан.

Багъчасарай, деп айтылгъан,
Дюнья бою танылгъан.
Юзьлеп, бинълеп девир сюрген,
Онъгъан, оськен, яшагъан.

Тарихкъа бир назар салсам,
Мырзалар, ханлар олгъан.
Гузель юртта тойлар олгъан,
Шенълenген халкъ, ойнагъан.

Юртта олгъан гузелликке,
Козьлер къарап тоймагъан.
Багъ-багъчанынъ мейвалары,
Бал, шекер, шербет олгъан.

Козьяшындай чокъракъ сувы
Акъа-акъа голь олгъан.
Къызлар, яшлар севишкенлер,
Бир-бирине яр олгъан.

О девирде гузель къызлар
Алтын феслер кийгенлер.
Къамыш киби беллерине
Кумюш къушакъ тиккенлер.

Къызлар севген йигитлерни,
Омюр бою севгенлер.
Урьмет этип акъайларын,
Татлы-мабет юрьгенлер.

BAĞÇASARAY – HANSARAY

Bağçasaraynı körip, men
Oyğa daldım şu zaman.
Hanlar basqan yerlerge men,
Ayaq bastım yavaştan.

Bağçasaray, dep aytılğan,
Dünya boyu tanılğan.
Yüzlep, biñlep devir sürgen,
Oñğan, ösken, yaşağan.

Tarihqa bir nazar salsam,
Mırzalar, hanlar olğan.
Güzel yurtta toylar olğan,
Şeñlengen halq, oynağan.

Yurtta olğan güzellikke,
Közler qarap toymağan.
Bağ-bağçanıñ meyvaları,
Bal, şeker, şerbet olğan.

Közyaşınday çoqraq suvı
Aqa-aqa göl olğan.
Qızlar, yaşlar sevişkenler,
Bir-birine yar olğan.

O devirde güzel qızlar
Altın fesler kiygenler.
Qamış kibi bellerine
Kümüş quşaq tikkenler.

Qızlar sevgen yigitlerni,
Ömür boyu sevgenler.
Ürmet etip aqayların,
Tatlı-mabet yürgenler.

Юртын севген балаларгъа
Ана топракъ кучь берген.
Дюнья корьген эвлядларгъа,
Козьайдын, деп той эткен.

О девирде яшагъанлар,
Гъурбетликни бильмеген.
Гузель юртнынъ къучагъында,
Асретликни корьмеген.

Селям сизге ханлыкъларнынъ
Деврин сюрген эвлядлар.
Мешур олып, дюнья корип,
Юртын севген инсанлар.

Татар адын дюнья билип,
Эшиткенде титреген.
Шу девирни корьген душман,
Куньлер, фурсат беклеген.

Джигитлеринъ аткъа минсе,
Арслан киби туташкъан.
Душманларын башларында
Къылычларны ойнаткъан.

О девирлер халкъым ичюн
Алтын девир сайылсын.
Къалгъан куньлер халкъым ичюн
Къара кунь деп язылсын.

Откен ханлар шуретини
Шаин Герай джоюткъан.
Къазакъларгъа ишангъан о,
Шартнамеге къол къойгъан.

Бирликтедир байлыгъымыз,
Деп къазакълар алдаткъан.

Yurtın sevgen balalarğa
Ana topraq küç bergen.
Dünya körgen evlâdlarğa,
Közaydın, dep toy etken.

O devirde yaşağanlar,
Ğurbetlikni bilmegen.
Güzel yurtnıñ quçağında,
Asretlikni körmegen.

Selâm sizge hanlıqlarnıñ
Devrin sürgen evlâdlar.
Meşur olıp, dünya körip,
Yurtın sevgen insanlar.

Tatar adın dünya bilip,
Eşitkende titregen.
Şu devirni körgen duşman,
Künler, fursat beklegen.

Cigitleriñ atqa minse,
Arslan kibi tutaşqan.
Duşmanların başlarında
Qılıçlarnı oynatqan.

O devirler halqım içün
Altın devir sayılsın.
Qalğan künler halqım içün
Qara kün dep yazılsın.

Ötken hanlar şüretini
Şain Geray coyutqan.
Qazaqlarğa işanğan o,
Şartnamege qol qoyğan.

Birliktedir baylığımız,
Dep qazaqlar aldatqan.

Эки асыр олды чокътан,
Алдангъанлар, алдаткъан.

Къырым деген гузель юртны
Бир афтада от баскъан.
Шу девирден башлап халкъым,
Бойнун бурып, яс туткъан.

Юзлеп, бинълеп халкъ юртындан
Сюргюнликке огърагъан.
Койлер, эвлер от астында*
Яна-яна куль олгъан.

Копи кеткен озь юртындан,
Кяфир душман кетер, деп.
Гъурбетликте беклеп тургъан,
Явур душман олер, деп.

Бир заманлар кучьлю олгъан
Юрта кучьлер къалмагъан.
Явур душман юртумызда
Къырым халкъын хорлагъан.

Алла берсин, девир кельсин,
Дагъылгъан халкъ топлансын.
Эркин олгъан юртумызда
Несиллер къанатлансын.

Алданмасын кимсе бугунь,
Явур душман къолунда.
Къавий турсын, сарсылмасын,
Миллий куреш ёлунда.

Бугунь бизлер Ватандамыз,
Ач, Ватаным, къучагъынъ,

* Атешлер ичинде. Омрюм ичинде ильк кере Хансарайны корип, ойгъа далып язгъан шиирим.

Eki asır oldı çoqtan,
Aldanğanlar, aldatqan.

Qırım degen güzel yurtnı
Bir aftada ot basqan.
Şu devirden başlap halqım,
Boynun burıp, yas tutqan.

Yüzlep, biñlep halq yurtından
Sürgünlikke oğrağan.
Köyler, evler ot astında*
Yana-yana kül olğan.

Köpi ketken öz yurtından,
Kâfir duşman keter, dep.
Ğurbetlikte beklep turğan,
Yavur duşman öler, dep.

Bir zamanlar küçlü olğan
Yurta küçler qalmağan.
Yavur duşman yurtumızda
Qırım halqın horlağan.

Alla bersin, devir kelsin,
Dağılğan halq toplansın.
Erkin olğan yurtumızda
Nesiller qanatlansın.

Aldanmasın kimse bugün,
Yavur duşman qolunda.
Qaviy tursın, sarsılmasın,
Milliy küreş yolunda.

Bugün bizler Vatandamız,
Aç, Vatanım, quçağıñ,

---

* Ateşler içinde. Ömrüm içinde ilk kere Hansaraynı körip, oyğa dalıp yazğan şiirim.

Бирлик олып яшайыкъ биз,
Багърынъа бас эвлядынъ.

Чал чалгъыджы Хайтарманы,
Миллет йырлап-ойнасын.
Ватан ичюн, халкъым ичюн,
Янъы девир башлансын.

Тарих олып къалдынъ бизге
Багъчасарай-Хансарай.
Гъурбетликтен къайта халкъым,
Санъа умютлер багълай.

Акъмесджит, 25.02.1994 с.

ХЫДЫРЛЕЗ БАЙРАМЫ

– Хыдырлез де кирип кельди,
Бизим ешиль адагъа,
Бугунь байрам, эй, джемаат,
Оюн-кулькю сефагъа! –

Деп маалледен, мааллелерге.
Осман агъа багъыра.
Артындан да, бир топ бала.
Зий-чув олып джувура.

– Койнинъ арты, къыр астында.
Джемаат топланаджакъ.
Къурбан чалып, аш пиширип,
Дуалар окъуладжакъ.

Къалакъайны пиширгенлер.
Бир сырада тураджакъ.
Къалакъайны тыгъырткъан сонъ,
Чалгъы, оюн оладжакъ.

Birlik olıp yaşayıq biz,
Bağrıña bas evlâdıñ.

Çal çalğıcı Haytarmanı,
Millet yırlap-oynasın.
Vatan içün, halqım içün,
Yañı devir başlansın.

Tarih olıp qaldıñ bizge
Bağçasaray-Hansaray.
Ğurbetlikten qayta halqım,
Saña ümütler bağlay.

Aqmescit, 25.02.1994 s.

HIDIRLEZ BAYRAMI

– Hıdırlez de kirip keldi,
Bizim yeşil adağa,
Bugün bayram, ey, cemaat,
Oyun-külkü sefağa! –

Dep maalleden, maallelerge.
Osman ağa bağıra.
Artından da, bir top bala.
Ziy-çuv olıp cuvura.

– Köyniñ artı, qır astında.
Cemaat toplanacaq.
Qurban çalıp, aş pişirip,
Dualar oqulacaq.

Qalaqaynı pişirgenler.
Bir sırada turacaq.
Qalaqaynı tığırtqan soñ,
Çalğı, oyun olacaq.

Ана-баба, бала-чагъа,
Джемаатнен болайыкъ.
Къалмаз бугунь койде кимсе,
Ойнап-кулюп йырлайыкъ

Мемет чалыр зиль зурнасынъ,
Яя къакъар дересин,
Асан тартар гармошкасын
Нусрет чалыр трубасыны.

Джемаат, мытлакъ озюнъизмен,
Чанакъ, къашыкъ алынъыз!
Къартлар ичюн отурмагъа
Кийиз, тёшев салынъыз.

Мен де бардым корюшмеге,
Джемаатнен, достларнен
Яшны-къартны хайырладым,
Кирип кельген байрамнен.

Хыдырлезнинъ тарихындан.
Бир къач сёзлер айтынъыз!
Яшларымыз анъласынълар,
Деди бизге молламыз.

Хыдырлезнинъ тарихындан
Мен де бир къач сёз айттым.
Миллий байрам олгъаныны.
Яш-явкъагъа анълаттым.

Тебрик сёзлер биткенинен
Давул, зурна чалынды.
Бала-чагъа, яшлар, къартлар
Ойнамагъа талпынды.

Ana-baba, bala-çağa,
Cemaatnen bolayıq.
Qalmaz bugün köyde kimse,
Oynap-külüp yırlayıq

Memet çalır zil zurnasıñ,
Âya qaqar daresin,
Asan tartar garmoşkasın
Nusret çalır trubasını.

Cemaat, mıtlaq özüñizmen,
Çanaq, qaşıq alıñız!
Qartlar içün oturmağa
Kiyiz, töşev salıñız.

Men de bardım körüşmege,
Cemaatnen, dostlarnen
Yaşnı-qartnı hayırladım,
Kirip kelgen bayramnen.

Hıdırlezniñ tarihından.
Bir qaç sözler aytıñız!
Yaşlarımız añlasıñlar,
Dedi bizge mollamız.

Hıdırlezniñ tarihından
Men de bir qaç söz ayttım.
Milliy bayram olğanını.
Yaş-yavqağa añlattım.

Tebrik sözler bitkeninen
Davul, zurna çalındı.
Bala-çağa, yaşlar, qartlar
Oynamağa talpındı.

Кокте кунеш шавле сачып
Джыллылыкъ багъышлады.
Хыдырлез де джемааткъа
Севги, умют ашлады.

25.04.2014 с.

БААРЬ КЕЛЬДИ

Баарь кельди, бугунь байрам,
Эй, гузель къадын-къызлар!
Танърым берсин узун омюр,
Бахтлы, хайырлы яшлар!

Бузлар ирип, ерлер йымшап,
Дагъда къарлар сув олды.
Къара булут ягъмур олып,
Салгъырымны толдурды.

Козь ташладым яйлаларгъа
Онда олгъан гузеллик
Юзюнъизге келип къонгъан
Шу гузеллик, назиклик.

Бугунь байрам, гуль кетирдим,
Севгилиме яйладан.
Тиз чёкип мен, севем! – дедим,
Гуллер сепип башындан.

Бу дуйгъулар сизге олсун,
Сёнген чыракъ нурлансын.
Оджакъларда янгъан атеш
Севгим киби тавлансын.

Баарь кельди ана юрткъа,
Халкъкъа къувет бермеге.
Эй, йигитлер, тотай къызлар,
Севги кельди улькеге.

Kökte küneş şavle saçıp
Cıllılıq bağışladı.
Hıdırlez de cemaatqa
Sevgi, ümüt aşladı.

25.04.2014 s.

BAAR KELDİ

Baar keldi, bugün bayram,
Ey, güzel qadın-qızlar!
Tañrım bersin uzun ömür,
Bahtlı, hayırlı yaşlar!

Buzlar irip, yerler yımşap,
Dağda qarlar suv oldı.
Qara bulut yağmur olıp,
Salğırımnı toldurdı.

Köz taşladım yaylalarğa
Onda olğan güzellik
Yüzüñizge kelip qonğan
Şu güzellik, naziklik.

Bugün bayram, gül ketirdim,
Sevgilime yayladan.
Tiz çökip men, sevem! – dedim,
Güller sepip başından.

Bu duyğular sizge olsun,
Söngen çıraq nurlansın.
Ocaqlarda yanğan ateş
Sevgim kibi tavlansın.

Baar keldi ana yurtqa,
Halqqa quvet bermege.
Ey, yigitler, totay qızlar,
Sevgi keldi ülkege.

Риза Юсуф. 1961 с.
Riza Yusuf. 1961 s.

Мунире Юсуф. 1961 с.
Münire Yusuf. 1961 s.

Яшларымыз эвленсинлер
Бизим гульдай къызларгъа.
Башкъа къанлар къарышмасын
Татарлыкъкъа, татаргъа!

Эй, къадынлар, валиделер,
Сизге таазим этемен.
Севем сизни чынъ юректен
Къолунъызны опемен!

05.03.1998 с.

КЕРЕКСИНЪ

Сен анагъа керексинъ,
Сен бабагъа керексинъ,
Сен осьмеге керексинъ,
Сен эвленмек керексинъ,
Сен эвлядкъа керексинъ,
Къорантагъа керексинъ,
Сен яшамакъ керексинъ,
Сен чалышмакъ керексинъ,
Сен ойнамакъ керексинъ,
Сен достларгъа керексинъ,
Сен душмангъа керексинъ,
Сой-сопунъа керексинъ,
Сен миллетке керексинъ,
Сен юртунъа керексинъ,
Сен курешмек керексинъ,
Керек олса Ватан ичюн
Джан бермеге керексинъ.

Алушта, 05.03.2002 с.

Yaşlarımız evlensinler
Bizim gülday qızlarğa.
Başqa qanlar qarışmasın
Tatarlıqqa, tatarğa!

Ey, qadınlar, valideler,
Sizge taazim etemen.
Sevem sizni çıñ yürekten
Qoluñıznı öpemen!

05.03.1998 s.

KEREKSİÑ

Sen anağa kereksiñ,
Sen babağa kereksiñ,
Sen ösmege kereksiñ,
Sen evlenmek kereksiñ,
Sen evlâdqa kereksiñ,
Qorantağa kereksiñ,
Sen yaşamaq kereksiñ,
Sen çalışmaq kereksiñ,
Sen oynamaq kereksiñ,
Sen dostlarğa kereksiñ,
Sen duşmanğa kereksiñ,
Soy-sopuña kereksiñ,
Sen milletke kereksiñ,
Sen yurtuña kereksiñ,
Sen küreşmek kereksiñ,
Kerek olsa Vatan içün
Can bermege kereksiñ.

Aluşta, 05.03.2002 s.

ДУА ОКЪУ ХАЛКЪЫНЪА

Бугунь иштен эрте къайттым,
Синъирлерим пек тартыкъ.
Пенджереден тышкъа бакътым,
Ойгъа далдым мен артыкъ.

Юксек эвнинъ талдасында
Осе терек, уфачыкъ,
Онынъ салкъын талдасында
Отура къартанайчыкъ.

Къартанайчыкъ башын тутып,
Терен ойларгъа далгъан.
Бетте олгъан къасветлери
Дерсинъ тынгъан бир туфан.

Эй, байгъушым, не ойлайсынъ,
Не къасеветлер чекесинъ?
Билем, манъа айтмазсынъ сен,
Мен айтайым эписин.

Узакъларда омюр кечти,
Юрт дердинен яшадыкъ.
Бизлер бугунь юртта олып,
Къуванчларгъа зар олдыкъ.

Биз чобансыз къойлар киби,
Къырым бойлап джоюлдыкъ.
Кимсинъ деген киши ёкътыр,
Эр кошеден къувулдыкъ.

Бир вакъытлар комитеттен*
Бирер кягъыт бердилер:

* Докъсанынъджы сенелерининъ башларында сюргюнлик ерлеринден къырымтатарларны Къырымгъа кочюрюв боюнджа махсус комитетлер мейдангъа кетирильген эди.

DUA OQU HALQIÑA

Bugün işten erte qayttım,
Siñirlerim pek tartıq.
Pencereden tışqa baqtım,
Oyğa daldım men artıq.

Yüksek evniñ taldasında
Öse terek, ufaçıq,
Onıñ salqın taldasında
Otura qartanayçıq.

Qartanayçıq başın tutıp,
Teren oylarğa dalğan.
Bette olğan qasvetleri
Dersiñ tınğan bir tufan.

Ey, bayğuşım, ne oylaysıñ,
Ne qasevetler çekesiñ?
Bilem, maña aytmazsıñ sen,
Men aytayım episin.

Uzaqlarda ömür keçti,
Yurt derdinen yaşadıq.
Bizler bugün yurtta olıp,
Quvançlarğa zar oldıq.

Biz çobansız qoylar kibi,
Qırım boylap coyuldıq.
Kimsiñ degen kişi yoqtır,
Er köşeden quvuldıq.

Bir vaqıtlar komitetten*
Birer kâğıt berdiler:

---

* Doqsanıñcı seneleriniñ başlarında sürgünlik yerlerinden qırımtatarlarnı Qırımğa köçürüv boyunca mahsus komitetler meydanğa ketirilgen edi.

«Тез къайтсанъыз юрткъа сизлер,
Участкалар берирлер…»

Деп чагъырып, бутюн халкъны,
Къозгъап юрткъа догърултты.
Ялан ваде, бош лафларнен
Халкънынъ бойну урулды.

Шимди нидже бизим халкълар
Участкада яшайлар.
Эв къурмагъа пара ёкътыр,
Сувсыз, отсыз агълайлар.

Омрю къыскъа олгъан инсан
Мезарлыкъта комюле.
Омрю узун олгъан къартлар,
Бугунь сизни ким биле?

Мусульманмыз, эй, юртдашлар,
Ярдым этинъ къартларгъа.
Олар олса миллет ольмез,
Къорай толмаз тарлагъа.

…Къартанайым, сюрт козьяшынъ,
Кимсе алынъ анъламаз.
Бизни бойле алгъа къойгъан
Мурадына еталмаз.

Бу хорлукълар бир кунь битер,
Перде киби чекилир.
Къырымгъа да баарь келир,
Кене девран сюрюлир.

Къасветленме, тур къартийим,
Эсир олма алынъа.

«Tez qaytsañız yurtqa sizler,
Uçastkalar berirler…»

Dep çağırıp, bütün halqnı,
Qozğap yurtqa doğrulttı.
Yalan vade, boş laflarnen
Halqnıñ boynu uruldı.

Şimdi nice bizim halqlar
Uçastkada yaşaylar.
Ev qurmağa para yoqtır,
Suvsız, otsız ağlaylar.

Ömrü qısqa olğan insan
Mezarlıqta kömüle.
Ömrü uzun olğan qartlar,
Bugün sizni kim bile?

Musulmanmız, ey, yurtdaşlar,
Yardım etiñ qartlarğa.
Olar olsa millet ölmez,
Qoray tolmaz tarlağa.

…Qartanayım, sürt közyaşıñ,
Kimse alıñ añlamaz.
Bizni böyle alğa qoyğan
Muradına yetalmaz.

Bu horluqlar bir kün biter,
Perde kibi çekilir.
Qırımğa da baar kelir,
Kene devran sürülir.

Qasvetlenme, tur qartiyim,
Esir olma alıña.

Хайыр, ихсан Алладандыр,
Дуа окъу халкъынъа.

Акъмесджит, 1990–1991 сс.

МИЛЛЕТ АКЪКЪЫ

Юрткъа къайткъан миллетимиз
Зорлукъ чекип яшады.
Эв къурмагъа парасы ёкъ,
«Захватларда» отурды.

Агъыр девир, имкяны ёкъ
Ватанда эв къурмагъа.
Ябанджылар ашыкълар
Яхшы ерни сатмагъа.

Укюметтен ферман кельди,
Къоранталы татаргъа
Алтмыш бинъден пара бермек,
Юртта эвлер къурмагъа.

Халкъ къуванып, билек тиреп,
Эв темелин къаздылар.
Бала-чагъа, къарты-яшы
Юректен къувандылар.

Куньлер кечти, айлар кечти,
Ич бир хабер бермейлер.
Пара керек, халкъкъа беринъ,
Дегенде, индемейлер.

Сонъра бильдик, параларны
Ёлбашчылар ишлеткен.
Алыш-вериш ишлеринен,
Халкъ параны ёкъ эткен.

Hayır, ihsan Alladandır,
Dua oqu halqıña.

Aqmescit, 1990–1991 ss.

MİLLET AQQI

Yurtqa qaytqan milletimiz
Zorluq çekip yaşadı.
Ev qurmağa parası yoq,
«Zahvatlarda» oturdı.

Ağır devir, imkânı yoq
Vatanda ev qurmağa.
Yabancılar aşıqlar
Yahşı yerni satmağa.

Ükümetten ferman keldi,
Qorantalı tatarğa
Altmış biñden para bermek,
Yurtta evler qurmağa.

Halq quvanıp, bilek tirep,
Ev temelin qazdılar.
Bala-çağa, qartı-yaşı
Yürekten quvandılar.

Künler keçti, aylar keçti,
İç bir haber bermeyler.
Para kerek, halqqa beriñ,
Degende, indemeyler.

Soñra bildik, paralarnı
Yolbaşçılar işletken.
Alış-veriş işlerinen,
Halq paranı yoq etken.

Акъмесджитте банкалардан
Файызларын алгъанлар,
Утанмайып халкъ огюнде
Эйкель киби тургъанлар.

Парам бар, деп ятлар иле
Дост олмагъа тырышкъан.
Озь динини четке ташлап,
Явурларман сырдашкъан.

Эфендилер, сиз кимлерсиз,
Къоркъмайсызмы Аллахтан?!
Миллетимиз чекише де!
Къоркъмайсызмы къахрындан?

Копни корьген бизим миллет
Кимсеге къул олмады.
Эвлер къурды ве къуралар
Тилленджилик япмады.

Халкъым омрю узун олсун,
Онъа даим сукъланам.
Джесюрликмен юртта яшай,
Эр кунь корем, къуванам.

Миллет акъкъын ашагъанлар!
Ич бир вакъыт онъмазсыз.
О дюньягъа кеткен вакъыт
Дженнетке ёл тапмазсыз.

Акъмесджит, 21.11.2000 с.

АКЪЫЗ, АНИФЕ

Акъыз, неден шенълеленесинъ,
Тыпкъы яшынъ он секиз.
Дудакъларынъ боягъансынъ,
Яшынъ «бир къач» он секиз.

Aqmescitte bankalardan
Fayızların alğanlar,
Utanmayıp halq ögünde
Eykel kibi turğanlar.

Param bar, dep yatlar ile
Dost olmağa tırışqan.
Öz dinini çetke taşlap,
Yavurlarman sırdaşqan.

Efendiler, siz kimlersiz,
Qorqmaysızmı Allahtan?!
Milletimiz çekişe de!
Qorqmaysızmı qahrından?

Köpni körgen bizim millet
Kimsege qul olmadı.
Evler qurdı ve quralar
Tillencilik yapmadı.

Halqım ömrü uzun olsun,
Oña daim suqlanam.
Cesürlikmen yurtta yaşay,
Er kün körem, quvanam.

Millet aqqın aşağanlar!
İç bir vaqıt oñmazsız.
O dünyağa ketken vaqıt
Cennetke yol tapmazsız.

Aqmescit, 21.11.2000 s.

AQIZ, ANİFE

Aqız, neden şeñlenesiñ,
Tıpqı yaşıñ on sekiz.
Dudaqlarıñ boyağansıñ,
Yaşıñ «bir qaç» on sekiz.

Янъы антер тиктиргенсинъ,
Этегинъде гъыджвалар.
Юрьгенинъде окчелеринъ
Ерни опип алалар.

Огълунъ эвли, къыз да бердинъ,
Олдынъ энди къартанай.
Акъайынънынъ ольгенини
Эши-досту хатырлай.

Эльбет, гузель къадынларгъа
Акъайлар чокъ козь ташлай.
Сени корьсем узакътан мен
Юрегим ойнап башлай.

Корьген адам пек сукълана
Эдебинъе, озюнъе.
Торунларынъ осьтюресинъ,
Севип алып элинъе.

Аят дейсинъ, бала-чагъа,
Ана-баба, эш-достлар,
Эв къурасынъ, чалышалар
Сенде яхшы усталар.

Гедже-куньдюз тырмашасынъ
Омюр деген терекке.
Акъшам олса сёз къатмайсынъ
Дюк-дюк ургъан юрекке.

Ашыкълыгъынъ, джесюрлигинъ
Олса керек Аллахтан.
Мен беллесем сенинъ неслинъ
Герайлардан, мырзадан.

Козьлеринъе бакъкъан сайын
Нурлангъанынъ сеземен.

Yañı anter tiktirgensiñ,
Etegiñde ğıcvalar.
Yürgeniñde ökçeleriñ
Yerni öpip alalar.

Oğluñ evli, qız da berdiñ,
Oldıñ endi qartanay.
Aqayıñnıñ ölgenini
Eşi-dostu hatırlay.

Elbet, güzel qadınlarğa
Aqaylar çoq köz taşlay.
Seni körsem uzaqtan men
Yüregim oynap başlay.

Körgen adam pek suqlana
Edebiñe, özüñe.
Torunlarıñ östüresiñ,
Sevip alıp eliñe.

Ayat deysiñ, bala-çağa,
Ana-baba, eş-dostlar,
Ev qurasıñ, çalışalar
Sende yahşı ustalar.

Gece-kündüz tırmaşasıñ
Ömür degen terekke.
Aqşam olsa söz qatmaysıñ
Dük-dük urğan yürekke.

Aşıqlığıñ, cesürligiñ
Olsa kerek Allahtan.
Men bellesem seniñ nesliñ
Geraylardan, mırzadan.

Közleriñe baqqan sayın
Nurlanğanıñ sezemen.

Юрегинъде севги отын
Айтмасанъ да, анълайман.

Акъыз, санъа севги етмей,
Гульдай гузель тенинъе.
Къалгъан омрюнъ толу олсун,
Ташла озюнъ севгиге.

Ашыкъ эдим, севген эдим…
Бир вакъытта яшлыкъта.
Санъа текрар севда олдым,
Севги кельди къартлыкъта.

Разы олсанъ корюшейик,
Юреклерни багълайыкъ.
Эгер севсенъ, разы олсанъ,
Бизлер бирге олайыкъ.

Юрегимни санъа ачтым.
Умют этип беклеймен.
Севем, дие хабер берсенъ
Севгинъ иле ольмем мен.

Акъмесджит, 15.04.2000 с.

ЗИЯЛЫЛАР

Юрткъа къайттыкъ, имкян догъды.
Ана тильде окъуймыз.
Яваш-яваш, бирер-бирер
Неслимизни таныймыз.

Бир заманлар ясакъ олгъан
Халкъкъа бильги алмагъа.
Къырымтатар миллетине
Не керек окъумагъа?..

Yüregiñde sevgi otın
Aytmasañ da, añlayman.

Aqız, saña sevgi yetmey,
Gülday güzel teniñe.
Qalğan ömrüñ tolu olsun,
Taşla özüñ sevgige.

Aşıq edim, sevgen edim…
Bir vaqıtta yaşlıqta.
Saña tekrar sevda oldım,
Sevgi keldi qartlıqta.

Razı olsañ körüşeyik,
Yüreklerni bağlayıq.
Eger sevseñ, razı olsañ,
Bizler birge olayıq.

Yüregimni saña açtım.
Ümüt etip bekleymen.
Sevem, diye haber berseñ
Sevgiñ ile ölmem men.

Aqmescit, 15.04.2000 s.

ZİYALILAR

Yurtqa qayttıq, imkân doğdı.
Ana tilde oquymız.
Yavaş-yavaş, birer-birer
Neslimizni tanıymız.

Bir zamanlar yasaq olğan
Halqqa bilgi almağa.
Qırımtatar milletine
Ne kerek oqumağa?..

Деп явурлар мектеп ачмай,
Халкъны тек чалыштыргъан.
Бильгилиден ыргъат олмаз,
Деген ферман чыкъаргъан.

Имкяны бар о заманда
Медреседе окъугъан.
Тюркиеге барып, окъуп,
Юрткъа келип чалышкъан.

Зиялымыз Гаспралы
Юртта мектеплер ачкъан.
Бутюн дюнья халкъларына
Миллетини таныткъан.

Сонъра исе Чобан-заде
Къарасувда догъулгъан.
Тюрк дюньясы ичерсинде
Буюк бир оджа олгъан.

Ватан ичюн къурбан олгъан
Номан бейни анъамыз.
Эр йыл Акъяр мейданында
«Ант эткенмен…» айтамыз.

Шеит олгъан Озенбашлы,
Къабри бугунь Ватанда.
Джумле миллетперверлерни
Хатырлайлар Къырымда.

Та къадимден шу Къырымда
Пек чокъ зиялы олгъан.
Бизге къалгъан мирасларын
Атешлерде джагъылгъан.

Алим, шаир – джумле эрбап
Миллет ичюн чалышкъан.

Dep yavurlar mektep açmay,
Halqnı tek çalıştırğan.
Bilgiliden ırğat olmaz,
Degen ferman çıqarğan.

İmkânı bar o zamanda
Medresede oquğan.
Türkiyege barıp, oqup,
Yurtqa kelip çalışqan.

Ziyalımız Gaspralı
Yurtta mektepler açqan.
Bütün dünya halqlarına
Milletini tanıtqan.

Soñra ise Çoban-zade
Qarasuvda doğulğan.
Türk dünyası içersinde
Büyük bir oca olğan.

Vatan içün qurban olğan
Noman beyni añamız.
Er yıl Aqyar meydanında
«Ant etkenmen…» aytamız.

Şeit olğan Özenbaşlı,
Qabri bugün Vatanda.
Cümle milletperverlerni
Hatırlaylar Qırımda.

Ta qadimden şu Qırımda
Pek çoq ziyalı olğan.
Bizge qalğan mirasların
Ateşlerde cağılğan.

Alim, şair – cümle erbap
Millet içün çalışqan.

«Халкъ душманы» деп явурлар
Чокъларыны джоиткъан.

Ватан ичюн, миллет ичюн
Сизлер къурбан олдынъыз.
Зульмет киби къаранлыкъта
Бизге чыракъ олдынъыз.

Сюргюнликте сизни биле
Ташыдыкъ биз юректе.
Эбедиен яшайджакъсыз
Халкъынъызнынъ къальбинде.

Алушта, 05.03.2002 с.

КУРЕШ ТОКЪТАМАЙДЖАКЪ

Бизлер юрттан сюргюн олдыкъ
Узакъларгъа Къырымдан.
Эдждадымыз шеит олгъан
Асрап бизни явурдан.

Гъурбетликте миллет иле
Асрет олып яшадыкъ.
Аллах берди бизге омюр,
Яшав ичюн тырыштыкъ.

Айлар дегиль, узун йыллар
Озьбеклернен яшадыкъ.
Сиз саткъынсыз дегенлерге
Бизлер къулакъ асмадыкъ.

Вакъты келип, бизлер осьтик,
Алымызны анъладыкъ.
Меджлис япып, мейданларда
Акъкъымызны сорадыкъ.

«Halq duşmanı» dep yavurlar
Çoqlarını coitqan.

Vatan içün, millet içün
Sizler qurban oldıñız.
Zulmet kibi qaranlıqta
Bizge çıraq oldıñız.

Sürgünlikte sizni bile
Taşıdıq biz yürekte.
Ebediyen yaşaycaqsız
Halqıñıznıñ qalbinde.

Aluşta, 05.03.2002 s.

KÜREŞ TOQTAMAYCAQ

Bizler yurttan sürgün oldıq
Uzaqlarğa Qırımdan.
Ecdadımız şeit olğan
Asrap bizni yavurdan.

Ğurbetlikte millet ile
Asret olıp yaşadıq.
Allah berdi bizge ömür,
Yaşav içün tırıştıq.

Aylar degil, uzun yıllar
Özbeklernen yaşadıq.
Siz satqınsız degenlerge
Bizler qulaq asmadıq.

Vaqtı kelip, bizler östik,
Alımıznı añladıq.
Meclis yapıp, meydanlarda
Aqqımıznı soradıq.

Шу девирден башлап, халкътан
Мустафалар чыкътылар.
Ватан ичюн курешкенлер,
Апслерде яттылар.

Меджлислерде сёзге чыкъкъан
Миллетпервер рехберлер
Умютини узьген халкъкъа
Берди янъы умютлер.

Такъдир бизге кулюп бакъты,
Къапалы ёл ачылды.
Миллетимиз аякъланды,
Юрткъа къарап ёл алды.

Кельдик. Бизни йибермейлер,
Эв десенъ, эв сатмайлар.
Къырым бизим, деп айтамыз,
Бизге къулакъ салмайлар.

Явурларман талашамыз,
Пикетлерде турамыз.
Акъмесджитнинъ ортасында
Чадыр-кентлер къурамыз.

Гедже-куньдюз бала-чагъа
Чадыр-кентте яшадыкъ.
Алты айлыкъ пикеттен сонъ
Ташлы топракълар алдыкъ.

Болип берген ташлы ерде
Къуюю къазсанъ суву ёкъ.
Эв темелин къазгъан вакъыт
Ташы чыкъа топракъ ёкъ.

Не олса да джесюр халкъым
Белин сыкъып багълады.

Şu devirden başlap, halqtan
Mustafalar çıqtılar.
Vatan içün küreşkenler,
Apslerde yattılar.

Meclislerde sözge çıqqan
Milletperver rehberler
Ümütini üzgen halqqa
Berdi yañı ümütler.

Taqdir bizge külüp baqtı,
Qapalı yol açıldı.
Milletimiz ayaqlandı,
Yurtqa qarap yol aldı.

Keldik. Bizni yibermeyler,
Ev deseñ, ev satmaylar.
Qırım bizim, dep aytamız,
Bizge qulaq salmaylar.

Yavurlarman talaşamız,
Piketlerde turamız.
Aqmescitniñ ortasında
Çadır-kentler quramız.

Gece-kündüz bala-çağa
Çadır-kentte yaşadıq.
Altı aylıq piketten soñ
Taşlı topraqlar aldıq.

Bölip bergen taşlı yerde
Quyu qazsañ suvu yoq.
Ev temelin qazğan vaqıt
Taşı çıqa topraq yoq.

Ne olsa da cesür halqım
Belin sıqıp bağladı.

Эвлер къурды, джами къурды,
Къайта баштан джанланды.

Халкъым яшай, куреш кете,
Ниетимиз аз дегиль.
Ватан ичюн курешкенлер
Сафымыз да аз дегиль.

Юртта эркин олмакъ ичюн
Курешлер токътамайджакъ.
Бутюн дюнья ярдым къолун
Бизге узатаджакъ.

Акъмесджит, 12.12.2001 с.

СЕРБЕСТЛИКНИ ДЖАНЫМ ИСТЕЙ

Сербестликни джаным истей,
Гедже-куньдюз ойлайман.
Ватанымнынъ бахтлы омрюн,
Алладан мен сорайман.

Бизим Къырым гузель юрт ки,
Бу дюньяда бир дане
Дженнет десем янълыш олмаз,
Гузеллиги – эфсане.

Бу дженнетте деделеримиз,
Гузель омюр кечирген.
Озь юртунда сербест яшап,
Джесюр эвлят осьтюрген.

О девирлер энди тарих,
Башкъа къайтып кельмейджек
Эркин халкъым озь юртунда,
Асретликни чекмейджек.

Evler qurdı, cami qurdı,
Qayta baştan canlandı.

Halqım yaşay, küreş kete,
Niyetimiz az degil.
Vatan içün küreşkenler
Safımız da az degil.

Yurtta erkin olmaq içün
Küreşler toqtamaycaq.
Bütün dünya yardım qolun
Bizge uzatacaq.

Aqmescit, 12.12.2001 s.

SERBESTLİKNİ CANIM İSTEY

Serbestlikni canım istey,
Gece-kündüz oylayman.
Vatanımnıñ bahtlı ömrün,
Alladan men sorayman.

Bizim Qırım güzel yurt ki,
Bu dünyada bir dane
Cennet desem yañlış olmaz,
Güzelligi – efsane.

Bu cennette dedelerimiz,
Güzel ömür keçirgen.
Öz yurtunda serbest yaşap,
Cesür evlât östürgen.

O devirler endi tarih,
Başqa qaytıp kelmeycek
Erkin halqım öz yurtunda,
Asretlikni çekmeycek.

Риза Юсуф. Ялта. «Юбилейный» концерт залы. 1993 г.
Riza Yusuf. Yalta. «Yubileynıy» kontsert zalı. 1993 s.

Концертнен сонъ. Къырымтатар академик театри. 1994 с.
Риза Юсуф театрининъ баш дирижёры.
Kontsertnen soñ. Qırımtatar akademik teatri. 1994 s.
Riza Yusuf teatriniñ baş dirijörı.

Сербестликни джаным истей,
Олса экен шу саат.
Юрек сызлай, гонълюм таша,
Табалмайман бир фурсат.

Озь юртунда сербест яшай
Туркмен, къазах, озьбеклер.
Сербестликни бизге бермей
Юртта олгъан копеклер.

Эр кунь саба танъ аткъанда,
Халкъым корип йырлайман.
Иджретликте ольгенлерни,
Хатырласам, агълайман.

Эрте танъда мен уянам,
Къушлар сесин эшитем.
Миллетимнинъ сербестлигин,
Козь алдына кетирем.

Алла берген омюр бите,
Гонъюль исе къартаймай.
Сербестликни корьсем экен,
Эсим башым джойытмай.

Менмен кетсин къара куньлер,
Бизим гузель Къырымдан.
Танърым асра миллетими,
Къаранлыкътан зулумдан.

Умют иле мен кетермен,
Корьмей бахтлы олгъанын.
Ватанымда гузель халкъым,
Сербестликке чыкъкъанын.

Кене айтсам, сенден гузель,
Ульке ёкътыр, Ватаным.

Serbestlikni canım istey,
Olsa eken şu saat.
Yürek sızlay, göñlüm taşa,
Tabalmayman bir fursat.

Öz yurtunda serbest yaşay
Turkmen, qazah, özbekler.
Serbestlikni bizge bermey
Yurtta olğan köpekler.

Er kün saba tañ atqanda,
Halqım körip yırlayman.
İcretlikte ölgenlerni,
Hatırlasam, ağlayman.

Erte tañda men uyanam,
Quşlar sesin eşitem.
Milletimniñ serbestligin,
Köz aldına ketirem.

Alla bergen ömür bite,
Göñül ise qartaymay.
Serbestlikni körsem eken,
Esim başım coyıtmay.

Menmen ketsin qara künler,
Bizim güzel Qırımdan.
Tañrım asra milletimi,
Qaranlıqtan zulumdan.

Ümüt ile men ketermen,
Körmey bahtlı olğanın.
Vatanımda güzel halqım,
Serbestlikke çıqqanın.

Kene aytsam, senden güzel,
Ülke yoqtır, Vatanım.

Сенинъ ташынъ, топрагъынъда,
Олсун меним мезарым.

Акъмесджит, 09.10.2001 с.

ИЛЬЯС ДЕДЕМ*

Яшлыгъымда чокъ эшиттим
Дедем къайдан кельгенинъ.
Эвлядларынъ бахтны корьмей,
Къасевет чекип ольгенинъ.

Ильяс дедем Истанбулдан
Келип, юрттан къыз алгъан.
Балларына баш олгъан да,
Девир сюрген, яшагъан…

Бий-эли кой – гузель койчик,
Къырлар, тавлар арасы.
Темиз олгъан койден акъкъан
Чокъракъ суву, авасы.

Койнинъ халкъы шенъ яшагъан,
Бир-биринен къонушкъан.
Бою еткен йигит, къызлар
Эвлегенлер, тойлашкъан.

Большевиклер кельмегендже
Сынъырлар ачыкъ олгъан.
Юрткъа совет кельгенден сонъ
Сынъырлар да къапалгъан.

---

* Бу шиирни Н. Челебиджихан азретлерининъ хатыра кунюне багъышладым. Ольгенлернинъ ери дженнетте олсун. 1783 сенеси Русие Къырымны басып алгъан сонъ бинълернен къырымтатарлар Романия, Тюркиеге кочип кеткенлер.

Seniñ taşıñ, toprağıñda,
Olsun menim mezarım.

Aqmescit, 09.10.2001 c.

İLYAS DEDEM*

Yaşlığımda çoq eşittim
Dedem qaydan kelgeniñ.
Evlâdlarıñ bahtnı körmey,
Qasevet çekip ölgeniñ.

İlyas dedem İstanbuldan
Kelip, yurttan qız alğan.
Ballarına baş olğan da,
Devir sürgen, yaşağan…

Biy-eli köy – güzel köyçik,
Qırlar, tavlar arası.
Temiz olğan köyden aqqan
Çoqraq suvu, avası.

Köyniñ halqı şeñ yaşağan,
Bir-birinen qonuşqan.
Boyu yetken yigit, qızlar
Evlegenler, toylaşqan.

Bolşevikler kelmegence
Sıñırlar açıq olğan.
Yurtqa sovet kelgenden soñ
Sıñırlar da qapalğan.

---

* Bu şiirni N. Çelebicihan azretleriniñ hatıra kününe bağışladım. Ölgenlerniñ yeri cennette olsun. 1783 senesi Rusiye Qırımnı basıp alğan soñ biñlernen qırımtatarlar Romaniya, Türkiyege köçip ketkenler.

Советлернен зулум кельген,
Ильяс дедем ашыкъкъан.
Тюркиеге кетемиз, деп
Сой-сопуны чагъырткъан.

Нидже-нидже мектюп язгъан
Къырымдан о, Москвагъа.
Йыллар кече, къысмет олмай
Андан джевап алмагъа.

Он йылдан сонъ рухсет кельген
Русиеден, Москвадан.
Ильяс дедем коралмады,
Кетти фаний дюньядан.

Огъланлары топлангъанлар
Ильяс дедем эвинде.
«Тюркиеге халкълар кете,
Невбет кельди бизге де…».

Деп эмджемлер анълаткъанлар,
Бабам разы олмагъан.
Себепчиси анам олгъан,
Балларыны ойлагъан.

Бабам ады Юсуф олгъан,
Орта бойлу къара къаш.
Табиатча гъает юваш,
Бабам бизге олгъан баш.

Дженк башланды. Биз яш эдик.
Бабам дженкке ёлланды.
Дёрт баланен анам къалды,
Бабам дженктен къайтмады.

Дайымларны ве бабамны
Корьмек къысмет олмады.

Sovetlernen zulum kelgen,
İlyas dedem aşıqqan.
Türkiyege ketemiz, dep
Soy-sopunı çağırtqan.

Nice-nice mektüp yazğan
Qırımdan o, Moskvağa.
Yıllar keçe, qısmet olmay
Andan cevap almağa.

On yıldan soñ ruhset kelgen
Rusiyeden, Moskvadan.
İlyas dedem köralmadı,
Ketti faniy dünyadan.

Oğlanları toplanğanlar
İlyas dedem evinde.
«Türkiyege halqlar kete,
Nevbet keldi bizge de…».

Dep emcemler añlatqanlar,
Babam razı olmağan.
Sebepçisi anam olğan,
Ballarını oylağan.

Babam adı Yusuf olğan,
Orta boylu qara qaş.
Tabiatça ğayet yuvaş,
Babam bizge olğan baş.

Cenk başlandı. Biz yaş edik.
Babam cenkke yollandı.
Dört balanen anam qaldı,
Babam cenkten qaytmadı.

Dayımlarnı ve babamnı
Körmek qısmet olmadı.

Коп арадым, койдешлерден
Корьген киши олмады.

Гъурбетликте ачлыкъ корьдим,
Бинълеп халкъым ольгенни.
Агъаларым, къардашларым
Бу дюньядан кеткенинъ.

Сюргюнликке айдалгъанда
Бешке толмагъан яшым.
Къыркъ беш йылдан сонъ къайтаман,
Акъ сач толу шу башым.

Алла манъа омюр берген,
Гъурбетликтен къайтсын, деп.
Озь юртунда яшасын да,
Деде юртны корьсин деп.

Мен юрттаман, азмы-чокъмы
Хызмет этем халкъыма.
Аркъадашым, эвлядларым
Къувет бере джаныма.

Девир кельди, атландым мен
Деде юртым корьмеге.
Истанбулгъа ёл алдым мен,
Барып седжде этмеге.

Учакъ келип ерге къонды,
Истанбулгъа сабадан.
Тюрк дияры багърын ачты,
Хош кельдинъ де, Къырымдан.

Къайда бакъсам мусульманлар,
Дин къардашлар, тувгъанлар.
Минарелер узангъанлар,
Кокни опип туралар.

Köp aradım, köydeşlerden
Körgen kişi olmadı.

Ğurbetlikte açlıq kördim,
Biñlep halqım ölgenni.
Ağalarım, qardaşlarım
Bu dünyadan ketkeniñ.

Sürgünlikke aydalğanda
Beşke tolmağan yaşım.
Qırq beş yıldan soñ qaytaman,
Aq saç tolu şu başım.

Alla maña ömür bergen,
Ğurbetlikten qaytsın, dep.
Öz yurtunda yaşasın da,
Dede yurtnı körsin dep.

Men yurttaman, azmı-çoqmı
Hızmet etem halqıma.
Arqadaşım, evlâdlarım
Quvet bere canıma.

Devir keldi, atlandım men
Dede yurtım körmege.
İstanbulğa yol aldım men,
Barıp secde etmege.

Uçaq kelip yerge qondı,
İstanbulğa sabadan.
Türk diyarı bağrın açtı,
Hoş keldiñ de, Qırımdan.

Qayda baqsam musulmanlar,
Din qardaşlar, tuvğanlar.
Minareler uzanğanlar,
Kökni öpip turalar.

И. Бахшишнинъ рехберлигинде «Насреддин оджа» спектакльнинъ репетициясы вакътында. 1991 с.
İ. Bahşişniñ rehberliginde «Nasreddin oca» spektaklniñ repetitsiyası vaqtında. 1991 s.

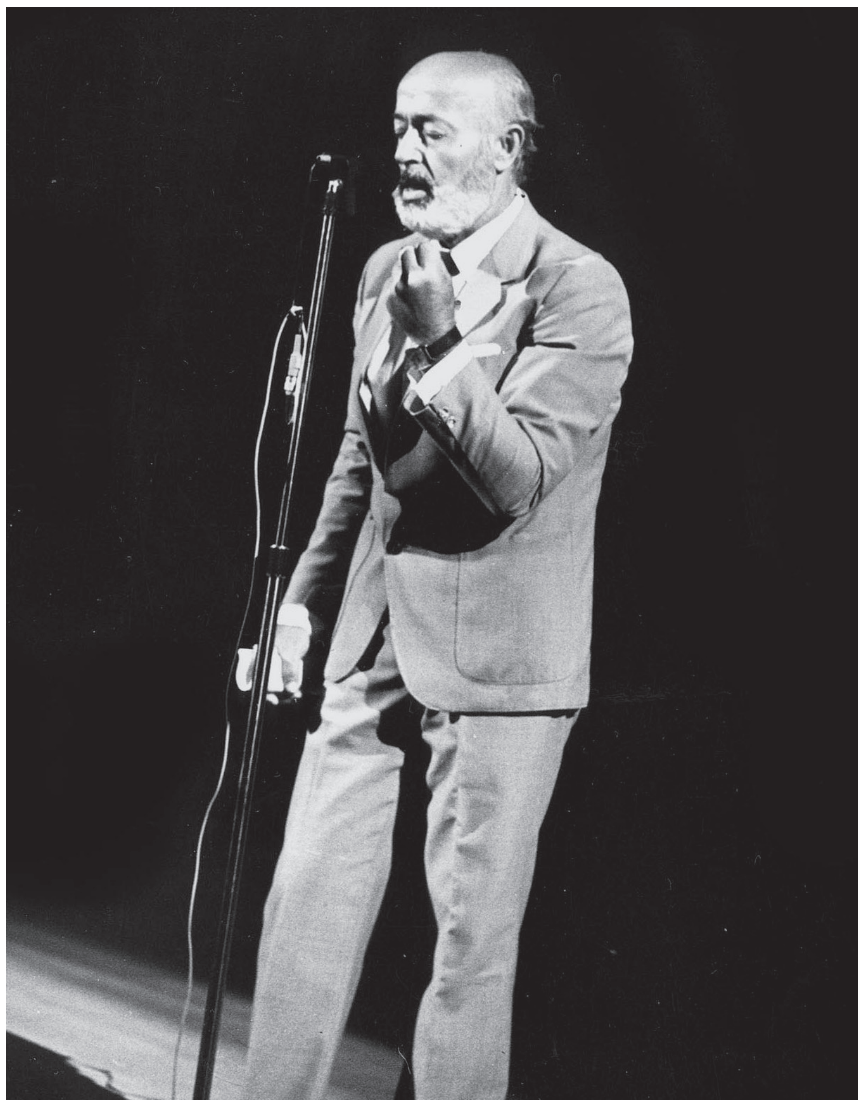

Р. Юсуф санада. 1992 с.
R. Yusuf sanada. 1992 s.

Корип, энди, мен анъладым,
Ильяс дедем къальбини.
Тюрк девлети – буюк девлет,
Мусульманлыкъ мекяны.

Эки асыр эвель мында
Кельген къырымтатарлар.
Тюркиеге сыгъынгъанлар,
Мында къысмет тапкъанлар.

Бугунь энди девир отип,
Учь-дёрт миллион олгъанлар.
Тюрк татары олып къалгъан
Бизим къырымтатарлар.

Кельген кунюм мен джамиге
Бардым, имам къатына.
Агълап айттым юрегимде
Олгъан дертни янында.

Ольгенлерге Ясин окъуп,
Рахмет кетир, деп айттым.
Абдест алып намаз къылдым,
Таазим эттим де, къайттым.

Ильяс дедем догъып оськен,
Юртунда да олдым мен.
Алтмыш яшкъа еткенимде
Мурадыма еттим мен.

Бу языны окъугъангъа
Алла сагълыкъ, кучь берсин.
Шеит кеткен сой-сопуна
Къол джайып дуа этсин.

23.02.1999 с.

Körip, endi, men añladım,
İlyas dedem qalbini.
Türk devleti – büyük devlet,
Musulmanlıq mekânı.

Eki asır evel mında
Kelgen qırımtatarlar.
Türkiyege sığınğanlar,
Mında qısmet tapqanlar.

Bugün endi devir ötip,
Üç-dört million olğanlar.
Türk tatarı olıp qalğan
Bizim qırımtatarlar.

Kelgen künüm men camige
Bardım, imam qatına.
Ağlap ayttım yüregimde
Olğan dertni yanında.

Ölgenlerge Yasin oqup,
Rahmet ketir, dep ayttım.
Abdest alıp namaz qıldım,
Taazim ettim de, qayttım.

İlyas dedem doğıp ösken,
Yurtunda da oldım men.
Altmış yaşqa yetkenimde
Muradıma yettim men.

Bu yazını oquğanğa
Alla sağlıq, küç bersin.
Şeit ketken soy-sopuna
Qol cayıp dua etsin.

23.02.1999 s.

АЛУШТАГЪА ЁЛ АЛДЫМ

Гъурбетликтен къайтып келип,
Къырым бойлап кезмедим.
Ерлешмемиз къыйын олды,
Дагъын, чёлюн корьмедим.

Не олса да, вакъты келип,
Алуштагъа ёл алдым.
Къара денъиз этегинде
Эм къувандым, эм яндым.

Беш-он къатлы эвлер толгъан,
Пансионатлар къурулгъан.
Бизим эвлер, мезарлыкълар
Тоз этилип саврулгъан.

Къайда бизим къартбабалар,
Марамалы битайлар
Антерлери, феси алтын
Ал янакълы тотайлар?

Алушталы къарт деделер
Къырда бостан асрагъан,
Таш чыкъарып, топракъ ташып,
Чокъракъ сувман суваргъан.

Девир кете, омюр оте,
Яшав шундан ибарет.
Къартлар кете, несиль келе,
Аллахкъа тек эманет.

Козюм тюшти бир эвчикке,
Ёлу таштан ясалгъан.
Дженктен эвель бу эвчикте
Бельки, татар яшагъан.

ALUŞTAĞA YOL ALDIM

Ğurbetlikten qaytıp kelip,
Qırım boylap kezmedim.
Yerleşmemiz qıyın oldı,
Dağın, çölün körmedim.

Ne olsa da, vaqtı kelip,
Aluştağa yol aldım.
Qara deñiz eteginde
Em quvandım, em yandım.

Beş-on qatlı evler tolğan,
Pansionatlar qurulğan.
Bizim evler, mezarlıqlar
Toz etilip savrulğan.

Qayda bizim qartbabalar,
Maramalı bitaylar
Anterleri, fesi altın
Al yanaqlı totaylar?

Aluştalı qart dedeler
Qırda bostan asrağan,
Taş çıqarıp, topraq taşıp,
Çoqraq suvman suvarğan.

Devir kete, ömür öte,
Yaşav şundan ibaret.
Qartlar kete, nesil kele,
Allahqa tek emanet.

Közüm tüşti bir evçikke,
Yolu taştan yasalğan.
Cenkten evel bu evçikte
Belki, tatar yaşağan.

Дуварлары эшильген де
Кираметлер чатлагъан
Азбардаки тереклерин
Копи къурып йыкъылгъан.

Кунь бою мен машинада
Алуштаны доландым,
Уйле вакъыт тарет алып
Ясин дуа окъудым.

Намаз къылар экеним мен,
Аллахыма ялвардым:
Ольгенлерге рахмет эйле,
Сагъларгъа сен яп ярдым.

Алушта, 25.02.2002 с.

ЯНЪЫ АСЫР АРФЕСИНДЕ

Джан-юректен хайырлайман
Янъы йылнен достларны.
Узакъ омюр, сагълыкъ тилеп,
Къолун опем къартларнынъ.

Ватаным, деп омюр бою,
Япракъ киби сарардыкъ.
Танъры берсе бере экен,
Гъурбетликтен къутулдыкъ.

Эр бир инсан озь юртунда
Къасевет, дертлер чекмесин.
Хорлукъ чекти меним халкъым,
Энди зулум корьмесин.

Гъурбетликте яшлыкъ отти,
Чокъ бекледик девирни.

Duvarları eşilgen de
Kirametler çatlağan
Azbardaki tereklerin
Köpi qurıp yıqılğan.

Kün boyu men maşinada
Aluştanı dolandım,
Üyle vaqıt taret alıp
Yasin dua oqudım.

Namaz qılar ekenim men,
Allahıma yalvardım:
Ölgenlerge rahmet eyle,
Sağlarğa sen yap yardım.

Aluşta, 25.02.2002 s.

YAÑI ASIR ARFESİNDE

Can-yürekten hayırlayman
Yañı yılnen dostlarnı.
Uzaq ömür, sağlıq tilep,
Qolun öpem qartlarnıñ.

Vatanım, dep ömür boyu,
Yapraq kibi sarardıq.
Tañrım berse bere eken,
Ğurbetlikten qutuldıq.

Er bir insan öz yurtunda
Qasevet, dertler çekmesin.
Horluq çekti menim halqım,
Endi zulum körmesin.

Ğurbetlikte yaşlıq ötti,
Çoq bekledik devirni.

Куню келип юрткъа къайттыкъ,
Хатырлайман сизлерни.

Юрта олгъан юртдашларгъа
Таазим этем къол берип,
Отькен куреш ёлларына
Кок байракълар котерип.

Тышта къалгъан семетдешлер,
Биз сизлерни беклеймиз.
Асретликнинъ куню бите,
Ёллардан козь узьмеймиз.

Миллет яшай узакъларда,
Дюнья бойлап даркъалып.
Заман башкъа девир кельди,
Къайтынъ юрткъа къуванып.

Сиз кельген сонъ чокълашырмыз,
Янъы кучьке толармыз.
«Ватан бизим, топракъ бизим», –
Деп бирликте йырлармыз.

«Олды энди чекишкени
Асырларман халкъымнынъ.
Биз инсанмыз, биз миллетмиз,
Сахибимиз Къырымнынъ…», –

Деп юртта биз багъыргъанда
Дюнья бизни эшитсин.
Мерхаметли девлетлер де
Ярдым къолун узатсын.

Севем халкъым, Ватанымнынъ
Чёлюн, дагъын, денъизин.
Джамилерде яшы-къарты
Къылгъанларда намазын.

Künü kelip yurtqa qayttıq,
Hatırlayman sizlerni.

Yurta olğan yurtdaşlarğa
Taazim etem qol berip,
Ötken küreş yollarına
Kök bayraqlar köterip.

Tışta qalğan semetdeşler,
Biz sizlerni bekleymiz.
Asretlikniñ künü bite,
Yollardan köz üzmeymiz.

Millet yaşay uzaqlarda,
Dünya boylap darqalıp.
Zaman başqa devir keldi,
Qaytıñ yurtqa quvanıp.

Siz kelgen soñ çoqlaşırmız,
Yañı küçke tolarmız.
«Vatan bizim, topraq bizim», –
Dep birlikte yırlarmız.

«Oldı endi çekişkeni
Asırlarman halqımnıñ.
Biz insanmız, biz milletmiz,
Sahibimiz Qırımnıñ…», –

Dep yurtta biz bağırğanda
Dünya bizni eşitsin.
Merhametli devletler de
Yardım qolun uzatsın.

Sevem halqım, Vatanımnıñ
Çölün, dağın, deñizin.
Camilerde yaşı-qartı
Qılğanlarda namazın.

Янъы йылда бахтлы куньлер
Бизден иракъ олмасын.
Эр бир инсан, эр къоранта
Бахтлы олып яшасын.

Акъмесджит, 29.12.1999 с.

НАЗЛАНМА

Гузеллернинъ ичинде сен чокъ гузельсинь,
Гуль багъында сен бир назик, назлы гульсинъ.
Сени корьген санъа бакъып козь узалмай,
Ашыкъ олып, сархошланып, сёз тапалмай.

Багълама:
Чокъ назланма, назланма,
Сёз бер манъа, алдатма.
Севда олдым сызлатма,
Атешлерде сен якъма.

Гузеллигинъ биле турып, назланасын,
Атешинъде янгъанларгъа къыйынасын.
Ашыкъ олдым сени корип, эй, гузелим,
Сёз бермесенъ манъа гузель, мен нейлерим.

Багълама:
Чокъ назланма, назланма,
Сёз бер манъа, алдатма.
Севда олдым, сызлатма,
Атешлерде сен якъма.

Халкъта олгъан бир адет бар, сен билесинъ.
Севген къызгъа къуда ёллап, къыз сорайсынъ.
Эгер сизден бош къайтсалар къудаларым.
Джигитим мен, сени алып тез къачарым.

Yañı yılda bahtlı künler
Bizden iraq olmasın.
Er bir insan, er qoranta
Bahtlı olıp yaşasın.

Aqmescit, 29.12.1999 s.

NAZLANMA

Güzellerniñ içinde sen çoq güzelsin,
Gül bağında sen bir nazik, nazlı gülsiñ.
Seni körgen saña baqıp köz üzalmay,
Aşıq olıp, sarhoşlanıp, söz tapalmay.

Bağlama:
Çoq nazlanma, nazlanma,
Söz ber maña, aldatma.
Sevda oldım sızlatma,
Ateşlerde sen yaqma.

Güzelligiñ bile turıp, nazlanasın,
Ateşiñde yanğanlarğa qılınasın.
Aşıq oldım seni körip, ey, güzelim,
Söz bermeseñ maña güzel, men neylerim.

Bağlama:
Çoq nazlanma, nazlanma,
Söz ber maña, aldatma.
Sevda oldım, sızlatma,
Ateşlerde sen yaqma.

Halqta olğan bir adet bar, sen bilesiñ.
Sevgen qızğa quda yollap, qız soraysıñ.
Eger sizden boş qaytsalar qudalarım.
Cigitim men, seni alıp tez qaçarım.

Багълама:

Чокъ назланма, назланма
Сёз бер магъа алдатма.
Севда олдым сызлатма,
Атешлерде сен якъма.

Акъмесджит, 21.04.2001 с.

ЮРЕГИМ ЯНА

Кетти ярем, кетти менден айырылып,
Янъгъыз къалдым, сельби киби сарарып.
Асретликтен оксюз киби агълайман
Аначыгъым, энди нелер япарман.

Багълама:
Яна юрек, севгиден яна
Гонълюм аза, севги деп яна.
Бу мусибет, такъдирми манъа
Азапларны чектим де ана.

Хатырмайман, «севем, джаным» дегенинъ,
Севем дие къоларымны опькенинъ.
Бар сесинъмен севем, севем дегенинъ
Омрюнъни меннен багъла дегенинъ.

Багълама:
Яна юрек, севгиден яна
Гонълюм аза, севги деп яна.
Бу мусибет, такъдирми манъа
Азапларны чектим де ана.

Бу дюньяда нейлерим, сен олмасанъ
Ашкъым, бахтым ёкъ олур, сен кельмесенъ.
Меним ичюн, кунь ярыгъы тунъ олды,
Сен кельмесенъ, демек яренъ куль олды.

Bağlama:

Çoq nazlanma, nazlanma
Söz ber mağa aldatma.
Sevda oldım sızlatma,
Ateşlerde sen yaqma.

Aqmescit, 21.04.2001 s.

YÜREGİM YANA

Ketti yarem, ketti menden ayırılıp,
Yañğız qaldım, selbi kibi sararıp.
Asretlikten öksüz kibi ağlayman
Anaçığım, endi neler yaparman.

Bağlama:
Yana yürek, sevgiden yana
Göñlüm aza, sevgi dep yana.
Bu müsibet, taqdirmi maña
Azaplarnı çektim de ana.

Hatırmayman, «sevem, canım» degeniñ,
Sevem diye qolarımnı öpkeniñ.
Bar sesiñmen sevem, sevem degeniñ
Ömrüñni mennen bağla degeniñ.

Bağlama:
Yana yürek, sevgiden yana
Göñlüm aza, sevgi dep yana.
Bu müsibet, taqdirmi maña
Azaplarnı çektim de ana.

Bu dünyada neylerim, sen olmasañ
Aşqım, bahtım yoq olur, sen kelmeseñ.
Menim içün, kün yarığı tuñ oldı,
Sen kelmeseñ, demek yareñ kül oldı.

Багълама:
Яна юрек, севгиден яна
Гонълюм аза, севги деп яна
Бу мусибет, такъдирми манъа
Азапларны чектим де ана.

15.08.2014 с.

СИЗГЕ СЕЛЯМ КЕТИРДИМ МЕН

(Румания татарларына)

Сизге селям кетирдим мен,
Чынъ къальбимден, юректен.
Кельдим сизге узакътан мен,
Къырым деген улькеден.

Селям берем ватандашлар,
Къырымтатар халкъындан.
Сизлер, бизлер олсакъ керек,
Бир анадан, тамырдан.

Къырым, юртым, деп чокъ йыллар,
Къартбабалар агълашкъан.
Меджбур олдыкъ биз къачмагъа,
Кяфирликтен, белядан.

Къач несиллер мерхум олгъан,
Юрттан хабер алмайып.
Асретликтен къартлар ольген,
Догъгъан юртын корьмейип.

Сиз несильсиз юрттан кельген,
Асретликтен агълагъан.
Деде киби кунь беклейип,
Сабыр сорап отургъан.

Bağlama:
Yana yürek, sevgiden yana
Göñlüm aza, sevgi dep yana
Bu müsibet, taqdirmi maña
Azaplarnı çektim de ana.

15.08.2014 s.

SİZGE SELÂM KETİRDİM MEN

(Romaniya tatarlarına)

Sizge selâm ketirdim men,
Çıñ qalbimden, yürekten.
Keldim sizge uzaqtan men,
Qırım degen ülkeden.

Selâm berem vatandaşlar,
Qırımtatar halqından.
Sizler, bizler olsaq kerek,
Bir anadan, tamırdan.

Qırım, yurtım, dep çoq yıllar,
Qartbabalar ağlaşqan.
Mecbur oldıq biz qaçmağa,
Kâfirlikten, belâdan.

Qaç nesiller merhum olğan,
Yurttan haber almayıp.
Asretlikten qartlar ölgen,
Doğğan yurtın körmeyip.

Siz nesilsiz yurttan kelgen,
Asretlikten ağlağan.
Dede kibi kün bekleyip,
Sabır sorap oturğan.

Биз де сиздай, ярым асыр,
Асрет олып яшадыкъ
Къырым деген гузель юртны
Гедже-куньдюз ойладыкъ.

Совет деген туздим бугунь,
Ер юзюнден джойылды.
Коп миллетлер юрты ара,
Къырым юрты корюльди.

Сюргюнликте олгъан халкъым,
Тез-тез арткъа ёл алды.
Асрет олгъан юртында о
Багърынъ ачып къуванды.

Ватан агълай, халкъ агълай,
Хорлукъ чеккен оксюздай.
Корьген киши бу алларны
Озюн тутып туралмай.

Бири сорап кой къыдыра
Бири деде мезарын.
Бири агълап эв къыдыра,
Къолгъа алып эвлядын.

Не олса да бугунь халкъым,
Азмы, чокъмы Ватанда.
Эвлер къурып, эвлят корип,
Девир сюрьсин юртында.

Алла берди ёл ачылды,
Баба-деде юртына.
Дюнья бойлап, догъып оськен,
Къырымтатар халкъына.

Озь козюмен корьдим бугунь,
Чокъ девирлер беклейип.

Biz de sizday, yarım asır,
Asret olıp yaşadıq
Qırım degen güzel yurtnı
Gece-kündüz oyladıq.

Sovet degen tuzdim bugün,
Yer yüzünden coyıldı.
Köp milletler yurtı ara,
Qırım yurtı körüldi.

Sürgünlikte olğan halqım,
Tez-tez artqa yol aldı.
Asret olğan yurtında o
Bağrıñ açıp quvandı.

Vatan ağlay, halq ağlay,
Horluq çekken öksüzday.
Körgen kişi bu allarnı
Özün tutıp turalmay.

Biri sorap köy qıdıra
Biri dede mezarın.
Biri ağlap ev qıdıra,
Qolğa alıp evlâdın.

Ne olsa da bugün halqım,
Azmı, çoqmı Vatanda.
Evler qurıp, evlât körip,
Devir sürsin yurtında.

Alla berdi yol açıldı,
Baba-dede yurtına.
Dünya boylap, doğıp ösken,
Qırımtatar halqına.

Öz közümen kördim bugün,
Çoq devirler bekleyip.

Романиядан таптым сизни,
Джоша гонълюм къуванып.

Шаир болып, эльчи олсам,
Дюнья бойлап багъырсам.
Ер юзюнде олгъан халкъым,
Озь юртуна чагъырсам.

Сонъра бизлер юртымызда,
Кучь топласакъ бирлешип.
Юртта олгъан кяфирлерин,
Къувсакъ бизлер ерлешип.

Ябанларгъа нафрет айтам,
Бутюн халкъым намындан.
Бизлер корьген хорлыкъларны
Олар корьсин Алладан.

Келир девир сиз къайтарсыз.
Баба-деде юртына.
Къурбан чалып багъышларсыз
Ольгенлернинъ джанына.

Кельдим сизге узакътан мен,
Къырым деген улькеден.
Сизге селям кетирдим мен,
Чынъ къальбимден, юректен.

Акъмесджит, 10.04.1997 с.

ОМЮРИНЪНИ КЪЙДИРДИНЪ

Гъурбетликте бойгъа етип,
Къанымыз къайнагъанда
Ана, баба, тувгъанларгъа
Къулакъ салдыкъ айткъанда.

Romaniyadan taptım sizni,
Coşa göñlüm quvanıp.

Şair bolıp, elçi olsam,
Dünya boylap bağırsam.
Yer yüzünde olğan halqım,
Öz yurtuna çağırsam.

Soñra bizler yurtımızda,
Küç toplasaq birleşip.
Yurtta olğan kâfirlerin,
Quvsaq bizler yerleşip.

Yabanlarğa nafret aytam,
Bütün halqım namından.
Bizler körgen horlıqlarnı
Olar körsin Alladan.

Kelir devir siz qaytarsız.
Baba-dede yurtına.
Qurban çalıp bağışlarsız
Ölgenlerniñ canına.

Keldim sizge uzaqtan men,
Qırım degen ülkeden.
Sizge selâm ketirdim men,
Çıñ qalbimden, yürekten.

Aqmescit, 10.04.1997 s.

ÖMÜRIÑNI KÜYDİRDİÑ

Ğurbetlikte boyğa yetip,
Qanımız qaynağanda
Ana, baba, tuvğanlarğa
Qulaq saldıq aytqanda.

Эльхамдулилля мусульманмыз
Догъру ёлдан юринъиз.
Бу дюньяда бизлер азмыз
Татар аиле къурынъыз.

Башкъа къанлар къарышмасын
Оладжакъ эвлятларгъа.
Биз кетермиз, вакъты келип
Къулакъ салынъ къартларгъа.

Бизлер алгъан тербиени
Омрюмизде къуллландыкъ.
Эвленеджек олгъанда биз
Татар къызны къыдырдыкъ.

Биз ананънен яш экенде
Севги иле эвлендик
Алла берсе ана, баба,
Олурмыз деп бекледик.

Куню келип баба олдым,
Огълан корьдик мырзадай.
Къартананъман ананъ эвде
Осьтюрдилер чечекдай.

Аман-аман, беш йыл отьмей,
Да бир агъанъ догъулды.
Бизде олгъан къуванч хабер,
Сой-сопкъа да дагъылды.

Сизни севген къартананъыз,
Бир кунь айткъан ананъа.
Эки огълунъ энди осьти,
Бир къыз керек тапмагъа.

Къыз балада мерамет бар,
Аилеге бахт кетирир.

Elhamdulillâ musulmanmız
Doğru yoldan yuriñiz.
Bu dünyada bizler azmız
Tatar aile qurıñız.

Başqa qanlar qarışmasın
Olacaq evlâtlarğa.
Biz ketermiz, vaqtı kelip
Qulaq salıñ qartlarğa.

Bizler alğan terbiyeni
Ömrümizde qullandıq.
Evlenecek olğanda biz
Tatar qıznı qıdırdıq.

Biz anañnen yaş ekende
Sevgi ile evlendik
Alla berse ana, baba,
Olurmız dep bekledik.

Künü kelip baba oldım,
Oğlan kördik mırzaday.
Qartanañman anañ evde
Östürdiler çeçekday.

Aman-aman, beş yıl ötmey,
Da bir ağañ doğuldı.
Bizde olğan quvanç haber,
Soy-sopqa da dağıldı.

Sizni sevgen qartanañız,
Bir kün aytqan anaña.
Eki oğluñ endi östi,
Bir qız kerek tapmağa.

Qız balada meramet bar,
Ailege baht ketirir.

Къартайгъанда сени къарар,
Ашынъ, сувунъ да берир.

Биз ананъманъ къыз бекледик,
Огълан олып догъулдынъ.
Учь огъланлы баба олдым,
Кендже огълум сен олдынъ.

Эркелетип «баламыз» деп,
Севип сени осьтюрдик.
Къартбабанънынъ адын бердик,
Яман козьден сакъладыкъ.

Омюр оте, куньлер кете,
Юрттан хабер бекледик.
Иджретликнинъ куню битер,
Деп, Аллагъа сыгъындыкъ.

Ватангъа ёл ачылгъаннен,
Миллет иле биз къайттыкъ.
Ябанларман къавгъа-дава,
Топракъ алдыкъ, ерлештик.

Юртта сизлер тез осьтинъиз,
Айлар, йыллар тез отти.
Эки агъанъ эвлендилер,
Яшлыкъ деври де битти.

Сен де осьтинъ, куни келип,
«Эвленемен» деп айттынъ.
«Севем баба явур къызын»
Деп, юрекни сен якътынъ.

«Разы олмам», деп багъырдым,
Ерни-кокни авдарып.
Ананъ кельди козь яшыман,
Къучакълады, ялварып.

Qartayğanda seni qarar,
Aşıñ, suvuñ da berir.

Biz anañmañ qız bekledik,
Oğlan olıp doğuldıñ.
Üç oğlanlı baba oldım,
Kence oğlum sen oldıñ.

Erkeletip «balamız» dep,
Sevip seni östürdik.
Qartbabañnıñ adın berdik,
Yaman közden saqladıq.

Ömür öte, künler kete,
Yurttan haber bekledik.
İcretlikniñ künü biter,
Dep, Allağa sığındıq.

Vatanğa yol açılğannen,
Millet ile biz qayttıq.
Yabanlarman qavğa-dava,
Topraq aldıq, yerleştik.

Yurtta sizler tez östiñiz,
Aylar, yıllar tez ötti.
Eki ağañ evlendiler,
Yaşlıq devri de bitti.

Sen de östiñ, küni kelip,
«Evlenemen» dep ayttıñ.
«Sevem baba yavur qızın»
Dep, yürekni sen yaqtıñ.

«Razı olmam», dep bağırdım,
Yerni-kökni avdarıp.
Anañ keldi köz yaşıman,
Quçaqladı, yalvarıp.

Зорнен озюм къолгъа алып,
Башым тутып чыкътым мен.
Сой-сопуна анълаталмай,
Эй, достларым, яндым мен.

Баба олып, мен къачырдым,
Догъру ёлгъа салмадым.
Деп озюмни айыплайман,
Башкъа чаре тапмадым.

Себебини чокъ къыдырдым,
Джевабын тапамадым.
Мени якъып кеткенинънен,
Тенден узюп атмадым.

Якътынъ, балам, юрегимни,
Ябанларгъа къошулдынъ.
Ана-бабанъны ынджытып сен,
Омюринъни куйдюрдинъ.

Акъмесджит, 28.07.2002 с.

ВАТАН, НЕ ИЧЮН СЕН АГЪЛАЙСЫНЪ!

Ватан, не ичюн сен агълайсынъ?
Козь яшларынъ тёкесинъ,
Себеби не, манъа айтчы,
Неге раатсыз оласынъ?

Не кульмейсинъ, шенъленмейсинъ?
Халкъы сенинъ багърында.
Асретликтен агълагъанынъ
Азмы эди, биз ёкъта.

Акъылынъда олса керек –
Герайларнынъ девринде

Zornen özüm qolğa alıp,
Başım tutıp çıqtım men.
Soy-sopuna añlatalmay,
Ey, dostlarım, yandım men.

Baba olıp, men qaçırdım,
Doğru yolğa salmadım.
Dep özümni ayıplayman,
Başqa çare tapmadım.

Sebebini çoq qıdırdım,
Cevabın tapamadım.
Meni yaqıp ketkeniñnen,
Tenden üzüp atmadım.

Yaqtıñ, balam, yüregimni,
Yabanlarğa qoşuldıñ.
Ana-babañnı ıncıtıp sen,
Ömüriñni küydürdiñ.

Aqmescit, 28.07.2002 s.

VATAN, NE IÇÜN SEN AĞLAYSIÑ!

Vatan, ne içün sen ağlaysıñ?
Köz yaşlarıñ tökesiñ,
Sebebi ne, maña aytçı,
Nege raatsız olasıñ?

Ne külmeysiñ, şeñlenmeysiñ?
Halqı seniñ bağrında.
Asretlikten ağlağanıñ
Azmı edi, biz yoqta.

Aqılıñda olsa kerek –
Geraylarnıñ devrinde

Ятлар келип аскерлернен
Сени эсир эткенде.

Бир чокъ халкъынъ сени ташлап
Явурлардан къачкъанынъ,
«Биз къайтармыз, Ватаным», – деп
Козь яшларынъ тёккенинъ.

Бизлер исе сюргюн олдыкъ,
Иджретликте яшадыкъ.
Алла берген омюримен
Бала-чагъа осьтюрдик.

Юрткъа къайтып гуль багъчада
Шенъ-шерамет олгъанда.
Эвлер къурып, торун корип,
Тойлар олып тургъанда.

Ябанджылар апансыздан,
Юртны басып алдылар.
Къырым бизим, топракъ бизим,
Деп бизлерге айттылар.

Тамыр халкъны козьге алмай
Референдум кечирди,
Русиеден кельген аскер
Бойсунмагъа чагъырды.

Бир афтада Къырым бойлап,
Юртны басып алдылар.
Бизде олгъан сербестликни
Бастырыкъкъа салдылар.

Бутюн дюнья шашып къалды
Ябанларнынъ ишине.
Баш котерген миллетиме
Мушкюль тюшти пешине.

Yatlar kelip askerlernen
Seni esir etkende.

Bir çoq halqıñ seni taşlap
Yavurlardan qaçqanıñ,
«Biz qaytarmız, Vatanım», – dep
Köz yaşlarıñ tökkeniñ.

Bizler ise sürgün oldıq,
İcretlikte yaşadıq.
Alla bergen ömürimen
Bala-çağa östürdik.

Yurtqa qaytıp gül bağçada
Şeñ-şeramet olğanda.
Evler qurıp, torun körip,
Toylar olıp turğanda.

Yabancılar apansızdan,
Yurtnı basıp aldılar.
Qırım bizim, topraq bizim,
Dep bizlerge ayttılar.

Tamır halqnı közge almay
Referendum keçirdi,
Rusiyeden kelgen asker
Boysunmağa çağırdı.

Bir aftada Qırım boylap,
Yurtnı basıp aldılar.
Bizde olğan serbestlikni
Bastırıqqa saldılar.

Bütün dünya şaşıp qaldı
Yabanlarnıñ işine.
Baş kötergen milletime
Müşkül tüşti peşine.

Кене олар, бизим юртта
Шенъ-шерамет яшайджакъ.
Бизлер ичюн, несиль ичюн,
Къара куньлер оладжакъ.

Чаремиз не? Сен агълама,
Козь яшларны токътат сен,
Халкънынъ бугунь къучагъында
Ич те раатсыз олма сен.

Кунь келир дюнья бойлап,
Сачылгъан халкъ топланыр.
Санъа олгъан севги иле
Янъы омюр башланыр.

Керек олса куреширмиз –
Халкъ къудрети сен иле.
Девир башкъа, заман башкъа,
Биз кучьлюмиз сен иле.

18.03.2014 с.

МЕН ШАИР ДЕГИЛИМ

Мен шаир дегилим, достлар,
Косьтерменъиз пармакъман.
Гъурбетликтен юрткъа къайтып,
Къуванч йырны йырлайман.

Сёзлер келе, мен топлайман,
Сонъра бир-бир язаман.
Юректеки дуйгъуларны
Сизге язып ташлайман.

Мен шаир дегилим, достлар,
«Шаир олгъан!» – деменъиз.

Kene olar, bizim yurtta
Şeñ-şeramet yaşaycaq.
Bizler içün, nesil içün,
Qara künler olacaq.

Çaremiz ne? Sen ağlama,
Köz yaşlarnı toqtat sen,
Halqnıñ bugün quçağında
İç te raatsız olma sen.

Kün kelir dünya boylap,
Saçılğan halq toplanır.
Saña olğan sevgi ile
Yañı ömür başlanır.

Kerek olsa küreşirmiz –
Halq qudreti sen ile.
Devir başqa, zaman başqa,
Biz küçlümiz sen ile.

18.03.2014 s.

MEN ŞAİR DEGİLİM

Men şair degilim, dostlar,
Köstermeñiz parmaqman.
Ğurbetlikten yurtqa qaytıp,
Quvanç yırnı yırlayman.

Sözler kele, men toplayman,
Soñra bir-bir yazaman.
Yürekteki duyğularnı
Sizge yazıp taşlayman.

Men şair degilim, dostlar,
«Şair olğan!» – demeñiz.

Янгъан юрек алевини
Язгъанда сильменъиз.

Мен шаир дегилим, достлар,
Сёзнен килим орем мен.
Сахналарда окъугъанда
Козьяшларны корем мен.

Мен шаир дегилим, достлар,
Лякин турып сахнадан
Корьдиклерим бирер-бирер
Айтып, халкъкъа анълатам.

Мен шаир дегилим, достлар,
Шаир олып догъмалы.
Халкъынъ сени севсе, бильсе,
Онъа ляйыкъ олмалы.

Элли яшта юрткъа къайттым,
Алтмыш яшкъа мен толдым.
Шаирлернинъ эсерлерни
Гедже-куньдюз окъудым.

Мен шаир дегилим, достлар,
Шаирлернен къонушам.
Олар берди манъа ильхам,
Мен сизлернен пайлашам.

Ильхамыма ильхам къоша
Гаспралы, Амдилер,
Чобан-заде, Шемьи-заде,
Шакир, Юнус, Идрислер*

Мен шаир дегилим, достлар,
Бинъ йыл яшанъ, ольменъиз.

* Исмаил Гаспралы, Амди Гирайбай, Бекир Чобан-заде, Эшреф Шемьи-заде, Шакир Селим, Юнус Къандым, Идрис Асанин.

Yanğan yürek alevini
Yazğanda silmeñiz.

Men şair degilim, dostlar,
Söznen kilim örem men.
Sahnalarda oquğanda
Közyaşlarnı körem men.

Men şair degilim, dostlar,
Lâkin turıp sahnadan
Kördiklerim birer-birer
Aytıp, halqqa añlatam.

Men şair degilim, dostlar,
Şair olıp doğmalı.
Halqıñ seni sevse, bilse,
Oña lâyıq olmalı.

Elli yaşta yurtqa qayttım,
Altmış yaşqa men toldım.
Şairlerniñ eserlerni
Gece-kündüz oqudım.

Men şair degilim, dostlar,
Şairlernen qonuşam.
Olar berdi maña ilham,
Men sizlernen paylaşam.

İlhamıma ilham qoşa
Gaspralı, Amdiler,
Çoban-zade, Şemi-zade,
Şakir, Yunus, İdrisler*

Men şair degilim, dostlar,
Biñ yıl yaşañ, ölmeñiz.

---

* İsmail Gaspralı, Amdi Giraybay, Bekir Çoban-zade, Eşref Şemi-zade, Şakir Selim, Yunus Qandım, İdris Asanin.

Шаир олмай шиир язсам
Мыскъыл этип, кульменъиз.

Гъурбетликте отькен кунни
Къалем алып язаман.
Ватанымда юрек таша,
Умют, арзум айтаман.

БИЛЬМЕЙИМ…

Иджаткяр адам чокъракъа бенъзей
Оны бу ерде къапатсанъ.
О анавы ерден, умюр этильмеген
Ерден, янъы бир къувет, янъы бир
Аэнкнен къайнап чыкъа.

Бельки меним ильхамым да
Шойле бир чокъракътыр.

Бельки де сюргюнликтен юрткъа
Къайтып, элиме къалем алып
Шиирлер язгъаным.
Саналарда чокъ йыллар
Девамында шиирлер окъугъаным.
Алланынъ керемидир.
Бильмейим.

15.08.2004 с.

ВАТАНДАМАН

Къырымдаман Ватандаман
Акъмесджитте яшайман.
Халкъымызнынъ тарихыны
Бирер-бирер окъуйман.

Ханлыкъ деври биткенинен
Миллетимиз сачылгъан.

Şair olmay şiir yazsam
Mısqıl etip, külmeñiz.

Ğurbetlikte ötken künni
Qalem alıp yazaman.
Vatanımda yürek taşa,
Ümüt, arzum aytaman.

BİLMEYİM…

İcatkâr adam çoqraqa beñzey
Onı bu yerde qapatsañ.
O anavı yerden, ümür etilmegen
Yerden, yañı bir quvet, yañı bir
Aenknen qaynap çıqa.

Belki menim ilhamım da
Şöyle bir çoqraqtır.

Belki de sürgünlikten yurtqa
Qaytıp, elime qalem alıp
Şiirler yazğanım.
Sanalarda çoq yıllar
Devamında şiirler oquğanım.
Allanıñ keremidir.
Bilmeyim.

15.08.2004 s.

VATANDAMAN

Qırımdaman Vatandaman
Aqmescitte yaşayman.
Halqımıznıñ tarihını
Birer-birer oquyman.

Hanlıq devri bitkeninen
Milletimiz saçılğan.

Алы олгъан, къачып кеткен,
Олмагъаны куль олгъан.

Озь юртунда къуллукъ япмакъ,
Демек юртны асрамакъ.
Ябанларман зор олса да,
Келеджекни ойламакъ.

Юртны ташлап кеткен халкълар
Юрт къайгъысыны ойламай,
Асырлардыр тыш девлетте,
Ватанына къайталмай.

Бугунь олар, бир къач миллион
Тюркиеде яшайлар.
Дедемизнинъ юрты Къырым,
Деп бизлерге айталар.

Бизлер кельдик иджретликтен,
Бугунь бизде яшаймыз.
Тамгъалы кок байракъларнен
Юртны бизлер асраймыз.

Акъмесджит, 22.02.2002 с.

БАГЪЫШЛАВЛАР

МОНОЛОГ

(Норик Шириннинъ хатырасына багъышлана)

Тесадуфен таныш олдым,
Норик Ширин огъланнен.
Гонълю ачыкъ, сёзге уста,
Гузель бир яш баланен.

Alı olğan, qaçıp ketken,
Olmağanı kül olğan.

Öz yurtunda qulluq yapmaq,
Demek yurtnı asramaq.
Yabanlarman zor olsa da,
Kelecekni oylamaq.

Yurtnı taşlap ketken halqlar
Yurt qayğısını oylamay,
Asırlardır tış devlette,
Vatanına qaytalmay.

Bugün olar, bir qaç million
Türkiyede yaşaylar.
Dedemizniñ yurtı Qırım,
Dep bizlerge aytalar.

Bizler keldik icretlikten,
Bugün bizde yaşaymız.
Tamğalı kök bayraqlarnen
Yurtnı bizler asraymız.

Aqmescit, 22.02.2002 s.

BAĞIŞLAVLAR

MONOLOG

(Norik Şirinniñ hatırasına bağışlana)

Tesadufen tanış oldım,
Norik Şirin oğlannen.
Göñlü açıq, sözge usta,
Güzel bir yaş balanen.

Сонъра бильсем, оны юртта,
Намы чыкъкъан, даркъалгъан.
Къырым бойлап эр бир яшнынъ,
Урьметини къазангъан.

«Бирлик» деген джемиетнинъ,
Ёлбашчысы о олгъан.
Бутюн миллет яшларыны,
Меджлис этип топлагъан

Нуреддиндир къартбабасы,
Гулистанда яшагъан.
Коп эвлятлы аилесинде,
Решат огълу догъулгъан.

Решат осюп эвленгенде,
Бахткъа толгъан эвлери.
Догъулгъан яш эвлятчыкъны,
Нургъа толгъан козьлери.

Бахт-къуванчкъа толгъан аиле,
Моллакъайны чагъыргъан.
Урф-адетнен дуа этип,
Норик адын къойдыргъан.

Къара денъиз ялысында,
Къырым деген ульке бар.
Чокъракъ суву шербет киби,
Ватан деген ульке бар.

Гъурбетликнинъ куню битер,
Сизлер юрткъа къайтарсыз.
Хорлукъ чеккен халкъымызгъа,
Сербестликни арарсыз.

Бу сёзлерни айта эди,
Бизге бизим битайлар.

Soñra bilsem, onı yurtta,
Namı çıqqan, darqalğan.
Qırım boylap er bir yaşnıñ,
Ürmetini qazanğan.

«Birlik» degen cemiyetniñ,
Yolbaşçısı o olğan.
Bütün millet yaşlarını,
Meclis etip toplağan

Nureddindir qartbabası,
Gülistanda yaşağan.
Köp evlâtlı ailesinde,
Reşat oğlu doğulğan.

Reşat ösüp evlengende,
Bahtqa tolğan evleri.
Doğulğan yaş evlâtçıqnı,
Nurğa tolğan közleri.

Baht-quvançqa tolğan aile,
Mollaqaynı çağırğan.
Urf-adetnen dua etip,
Norik adın qoydırğan.

Qara deñiz yalısında,
Qırım degen ülke bar.
Çoqraq suvu şerbet kibi,
Vatan degen ülke bar.

Ğurbetlikniñ künü biter,
Sizler yurtqa qaytarsız.
Horluq çekken halqımızğa,
Serbestlikni ararsız.

Bu sözlerni ayta edi,
Bizge bizim bitaylar.

Иджретликте бизни севип,
Къорчалагъан анайлар.

Иджретликте чешит ерде,
Бизим миллет яшады.
Бир кесечик отьмек тапса,
Бир-биринен пайлашты.

Куньлер оте, йыллар кече,
Норик осе, о анълай.
Ватанына миллет асрет,
Деп юреги къан агълай.

Сюргюнликнинъ куню бите,
Халкъ ашыкъа Къырымгъа.
Халкънен бирге Османовлар,
Къайтып келе Ватангъа.

Юрткъа къайтув агъыр олды,
Бизге къаршы турдылар.
Ябанларнен куреш иле,
Халкълар топракъ алдылар.

Эв къуралар, эвлят осе,
Акъларыны сорайлар.
Сербестликке къол узатып,
Тюрлю ёллар арайлар.

Яш олса да Норик Ширин,
Баш котерип къычыра.
Юрта олгъан бутюн яшны,
Курешмеге чагъыра.

Бельки одыр келеджекте,
Догъру ёлгъа саладжакъ.
Бельки одыр миллет ичюн,
Сербестликни араджакъ.

İcretlikte bizni sevip,
Qorçalağan anaylar.

İcretlikte çeşit yerde,
Bizim millet yaşadı.
Bir keseçik ötmek tapsa,
Bir-birinen paylaştı.

Künler öte, yıllar keçe,
Norik öse, o añlay.
Vatanına millet asret,
Dep yüregi qan ağlay.

Sürgünlikniñ künü bite,
Halq aşıqa Qırımğa.
Halqnen birge Osmanovlar,
Qaytıp kele Vatanğa.

Yurtqa qaytuv ağır oldı,
Bizge qarşı turdılar.
Yabanlarnen küreş ile,
Halqlar topraq aldılar.

Ev quralar, evlât öse,
Aqlarını soraylar.
Serbestlikke qol uzatıp,
Türlü yollar araylar.

Yaş olsa da Norik Şirin,
Baş köterip qıçıra.
Yurta olğan bütün yaşnı,
Küreşmege çağıra.

Belki odır kelecekte,
Doğru yolğa salacaq.
Belki odır millet içün,
Serbestlikni aracaq.

Къайсы иблис къол котерди,
Умют берген эвляткъа.
Къырым бойлап намы кеткен,
Норик Ширин огълангъа.

«Миллетим», деп къурбан кеттинъ,
Яткъан еринъ нур олсун.
Яш омрюнъе къаст эткеннинъ,
Омрю ерде куль олсун.

16.04.2009 с.

ЮНУС КЪАНДЫМНЫНЪ ХАТЫРАСЫНА

Эрте саба козюм ачып,
Кокке къарап мен шаштым.
Къара булут кокни саргъан,
Танъ шавлесин тапмадым.

Копке бармай хабер алдым,
Эль-аягъым бузлады
Юнус Къандым вефат эткен,
Агълап къалгъан эвляды.

Ишанмайман, инанмайман,
Деп багъырдым, агъладым.
Дженазеге бармакъ иле.
Эвден яваш мен чыкътым.

Ёл бою мен хатырладым,
Онынъ татлы сёзлерин.
Ватанпервер олгъанынъны.
Кулип бакъкъан козьлеринъ.

Гъурбет ильде Юрткъа къайтып,
Таныш олдыкъ, достлаштыкъ.
Бир чокъ йыллар иджат этип,
Ильхамланып биз таштыкъ.

Qaysı iblis qol köterdi,
Ümüt bergen evlâtqa.
Qırım boylap namı ketken,
Norik Şirin oğlanğa.

«Milletim», dep qurban kettiñ,
Yatqan yeriñ nur olsun.
Yaş ömrüñe qast etkenniñ,
Ömrü yerde kül olsun.

16.04.2009 s.

YUNUS QANDIMNIÑ HATIRASINA

Erte saba közüm açıp,
Kökke qarap men şaştım.
Qara bulut kökni sarğan,
Tañ şavlesin tapmadım.

Köpke barmay haber aldım,
El-ayağım buzladı
Yunus Qandım vefat etken,
Ağlap qalğan evlâdı.

İşanmayman, inanmayman,
Dep bağırdım, ağladım.
Cenazege barmaq ile.
Evden yavaş men çıqtım.

Yol boyu men hatırladım,
Onıñ tatlı sözlerin.
Vatanperver olğanıñnı.
Külip baqqan közleriñ.

Ğurbet ilde Yurtqa qaytıp,
Tanış oldıq, dostlaştıq.
Bir çoq yıllar icat etip,
İlhamlanıp biz taştıq.

«Селям санъа, Къара денъиз!»,
Деп йырынъны башладынъ.
Джан бергендже бар сесинънен,
Халкъкъа севинч ашладынъ.

Иджат иле сен яшадынъ,
Акъикъатны къыдырып.
Бу дюньядан эрте кеттинъ,
Арзуларынъ къалдырып.

Бар Къырымдан достлар кельди,
Яна къальплер ве юрек.
Кок сиярды санки агълап,
Къарлар ягъды сонъ кере.

Ватандашлар теслим этти,
Сени ана топракъкъа.
Эсерлеринъ бизнен къалды,
Кетмедилер узакъкъа.

Эльведа, эй, шаир достум,
Сени дайым анъармыз.
Арамызда сенъ ёкъсынъ деп,
Даа чокъ йыллар яшармыз.

Акъмесджит, 20.03.2005 с.

ХАЛКЪЫМЫЗНЫНЪ БИР ГУЛЮ

(Асие Саале ханымгъа багъышлана)

Ананъ, бабанъ эр кес киби,
Иджретликте олгъанлар.
Бир-бирини тапып, севип,
Къавий аиле къургъанлар.

«Selâm saña, Qara deñiz!»,
Dep yırıñnı başladıñ.
Can bergence bar sesiññen,
Halqqa sevinç aşladıñ.

İcat ile sen yaşadıñ,
Aqiqatnı qıdırıp.
Bu dünyadan erte kettiñ,
Arzularıñ qaldırıp.

Bar Qırımdan dostlar keldi,
Yana qalpler ve yürek.
Kök siyardı sanki ağlap,
Qarlar yağdı soñ kere.

Vatandaşlar teslim etti,
Seni ana topraqqa.
Eserleriñ biznen qaldı,
Ketmediler uzaqqa.

Elveda, ey, şair dostum,
Seni dayım añarmız.
Aramızda señ yoqsıñ dep,
Daa çoq yıllar yaşarmız.

Aqmescit, 20.03.2005 s.

HALQIMIZNIÑ BİR GÜLÜ

(Asiye Saale hanımğa bağışlana)

Anañ, babañ er kes kibi,
İcretlikte olğanlar.
Bir-birini tapıp, sevip,
Qaviy aile qurğanlar.

Бабанъ ады Айдер олгъан,
Ананъ исе Зекие.
Севги иле бу аиледе
Догъулгъан къыз Асие.

Бешикте сен яткъанынъда,
Ананъ йырлар йырлагъан
Гузель сеснен, халкъ йырларын,
Яшлыгъынъдан ашлагъан.

Ёл ачылып, юрткъа къайтып,
Макъсудовлар аилеси
Къарасувда ерлешкенлер
Биткен эзгъу, къайгъысы.

Къарасувда ансамбльде
Халкъ йырларынъ йырладынъ
Къыскъа вакъыт ичерсинде
Халкъ севгисин къазандынъ.

Алла берген гузель сеснен
Унванлар сен алдынъ.
Къырымтатар халкъ йырынен
Дюнья бойлап сен гездинъ

Сени корьген ашыкъ ола,
Айтмагъа сёз тапалмай,
Йырларынъны эшиткен сонъ
Юрек ура токътамай.

Сен гузельсинъ муляимсинъ.
Санамызнынъ бульбули,
Алла санъа омюр берсин
Халкъымызнынъ бир гулю.

21.07.2018 с.

Babañ adı Ayder olğan,
Anañ ise Zekiye.
Sevgi ile bu ailede
Doğulğan qız Asiye.

Beşikte sen yatqanıñda,
Anañ yırlar yırlağan
Güzel sesnen, halq yırların,
Yaşlığıñdan aşlağan.

Yol açılıp, yurtqa qaytıp,
Maqsudovlar ailesi
Qarasuvda yerleşkenler
Bitken ezğu, qayğısı.

Qarasuvda ansamblde
Halq yırlarıñ yırladıñ
Qısqa vaqıt içersinde
Halq sevgisin qazandıñ.

Alla bergen güzel sesnen
Unvanlar sen aldıñ.
Qırımtatar halq yırınen
Dünya boylap sen gezdiñ

Seni körgen aşıq ola,
Aytmağa söz tapalmay,
Yırlarıñnı eşitken soñ
Yürek ura toqtamay.

Sen güzelsiñ mulâimsiñ.
Sanamıznıñ bülbuli,
Alla saña ömür bersin
Halqımıznıñ bir gülü.

21.07.2018 s.

ДОСТУМЫЗНЫНЪ ДОГЪГЪАН КУНЮ

(Рустем Мевлюдовгъа)

Рустем бейнинъ, догъгъан кунюнинъ,
Яшын сорап отурмам.
Иш билермен, сиясетчи,
Мен онъа ич еталмам.

Иш адамы мераметли,
Этрафында досту чокъ.
Мевлюдовлар несилинде
Онъа етер акъай ёкъ.

Яшлыгъында джесюр олгъан
Кимседен о къоркъмагъан.
Котеклешсе устюн чыкъкъан
Ондай огълан олмагъан.

Иджретликте догъулса да,
Ватаным деп яшагъан.
Гедже-куньдюз, хызмет этип
Зенгилигин арттыргъан.

Куню келип ёл ачылды.
Асрет олгъан Ватангъа
Юзлеп бинълеп миллетимиз
Къайтып кельди Къырымгъа.

Къайтув юрткъа агъыр олды.
Бизге къаршы турдылар.
Куреш иле миллетимиз,
Юртта темель алдылар.

Рустем достум торунларман
Мырза киби яшайсынъ.

DOSTUMIZNIÑ DOĞĞAN KÜNÜ

(Rustem Mevlüdovğa)

Rustem beyniñ, doğğan kününiñ,
Yaşın sorap oturmam.
İş bilermen, siyasetçi,
Men oña iç yetalmam.

İş adamı meram etli,
Etrafında dostu çoq.
Mevlüdovlar nesilinde
Oña yeter aqay yoq.

Yaşlığında cesür olğan
Kimseden o qorqmağan.
Kötekleşse üstün çıqqan
Onday oğlan olmağan.

İcretlikte doğulsa da,
Vatanım dep yaşağan.
Gece-kündüz, hızmet etip
Zengiligin arttırğan.

Künü kelip yol açıldı.
Asret olğan Vatanğa
Yüzlep biñlep milletimiz
Qaytıp keldi Qırımğa.

Qaytuv yurtqa ağır oldı.
Bizge qarşı turdılar.
Küreş ile milletimiz,
Yurtta temel aldılar.

Rustem dostum torunlarman
Mırza kibi yaşaysıñ.

Сой-сопунъны, достларынъны
Севип, урьмет этесинъ.

Достлар бугунь алгъышлайлар
Сенинъ догъгъан кунюнъни
Узакъ омюр, сагълыкъ тилеп
Хайырлайлар юректен.

Акъмесджит, 25.10.2017 с.

БАГЪЫШЛАВ

(Сейтумер Ниметулаевгъа)

Алтмыш бешке толды яшынъ.
Алла берген инсансынъ.
Акъ сют берген ананъны.
Джандан севген эвлядсынъ.

Сен догъылдынъ узакъларда,
Иджретликте, хорлукъта.
Сейтумер деп ад берильди,
Къуванч олды ёкълукъта.

Сюргюнликте ананъ, бабанъ,
Ватан деп яшагъан.
Джандан севген эвлядларына,
Юрт севгисин ашлагъан.

Осюп, окъуп, айле къурып,
Умют иле яшадынъ.
Ватанпервер достларынъман
Миллет ичюн къайгъырдынъ.

Сюргюнликнинъ куню бите,
Миллет къайта Къырымгъа.

Soy-sopuñnı, dostlarıñnı
Sevip, ürmet etesiñ.

Dostlar bugün alğışlaylar
Seniñ doğğan künüñni
Uzaq ömür, sağlıq tilep
Hayırlaylar yürekten.

Aqmescit, 25.10.2017 c.

BAĞIŞLAV

(Seytumer Nimetulayevğa)

Altmış beşke toldı yaşıñ.
Alla bergen insansıñ.
Aq süt bergen anañnı.
Candan sevgen evlâdsıñ.

Sen doğıldıñ uzaqlarda,
İcretlikte, horluqta.
Seytumer dep ad berildi,
Quvanç oldı yoqluqta.

Sürgünlikte anañ, babañ,
Vatan dep yaşağan.
Candan sevgen evlâdlarına,
Yurt sevgisin aşlağan.

Ösüp, oqup, ayle qurıp,
Ümüt ile yaşadıñ.
Vatanperver dostlarıñman
Millet içün qayğırdıñ.

Sürgünlikniñ künü bite,
Millet qayta Qırımğa.

Ниметулла аилеси де,
Къайтып келе Ватангъа.

Къыскъа вакъыт ичерсинде,
Сизни миллет таныды.
Къырым Бирлик тешкиляткъа
Реис этип сайлады.

Тынчлыкъ олсун, дженк олмасын
Миллет юртта яшасынъ,
Сейтумер къардашымыз
Бизим халкъкъа баш болсын.

Узакъ омюр, бакъый савлукъ
Ондан иракъ олмасынъ,
Джандан севген аилесине
Къаза, беля кельмесин.

10.06.2017 с.

ХАЙЫРЛАВ

(Сервер Чумаков достумыз 80 яшында)

Сексен баарь омюр корьдинъ
Алла деген инсансынъ.
Иджретликте халкъынъ ичюн
Хызмет эткен эвлядысынъ.

Яш экенде сюргюнлюкте,
Нидже-нидже хорландынъ
Акъылынъдамы, ираденен
Ана юрткъа сен къайттынъ.

Бугунь юртта шенъ-шерамет
Къорантанъман яшайсынъ,

Nimetulla ailesi de,
Qaytıp kele Vatanğa.

Qısqa vaqıt içersinde,
Sizni millet tanıdı.
Qırım Birlik teşkilâtqa
Reis etip sayladı.

Tınçlıq olsun, cenk olmasın
Millet yurtta yaşasıñ,
Seytumer qardaşımız
Bizim halqqa baş bolsın.

Uzaq ömür, baqıy savluq
Ondan iraq olmasıñ,
Candan sevgen ailesine
Qaza, belâ kelmesin.

10.06.2017 s.

HAYIRLAV

(Server Çumakov dostumız 80 yaşında)

Seksen baar ömür kördiñ
Alla degen insansıñ.
İcretlikte halqıñ içün
Hızmet etken evlâdısıñ.

Yaş ekende sürgünlükte,
Nice-nice horlandıñ
Aqılıñdamı, iradenen
Ana yurtqa sen qayttıñ.

Bugün yurtta şeñ-şeramet
Qorantañman yaşaysıñ,

Этрафынъда достларынъ бар,
Дост къадрини анълайсынъ.

Олар бугунь хайырлайлар,
Узакъ омюр тилейлер.
Достларынъман бильярд ойнап,
Джюргенинъни истейлер.

Та бир тилек достларынъдан,
Джан-юректен истейлер.
Огълунъ, къызынъ тез вакъытта
Сени деде этсинлер.

Узакъ омюр, бакъий сагълыкъ
Сенден иракъ олмасын.
Джандан севген къорантанъа
Яман козьлер тиймесин.

17.02.2016 с.

КЪЫРЫМ БИРЛИГИНИНЪ ГИМНИ

Биз Къырымгъа къайтып кельдик,
Деп достларгъа айтайыкъ.
Къырым бизим Ватанымыз,
Деп бирликте йырлайыкъ.

Кок байракъны къолгъа алып,
Ант эткенмен айтайыкъ.
Бирлик олып гузель юртта,
Янъы яшав къурайыкъ.

Олды энди, азиз халкъым,
Хорлукъ асрет чеккенинъ.
Ана юртта сен яшайсынъ,
Тарих олсун корьгенинъ.

Etrafıñda dostlarıñ bar,
Dost qadrini añlaysıñ.

Olar bugün hayırlaylar,
Uzaq ömür tileyler.
Dostlarıñman bilyard oynap,
Cürgeniñni isteyler.

Ta bir tilek dostlarıñdan,
Can-yürekten isteyler.
Oğluñ, qızıñ tez vaqıtta
Seni dede etsinler.

Uzaq ömür, baqiy sağlıq
Senden iraq olmasın.
Candan sevgen qorantaña
Yaman közler tiymesin.

17.02.2016 s.

QIRIM BİRLİGİNİÑ GİMNİ

Biz Qırımğa qaytıp keldik,
Dep dostlarğa aytayıq.
Qırım bizim Vatanımız,
Dep birlikte yırlayıq.

Kök bayraqnı qolğa alıp,
Ant etkenmen aytayıq.
Birlik olıp güzel yurtta,
Yañı yaşav qurayıq.

Oldı endi, aziz halqım,
Horluq asret çekkeniñ.
Ana yurtta sen yaşaysıñ,
Tarih olsun körgeniñ.

Кок байракъны къолгъа алып,
«Ант эткенмен» айтайыкъ.
Гузель Къырым узеринде,
Юрт саиби олайыкъ.

Сёз беремиз санъа, Ватан,
Энди ич айырылмамакъ.
Сен корьсеткен ёлдан кетип,
Бир адымда бурулмакъ.

Кок байракъны къолгъа алып,
Ант эткенмен айтайыкъ.
Чокъмиллетли юртымызда,
Бирлик олып яшайыкъ.

Акъмесджит, 15.04.2015 с.

ЯШ НЕСИЛЬГЕ

Сюргюн олып, хорлыкъ корьдик
Хасталыкъны ачлыкъны.
Яшлыкъ кечти иджретликте,
Юрткъа къайтып бирликте.

Бабам дженкте эляк олды,
Анам исе иджретте.
Оксюз къалдым мен узакъта,
Арзу иле ниетте.

Ватаным деп бир чокъ йыллар,
Асрет олып яшадыкъ.
Танърым берсе бере экен,
Иджретликтен биз къайттыкъ.

Аллах берсин бахтлы куньлер,
Бизден иракъ олмасын.

Kök bayraqnı qolğa alıp,
«Ant etkenmen» aytayıq.
Güzel Qırım üzerinde,
Yurt saibi olayıq.

Söz beremiz saña, Vatan,
Endi iç ayırılmamaq.
Sen körsetken yoldan ketip,
Bir adımda burulmaq.

Kök bayraqnı qolğa alıp,
Ant etkenmen aytayıq.
Çoqmilletli yurtımızda,
Birlik olıp yaşayıq.

Aqmescit, 15.04.2015 s.

YAŞ NESİLGE

Sürgün olıp, horlıq kördik
Hastalıqnı açlıqnı.
Yaşlıq keçti icretlikte,
Yurtqa qaytıp birlikte.

Babam cenkte elâk oldı,
Anam ise icrette.
Öksüz qaldım men uzaqta,
Arzu ile niyette.

Vatanım dep bir çoq yıllar,
Asret olıp yaşadıq.
Tañrım berse bere eken,
İcretlikten biz qayttıq.

Allah bersin bahtlı künler,
Bizden iraq olmasın.

Эр бир инсан озь юртында,
Татлы-мабет яшасын.

Тойлар олсун эр аиледе,
Давул, зурна чалынъсын.
Ватанынъда догъып оськен,
Сербест олып яшасын.

Биз къартайдыкъ, омюр оте,
Невбет, яшлар, сизлерге.
Ватан ичюн курешмеде,
Огге бакъып кетмеге.

Кок байракъны къолга алып,
«Ант эткенмен» айтынъыз,
Ватан ичюн къурбан олгъан,
Халкъкъа дуа этинъиз.

Бу сатырлар яш несильге,
Тарихны огренсинлер.
Къырым деген улькемизни,
Джан-юректен севсинлер.

15.01.2014 с.

БАБАМ КОЮ ГУЛЮМБЕЙ

(Сулейман Идрисовгъа)

Ватаным, деп омюр бою
Япракъ киби сарардыкъ.
Танърым берсе бере экен,
Иджретликтен биз къайттыкъ.

Багъчасарай гузеллигин,
Тюшлеримде мен корьдим.
Онынъ багъынъ, бостанларынъ,
Козь алдына кетирдим.

Er bir insan öz yurtında,
Tatlı-mabet yaşasın.

Toylar olsun er ailede,
Davul, zurna çalıñsın.
Vatanıñda doğıp ösken,
Serbest olıp yaşasın.

Biz qartaydıq, ömür öte,
Nevbet, yaşlar, sizlerge.
Vatan içün küreşmede,
Ögge baqıp ketmege.

Kök bayraqnı qolga alıp,
«Ant etkenmen» aytıñız,
Vatan içün qurban olğan,
Halqqa dua etiñiz.

Bu satırlar yaş nesilge,
Tarihnı ögrensinler.
Qırım degen ülkemizni,
Can-yürekten sevsinler.

15.01.2014 s.

BABAM KÖYÜ GÜLÜMBEY

(Suleyman İdrisovğa)

Vatanım, dep ömür boyu
Yapraq kibi sarardıq.
Tañrım berse bere eken,
İcretlikten biz qayttıq.

Bağçasaray güzelligin,
Tüşlerimde men kördim.
Onıñ bağıñ, bostanlarıñ,
Köz aldına ketirdim.

Иджретликте догъылсам да,
Къырым меним Ватаным.
Онда догъгъан меним бабам,
Демек меним мекяным.

Ниет эттим баба коюн,
Корип тазим этмеге.
Аллах берди манъа омюр
О куньлерге етмеге.

Гулюмбей кой, дерсинъ дженнет,
Этрафлары бостан-багъ.
Корьмегенлер келип корьсин,
Дёрт тарафы гузель дагъ.

Ватанымнынь эр бир ери,
Дерсинь дженнет кошеси.
Анда олгъан гузелликлер,
Аллахнынь муджизеси.

Гулюмбейге къуванч иле,
Зияретке мен кельдим.
Шукрий бабам догъгъан эвде,
Ясин дуа окъудым.

Гулюмбейде корюшювде,
Койлю къартнен корюштим.
Шукрий бабам акъкъында мен,
Яхшы сёзлер эшиттим.

Аллах берсин бахтлы куньлер,
Бизден иракъ олмасын.
Эр бир инсан, эр къоранта,
Татлы маабет яшасын.

Акъмесджит, 10.07.2013 с.

İcretlikte doğılsam da,
Qırım menim Vatanım.
Onda doğğan menim babam,
Demek menim mekânım.

Niyet ettim baba köyün,
Körip tazim etmege.
Allah berdi maña ömür
O künlerge yetmege.

Gülümbey köy, dersiñ cennet,
Etrafları bostan-bağ.
Körmegenler kelip körsin,
Dört tarafı güzel dağ.

Vatanımnın er bir yeri,
Dersin cennet köşesi.
Anda olğan güzellikler,
Allahnın mücizesi.

Gülümbeyge quvanç ile,
Ziyaretke men keldim.
Şükriy babam doğğan evde,
Yasin dua oqudım.

Gülümbeyde körüşüvde,
Köylü qartnen körüştim.
Şükriy babam aqqında men,
Yahşı sözler eşittim.

Allah bersin bahtlı künler,
Bizden iraq olmasın.
Er bir insan, er qoranta,
Tatlı maabet yaşasın.

Aqmescit, 10.07.2013 s.

ЭСКЕНДЕРНИНЪ ЙЫЛДЫЗЫ

Эскендер Мемет огълуна

Орта яшлы бир йигитни
Докъсанынджы йылларда
Акъмесджитте расткетирдим,
Сыкъынтылы ёлларда.

– Эфендимсиз таныш олунъ,
Эскендер Мемет огълу! –
Деди буюк гъурур иле
Ибраим Амет огълу.

Козь узьмейип мен къарадым,
Деликъанлы йигитке.
Онда олгъан аят нуры
Салды мени айретке.

Омюр ичюн курешкенде
Ёлда янъгъыз олмагъан.
Рефикъасы, эвлядлары
Онъа къанат багълагъан.

Чокъкъа бармай озь юртында
Мырзаларгъа тенъ олгъан.
Этрафында зеэр сачкъан
Йыланларны дуймагъан.

Ябанджылар ичинде о
Татар намын котерген.
Яш олса да, аз олса да
Тахткъа ельге тиреген.

Инсан догъса озь йылдызы
Иле мытлакъ догъула.
Омрю битсе, йылдыз сёне,
Деп чокъ халкъта айтыла.

ESKENDERNİÑ YILDIZI

Eskender Memet oğluna

Orta yaşlı bir yigitni
Doqsanıncı yıllarda
Aqmescitte rastketirdim,
Sıqıntılı yollarda.

– Efendimsiz tanış oluñ,
Eskender Memet oğlu! –
Dedi büyük ğurur ile
İbraim Amet oğlu.

Köz üzmeyip men qaradım,
Deliqanlı yigitke.
Onda olğan ayat nurı
Saldı meni ayretke.

Ömür içün küreşkende
Yolda yañğız olmağan.
Refiqası, evlâdları
Oña qanat bağlağan.

Çoqqa barmay öz yurtında
Mırzalarğa teñ olğan.
Etrafında zeer saçqan
Yılanlarnı duymağan.

Yabancılar içinde o
Tatar namın kötergen.
Yaş olsa da, az olsa da
Tahtqa yelge tiregen.

İnsan doğsa öz yıldızı
İle mıtlaq doğula.
Ömrü bitse, yıldız söne,
Dep çoq halqta aytıla.

Козь котерип, кокке бакътым,
Ярыкъ йылдыз арадым.
Таптым, сонъра пек къувандым,
Сагъ ол, деп Ярааданым.

Парылдагъан шу йылдызгъа
Эскендер, деп ад къойдым.
Эр геджеси кокке бакъып,
Чокъ дуалар окъудым.

Бир мен дегиль оны корьген,
Кокте гульдай ачкъанын.
Ёлунъ джойгъан, ёл шашыргъан
Халкъкъа шавле сачкъанын.

Куньлер отип, Акъмесджитни
Къара булут къаплады.
Кок гульдюрдеп, йылдырымлар
Юреклерге сапланды.

Насыл кельген олса, шай да
Къара булут дагъылды.
Шавле сачкъан бизим йылдыз
Козь огюнде джоюлды.

Къара булут, лянет булут,
Недир сенинъ яптыгъынъ?
Бир чокъ олгъан йылдызлардан
Тапмадынъмы ляйыгъын?

Йылдыз сёнди. Бизлер къалдыкъ,
Къуванч бильмей яшаймыз.
Сен къалдыргъан шавлелерни
Несиллерге ашлаймыз.

Акъмесджит, 25.09.1994 с.

Köz köterip, kökke baqtım,
Yarıq yıldız aradım.
Taptım, soñra pek quvandım,
Sağ ol, dep Yaradanım.

Parıldağan şu yıldızğa
Eskender, dep ad qoydım.
Er gecesi kökke baqıp,
Çoq dualar oqudım.

Bir men degil onı körgen,
Kökte gülday açqanın.
Yoluñ coyğan, yol şaşırğan
Halqqa şavle saçqanın.

Künler ötip, Aqmescitni
Qara bulut qapladı.
Kök güldürdep, yıldırımlar
Yüreklerge saplandı.

Nasıl kelgen olsa, şay da
Qara bulut dağıldı.
Şavle saçqan bizim yıldız
Köz ögünde coyuldı.

Qara bulut, lânet bulut,
Nedir seniñ yaptığıñ?
Bir çoq olğan yıldızlardan
Tapmadıñmı lâyığın?

Yıldız söndi. Bizler qaldıq,
Quvanç bilmey yaşaymız.
Sen qaldırğan şavlelerni
Nesillerge aşlaymız.

Aqmescit, 25.09.1994 s.

«ЧОБАН ОЮНЫ»НЫНЪ УСТАСЫ

Къырымда белли оюнджы, хореограф, чокъ йыллар девамында гъурбетликте, Ташкенте «Хайтарма» ансамблининъ балетмейстери олгъан, 1990 сенеси Къырымда Къырымтатар музыкалы-драма театринде баш балетмейстер олып, меннен берабер 1994 сенесинедже чалышкъан Аким агъа Джемилевге багъышлана.

Селям берем, седжде этем,
Сизни джандан алгъышлап.
Байрамынъыз шерефине
Шиир яздым багъышлап.

Санатчылар тюрлю ола,
Артист ола, чалгъыджы,
Я бестекяр, я бир рессам,
Я да мешур языджы.

Яш олгъанда Сиз сахнадан
Ойнагъанда «Чобан»ны*
Эльчырпмалар анъдырырды
Денъиздеки боранны.

Гъурбетликте эзгин халкъкъа
Юрек берип юрьдинъиз.
Козьлер яшкъа толгъан вакъыт,
Козьяшларын сильдинъиз.

Къол котерип ойнагъанда
Чатырдагълар корюнген.
Перуэтлер япкъан вакъыт
Къара денъиз копюрген.

---

* Мешур «Чобан оюны».

«ÇOBAN OYUNI»NIÑ USTASI

Qırımda belli oyuncı, horeograf, çoq yıllar devamında ğurbetlikte, Taşkente «Haytarma» ansamblininñ baletmeysteri olğan, 1990 senesi Qırımda Qırımtatar muzıkalı-drama teatrinde baş baletmeyster olıp, mennen beraber 1994 senesinece çalışqan Akim ağa Cemilevge bağışlana.

Selâm berem, secde etem,
Sizni candan alğışlap.
Bayramıñız şerefine
Şiir yazdım bağışlap.

Sanatçılar türlü ola,
Artist ola, çalğıcı,
Ya bestekâr, ya bir ressam,
Ya da meşur yazıcı.

Yaş olğanda Siz sahnadan
Oynağanda «Çoban»nı*
Elçırpmalar añdırırdı
Deñizdeki borannı.

Ğurbetlikte ezgin halqqa
Yürek berip yürdiñiz.
Közler yaşqa tolğan vaqıt,
Közyaşların sildiñiz.

Qol köterip oynağanda
Çatırdağlar körüngen.
Peruetler yapqan vaqıt
Qara deñiz köpürgen.

---

* Meşur «Çoban oyunı».

Бойле гузель бир оюнны
Корьген киши сукълангъан.
Эваллар айта-айта,
Чокъ дуалар окъугъан.

1998 с.

БЕСТЕКЯР

(Белли бестекяр Эдем Налбантовгъа багъышлана)

Бугунь юртта кене байрам,
Бестекярнынъ акъшамы.
Эдем агъа етмиш яшта,
Чалсын той макъамы.

Инсан ичюн азмы, чокъмы
Етмиш яшны яшамакъ?
Иджат эткен инсан ичюн
Бу бир кучюк басамакъ.

Бир заманда юртумызда
Давул, зурна чалынгъан.
Ашыкъ сазын къолгъа алып,
Халкъ къайгъысын чынълагъан.

О девирден мирас къалды
Бизге йырлар, макъамлар.
Сиз олардан ильхам алып,
Яздынъыз чокъ акъшамлар.

Сиздай адам чокъ дегильдир,
Пармакъ иле саювлы.
Асан Рефат, Шерфединов,
Ильяс Бахшыш… айтувлы.

Яшлар да бар, биз билемиз,
Келир девир чокълашыр.

Böyle güzel bir oyunnı
Körgen kişi suqlanğan.
Evallar ayta-ayta,
Çoq dualar oquğan.

1998 s.

BESTEKÂR

(Belli bestekâr Edem Nalbantovğa bağışlana)

Bugün yurtta kene bayram,
Bestekârnıñ aqşamı.
Edem ağa yetmiş yaşta,
Çalsın toy maqamı.

İnsan içün azmı, çoqmı
Yetmiş yaşnı yaşamaq?
İcat etken insan içün
Bu bir küçük basamaq.

Bir zamanda yurtumızda
Davul, zurna çalınğan.
Aşıq sazın qolğa alıp,
Halq qayğısın çıñlağan.

O devirden miras qaldı
Bizge yırlar, maqamlar.
Siz olardan ilham alıp,
Yazdıñız çoq aqşamlar.

Sizday adam çoq degildir,
Parmaq ile sayuvlı.
Asan Refat, Şerfedinov,
İlyas Bahşış… aytuvlı.

Yaşlar da bar, biz bilemiz,
Kelir devir çoqlaşır.

Бестекярлар сырасына
Ифтихарнен къошулыр.

Сизге бугунь достларынъыз
Сагълыкъ тилей юректен,
Узун омюр, айдын ильхам
Сорап Аллах-Керимден.

14.12.1996 с.

ЮРТКЪА КЪАЙТЫП ДЕСТАН ОЛДЫНЪ

(Достум бестекяр Февзи Алиевге)

Озь юртумда къалем алып,
Шиир язып кельдим мен
Бугунь тоюнъ, Февзи достум,
Сен бахтлысынъ билем мен.

Хайырлайым чынъ къальбимден,
Толды яшынъ алтмышкъа.
Алла узун омюр берсин,
Юз къошулсын алтмышкъа!

Йырла, достум, чал сазынъны,
Ана-Ватан кучь бере.
Юрткъа къайтып, дестан олдыкъ,
Шукюрлер айт бинъ кере.

Февзи адынъ бильмеген ёкъ,
Гъурбетликте, Ватанда.
Йырлар язып, йырлар йырлап,
Парылдайсынъ сахнада.

Чокъ хислетлер Алла берип
Ерлештирди къальбинъе.
Бестекярсынъ, сен шаирсинъ,
Иджат къайнай гонълюнъде.

Bestekârlar sırasına
İftiharnen qoşulır.

Sizge bugün dostlarıñız
Sağlıq tiley yürekten,
Uzun ömür, aydın ilham
Sorap Allah-Kerimden.

14.12.1996 s.

YURTQA QAYTIP DESTAN OLDIÑ

(Dostum bestekâr Fevzi Aliyevge)

Öz yurtumda qalem alıp,
Şiir yazıp keldim men
Bugün toyuñ, Fevzi dostum,
Sen bahtlısıñ bilem men.

Hayırlayım çıñ qalbimden,
Toldı yaşıñ altmışqa.
Alla uzun ömür bersin,
Yüz qoşulsın altmışqa!

Yırla, dostum, çal sazıññı,
Ana-Vatan küç bere.
Yurtqa qaytıp, destan oldıq,
Şükürler ayt biñ kere.

Fevzi adıñ bilmegen yoq,
Ğurbetlikte, Vatanda.
Yırlar yazıp, yırlar yırlap,
Parıldaysıñ sahnada.

Çoq hisletler Alla berip
Yerleştirdi qalbiñe.
Bestekârsıñ, sen şairsiñ,
İcat qaynay göñlüñde.

Йырла, достум, чал сазынъны,
Ана-Ватан кучь бере.
Кельди бугунь достлар санъа,
Тазим эте бинъ кере.

Акъмесджит, 03.11.1996 с.

САНАМЫЗНЫНЪ ЙЫЛДЫЗЫ

*(Селиме Челебиеванынъ догъгъанына
80 йыл толувы мунасебетинен)*

Халкъ севгиси – буюк севги,
Онъа чокълар ынтылгъан.
Лякин халкънынъ севгисини
Къазангъанлар аз олгъан.

Озь санатын халкъкъа берип,
Халкъкъа хызмет эткенлер
Ич бир вакъыт халкъ анъындан
Силинмейлер, кетмейлер…

Бугунь акъшам хатырлаймыз
Шанлы Къырым къызыны,
Бизлерни чокъ сукъландыргъан
Саналар йылдызыны.

Онынъ гузель оюнлары,
«Эмирджелял», «Тым-тым»ы
Юреклерни джоштыргъыны
Сарып алгъан тылсымдыр.

Устаз олды бир чокъ яшкъа
Узакъ, гъурбет диярда.
Селименинъ шегиртлери
Бугунь устаз Ватанда.

Yırla, dostum, çal sazıñnı,
Ana-Vatan küç bere.
Keldi bugün dostlar saña,
Tazim ete biñ kere.

Aqmescit, 03.11.1996 s.

SANAMIZNNIÑ YILDIZI

*(Selime Çelebiyevanıñ doğğanına
80 yıl toluvı munasebetinen)*

Halq sevgisi – büyük sevgi,
Oña çoqlar ıntılğan.
Lâkin halqnıñ sevgisini
Qazanğanlar az olğan.

Öz sanatın halqqa berip,
Halqqa hızmet etkenler
İç bir vaqıt halq añından
Silinmeyler, ketmeyler…

Bugün aqşam hatırlaymız
Şanlı Qırım qızını,
Bizlerni çoq suqlandırğan
Sanalar yıldızını.

Onıñ güzel oyunları,
«Emircelâl», «Tım-tım»ı
Yüreklerni coştırğını
Sarıp alğan tılsımdır.

Ustaz oldı bir çoq yaşqa
Uzaq, ğurbet diyarda.
Selimeniñ şegirtleri
Bugün ustaz Vatanda.

Онынъ назик сымалары
Козь огюнден кетмейджек.
Селименинъ шегиртлери
Артаджакъ, эксильмейджек.

«Тым-тым» бугунь саналарда
Къуванч бере бизлерге
Селименинъ талебеси
Зия къызы Джемиле…

Талмай чалсын кеманелер,
Музыкамыз ольмесин.
Селименинъ йылдызлары
Даим янсын, сёнмесин.

Акъмесджит, 18.08.2001 с.

САНАДАКИ «УЧАН-СУВ»

«Учан-сув» ансамблининъ
Он йыллыкъ юбилейине багъышлана
(бедиий рехбери Али Алимов)

Акъмесджитте кене байрам,
«Учан-сув»нынъ байрамы.
Сейирджилер топландылар,
Бугунь яшлар байрамы.

«Учан-сув»нынъ гузеллиги
Табиатнынъ ишидир.
Санадаки «Учан-сув»нынъ
Себепчиси Алидир.

Энди онгъа толгъан яшынъ
Санадаки «Учан-сув»,
Иджат чешменъ къурумасын,
Олсун джанлы чокъракъ, сув.

Onıñ nazik sımaları
Köz ögünden ketmeycek.
Selimeniñ şegirtleri
Artacaq, eksilmeycek.

«Tım-tım» bugün sanalarda
Quvanç bere bizlerge
Selimeniñ talebesi
Ziya qızı Cemile…

Talmay çalsın kemaneler,
Muzıkamız ölmesin.
Selimeniñ yıldızları
Daim yansın, sönmesin.

Aqmescit, 18.08.2001 s.

SANADAKI «UÇAN-SUV»

«Uçan-suv» ansambliniñ
On yıllıq yubileyine bağışlana
(bediiy rehberi Ali Alimov)

Aqmescitte kene bayram,
«Uçan-suv»nıñ bayramı.
Seyirciler toplandılar,
Bugün yaşlar bayramı.

«Uçan-suv»nıñ güzelligi
Tabiatnıñ işidir.
Sanadaki «Uçan-suv»nıñ
Sebepçisi Alidir.

Endi onğa tolğan yaşıñ
Sanadaki «Uçan-suv»,
İcat çeşmeñ qurumasın,
Olsun canlı çoqraq, suv.

Аля бугунь хатырлайман
Огълан, къызлар, яшларны.
Театрде Али оджа
Сайлай эди оларны.

Сайлангъан сонъ эр балагъа
Озю ойнап косьтере.
Чарыкъ кийген огъланчыкъкъа
Чобан ойнын огрете.

Куньлер отип, йыллар кечти,
«Фидан» олгъан балалар,
Бугунь, мына «Учан-сув»да
Белли артист олгъанлар.

Тыпкъы баарь кельген вакъыт
Чечекдай ачкъанлар,
Оюнлары юреклерге
Къуванч алып толгъанлар.

Къавал сесин давул баса,
Даре исе зиль тута.
Чокъкъа бармай кемане де
Озюнъ дердин анълата.

«Агъыр ава» битер-битмез,
«Къайтарма»гъа айлана.
Оюнджылар ойнагъан сонъ,
Кене чынълар йырлана.

Оюн, йырлар, чалгъы сеси
Бир-биринен багълана.
Санадаки гузелликке
Сейирджилер сукълана.

Эльчырпмалар токътамады,
Концерт девам эткенде.

Alâ bugün hatırlayman
Oğlan, qızlar, yaşlarnı.
Teatrde Ali oca
Saylay edi olarnı.

Saylanğan soñ er balağa
Özü oynap köstere.
Çarıq kiygen oğlançıqqa
Çoban oynın ögrete.

Künler ötip, yıllar keçti,
«Fidan» olğan balalar,
Bugün, mına «Uçan-suv»da
Belli artist olğanlar.

Tıpqı baar kelgen vaqıt
Çeçekday açqanlar,
Oyunları yüreklerge
Quvanç alıp tolğanlar.

Qaval sesin davul basa,
Dare ise zil tuta.
Çoqqa barmay kemane de
Özüñ derdin añlata.

«Ağır ava» biter-bitmez,
«Qaytarma»ğa aylana.
Oyuncılar oynağan soñ,
Kene çıñlar yırlana.

Oyun, yırlar, çalğı sesi
Bir-birinen bağlana.
Sanadaki güzellikke
Seyirciler suqlana.

Elçırpmalar toqtamadı,
Kontsert devam etkende.

«Машалла!» – деп алгъыш ягъды
Перде яваш энгенде.

Али оджа чыкъты халкъкъа
Сепетте гуль котерип.
Кене перде ачылгъан сонъ
Артистлерни чагъырып.

Залгъа бакъып таазим этти,
Къолун къоюп коксюне.
Бир къач гузель сёзлер айтты
Севимли миллетине.

Къырымдаки муфтимиз де
Чагъырылды санагъа.
Бир дуа о, багъышлады
Он яшлы «Учан-сув»гъа.

Перде энди, халкъ таркъала,
Мен де залдан чыкъаман.
Сейирджилер теэссуратын
Къулакъ салып тынълайман.

Менде олгъан фикирлернинъ
Догърулыкънен анъладым.
Эвге келип, къалем алып,
Бир къач джыллы сёз яздым.

Акъмесджит, 06.03.2000 с.

ГУНЕРДЕН РИЗАГЪА

Романиялы шаире Гунер Акъмолланынъ къырымлы сёз устасы Риза Юсуфкъа ширий селямы.

(Романия, Костендже. 01.04.2000 с.)

«Maşalla!» – dep alğış yağdı
Perde yavaş engende.

Ali oca çıqtı halqqa
Sepette gül köterip.
Kene perde açılğan soñ
Artistlerni çağırıp.

Zalğa baqıp taazim etti,
Qolun qoyup köksüne.
Bir qaç güzel sözler ayttı
Sevimli milletine.

Qırımdaki müftimiz de
Çağırıldı sanağa.
Bir dua o, bağışladı
On yaşlı «Uçan-suv»ğa.

Perde endi, halq tarqala,
Men de zaldan çıqaman.
Seyirciler teessuratın
Qulaq salıp tıñlayman.

Mende olğan fikirlerniñ
Doğrulıqnen añladım.
Evge kelip, qalem alıp,
Bir qaç cıllı söz yazdım.

Aqmescit, 06.03.2000 s.

GÜNERDEN RİZAĞA

Romaniyalı şaire Güner Aqmollanıñ qırımlı söz ustası Riza Yusufqa şiiriy selâmı.

(Romaniya, Köstence. 01.04.2000 s.)

«Сизге селям кетирдим мен
Къырым деген улькеден.
Кельдим сизге узакътан мен
Сайып, севип юректен…».

«Биз де сиздай нидже йыллар
Асрет олуп яшадыкъ.
Къырым деген дженнет ичюн
Джан берип, джан талаштыкъ…»

«…Гъурбетликте бала эдим,
Бильмей осьтим кимлигим.
Акълым танып, сонъра бильдим
Ким олгъаным, кимлигим…»

«…Мен татарман, къырымлыман,
Деп багъырдым саба мен.
Ватан сесин эшиттим мен
Танъ аткъанда къыбладан!» –

Деди бизге джан-юректен
Риза Юсуф Къырымлы!
Биз де оны сеслегенде
Сагъынамыз Къырымны.

Эй, татарлар, Ешиль Ада
Эм истикъбаль, тарихтыр!
Дженнет болса, бу – Къырымдыр!
Бирлешмесек языкътыр.

01.04.2000 с.

«Къырымлы къырымлылар ве романиялы къырымлылар шиирлеримнен къол тутушып тарихкъа киреджеклер», – Гунер Акъмолланынъ къайды.

«Sizge selâm ketirdim men
Qırım degen ülkeden.
Keldim sizge uzaqtan men
Sayıp, sevip yürekten…».

«Biz de sizday nice yıllar
Asret olup yaşadıq.
Qırım degen cennet içün
Can berip, can talaştıq…»

«…Ğurbetlikte bala edim,
Bilmey östim kimligim.
Aqlım tanıp, soñra bildim
Kim olğanım, kimligim…»

«…Men tatarman, qırımlıman,
Dep bağırdım saba men.
Vatan sesin eşittim men
Tañ atqanda qıbladan!» –

Dedi bizge can-yürekten
Riza Yusuf Qırımlı!
Biz de onı seslegende
Sağınamız Qırımnı.

Ey, tatarlar, Yeşil Ada
Em istiqbal, tarihtır!
Cennet bolsa, bu – Qırımdır!
Birleşmesek yazıqtır.

01.04.2000 s.

«Qırımlı qırımlılar ve romaniyalı qırımlılar şiirlerimnen qol tutuşıp tarihqa kirecekler», – Güner Aqmollanıñ qaydı.

РИЗА ЮСУФНЫНЪ ИДЖАДЫ АКЪКЪЫНДА БЕЛЛИ ЗИЯЛЫЛАРЫМЫЗНЫНЪ ФИКИРИ

БАЯГЪЫ ТЮЗ САТЫРЛАР ЯРАТКЪАН САНАТЧЫ

Азиз юртумыз – Къырымгъа авдет этмекте олгъан халкъымызнынъ арасында Ватан севинчи иле къальплеринде джанлангъан рух ве истидат нуры янгъан бир чокъ иджаткярымыз булунмакъта. Булар озьлерини музыка, театр, рессамлыкъ, эдебият ве чешит илимлер киби саaларда сынамакъта ве меракълы теджрибелер этмектелер. Хусусан сонъ йыллар ичинде дюнья юзюни корьген дерги ве газеталарымызда иджатларындан базы нумюнелер басылгъан онлар ве юзлернен чешит саaларда чалышкъан иджаткярларымызнынъ адлары пейда ола. Назм эсерлер акъкъында лакъырды юрютильгенде, иште, бу янъы несиль шаирлер арасында зенгиндже образлар ве баягъы тюз сатырлар ярата бильгенлер де бардыр. Шулардан бириси Риза Юсуфтыр.

Риза Юсуф назмиеттеки иджадыны 50 яшындан сонъ башласа да, къалеми яваш-яваш кучь алып, меракълы левхалар, къанатлы сатырлар иджат этмекте:

Тарих олып къалгъан бизге
Багъчасарай – Хансарай,
Таштан олгъан минарелер
Бизлер ичюн сыр сакълай…

(«Багъчасарай-Хансарай», 1994 с.)

яхут:

Майыс айнынъ он секизи
Бизлер ичюн къарадыр,
Асырларда савулмайджакъ,
Сызлайджакъ бир ярадыр!

(«Майыс айнынъ он секизи», 1994 с.)

RİZA YUSUFNIÑ İCADI AQQINDA BELLİ ZİYALILARIMIZNIÑ FİKİRİ

BAYAĞI TÜZ SATIRLAR YARATQAN SANATÇI

Aziz yurtumız – Qırımğa avdet etmekte olğan halqımıznıñ arasında Vatan sevinçi ile qalplerinde canlanğan ruh ve istidat nurı yanğan bir çoq icatkârımız bulunmaqta. Bular özlerini muzıka, teatr, ressamlıq, edebiyat ve çeşit ilimler kibi saalarda sınamaqta ve meraqlı tecribeler etmekteler. Hususan soñ yıllar içinde dünya yüzüni körgen dergi ve gazetalarımızda icatlarından bazı nümüneler basılğan onlar ve yüzlernen çeşit saalarda çalışqan icatkârlarımıznıñ adları peyda ola. Nazm eserler aqqında laqırdı yürütilgende, işte, bu yañı nesil şairler arasında zengince obrazlar ve bayağı tüz satırlar yarata bilgenler de bardır. Şulardan birisi Riza Yusuftır.

Riza Yusuf nazmiyetteki icadını 50 yaşından soñ başlasa da, qalemi yavaş-yavaş küç alıp, meraqlı levhalar, qanatlı satırlar icat etmekte:

Tarih olıp qalğan bizge
Bağçasaray – Hansaray,
Taştan olğan minareler
Bizler içün sır saqlay…

(«Bağçasaray-Hansaray», 1994 s.)

yahut:

Mayıs aynıñ on sekizi
Bizler içün qaradır,
Asırlarda savulmaycaq,
Sızlaycaq bir yaradır!

(«Mayıs aynıñ on sekizi», 1994 s.)

Риза Юсуфнынъ лирик къараманы бинъ-бир тюрлю мешакъат ве фелякеттен кечип, ахыры Ватанына дёне. Ама сюргюнликте башындан кечирген дешетли вакъиалар хафызасындан силинмей, къанлы яралар савулмай, сызлап тура… Къырымнынъ эвельки маневияты ве темиз руху писиклер ичинде ёгъурылгъан, деделеримизнинъ бинъ йыллар девамында яратып кельген медениети ернен ексан этильген…

Азиз юртуна тараф реван олгъан ватандашларымызнынъ чокъусы эвсиз-баркъсыз, ёллар ичинде сепильген, токътамагъа бир дуракъ, дердине бир дерман буламайлар:

Бири сорап кой къыдыра,
Бири деде мезарын,
Бири юре эв къыдыра
Къолгъа алып эвлядын.

(«Сизге селям кетирдим», 1997 с.)

Лякин бу ёргъунлыкъ нагъмелери базан дигерлерине, умют ышыкъларына денъиштириле. Насыл агъыр ве зор олса да, лирик къараман артыкъ озь асретли Ватанына ве халкъына къавуша. Эндиден сонъ, иншалла, яваш-яваш эр шей тюзеледжек ве хор миллет ниает бахтлы куньлерни кореджектир…

Айрыджа къайд этмели ки, Риза Юсуфнынъ шиирий сатырлары озюнинъ ифадесинде сахнадан эшитильсе, даа да зевкълы ве меракълы олып чыкъа. Онынъ декламация усталыгъыны эшиткен адам мытлакъа джоша, хошлана ве устаны алгъышлай. Чокъ сенелер халкъымызда профессиональ ифадеджилер, сахна сёз усталары корюнмезди. Конферансье Аблямит Умеровнынъ вефатындан сонъра, сахнада истидатлы шекильде шиир окъугъанлар ёкъ эди.

Шунынъ ичюн Риза Юсуфнынъ назмиет иле огърашмасы ве сахнадан буюк усталыкъ иле шиир ифаде этмеси эр тюрлю такъдирлерге ляйыкътыр.

Арды гурь олсун, урьметли Риза эфенди!

Исмаил Асан огълу Керим,

профессор, языджы.

Riza Yusufnıñ lirik qaramanı biñ-bir türlü meşaqat ve felâketten keçip, ahırı Vatanına döne. Ama sürgünlikte başından keçirgen deşetli vaqialar hafızasından silinmey, qanlı yaralar savulmay, sızlap tura… Qırımnıñ evelki maneviyatı ve temiz ruhu pisikler içinde yoğurılğan, dedelerimizniñ biñ yıllar devamında yaratıp kelgen medeniyeti yernen yeksan etilgen…

Aziz yurtuna taraf revan olğan vatandaşlarımıznıñ çoqusı evsiz-barqsız, yollar içinde sepilgen, toqtamağa bir duraq, derdine bir derman bulamaylar:

Biri sorap köy qıdıra,
Biri dede mezarın,
Biri yüre ev qıdıra
Qolğa alıp evlâdın.

(«Sizge selâm ketirdim», 1997 s.)

Lâkin bu yorğunlıq nağmeleri bazan digerlerine, ümüt ışıqlarına deñiştirile. Nasıl ağır ve zor olsa da, lirik qaraman artıq öz asretli Vatanına ve halqına qavuşa. Endiden soñ, inşalla, yavaş-yavaş er şey tüzelecek ve hor millet niayet bahtlı künlerni körecektir…

Ayrıca qayd etmeli ki, Riza Yusufnıñ şiiriy satırları özüniñ ifadesinde sahnadan eşitilse, daa da zevqlı ve meraqlı olıp çıqa. Onıñ deklamatsiya ustalığını eşitken adam mıtlaqa coşa, hoşlana ve ustanı alğışlay. Çoq seneler halqımızda professional ifadeciler, sahna söz ustaları körünmezdi. Konferansye Ablâmit Ümerovnıñ vefatından soñra, sahnada istidatlı şekilde şiir oquğanlar yoq edi.

Şunıñ içün Riza Yusufnıñ nazmiyet ile oğraşması ve sahnadan büyük ustalıq ile şiir ifade etmesi er türlü taqdirlerge lâyıqtır.

Ardı gür olsun, ürmetli Riza efendi!

İsmail Asan oğlu Kerim,

professor, yazıcı.

РУХИЙ РААТЛЫКЪ БАГЪЫШЛАЙ

Къырымтатар халкъынынъ белли сёз устасы Риза Юсуф Озьбекистанда Андижан шеэриндеки музыкалы драма ве комедия театринде чокъ йыл девамында баш дирижёр вазифесинде чалышкъан юксек бильгили мутехассыс.

Озьбекистанда нам къазангъан артист, аджайип мутехассыс Къырымгъа къайтып кельгенинен 1990–1995 сенелери къырымтатар музыкалы драма театрининъ баш дирижёры вазифесини эда этти.

Тувгъан ана тилини огренюв ишине айрыджа дикъкъат этерек, классик ве заманемизнинъ илери шаирлерининъ иджадыны терен огренмеге тырышты.

Бир чокъ классик иле берабер Амди Гирайбай, Бекир Чобан-заде, Эшреф Шемьи-заде, Шамиль Алядин ве Шакир Селимнинъ эсерлерини пек бегенген Риза Юсуф бу белли эдиплернинъ бир сыра шиирлерини эзберлеп, мерасимлерде ифадели окъуды. Буюк саналарда чыкъышларда булунаракъ, догъмуш халкъы арасында, сёз устасы намыны къазанды.

Сонъра озю де шиирлер языпп башлады. 2005 сенеси Романияда муэллифнинъ «Мен шаир дегилим» адында шиирлер джыйынтыгъы нешир олунды.

2009 сенеси исе озю саналарда окъугъан классик шаирлеримизнинъ эсерлеринден тертип олунгъан «Санадан янгъырагъан шиирлер» адында джыйынтыкъ чыкъарды.

Чокъ йыл себатнен чалышувы нетиджесинде 2015 сенеси исе озь мухлислерине санатчылар акъкъында «Къырымтатар музыка эрбаплары» серлевхалы библиографик джыйынтыкъны такъдим этти.

Шимди буюк сёз устасы, языджы, аджайип инсан Риза Юсуфнынъ иджады пишкинлешкен бир девирдедир. Якъында иджаткяр озюнинъ сексен йыллыгъы мунасебетинен къыйметли окъуйыджыларына «Ана къальби» шиирлер джыйынтыгъыны такъдим этмекте. Анда ер алгъан эсерлер дюньяда улу зат аналаргъа багъышлана. Бу буюк санаткяр озь терен

RUHİY RAATLIQ BAĞIŞLAY

Qırımtatar halqınıñ belli söz ustası Riza Yusuf Özbekistanda Andijan şeerindeki muzıkalı drama ve komediya teatrinde çoq yıl devamında baş dirijör vazifesinde çalışqan yüksek bilgili mütehassıs.

Özbekistanda nam qazanğan artist, acayip mütehassıs Qırımğa qaytıp kelgeninen 1990–1995 seneleri qırımtatar muzıkalı drama teatriniñ baş dirijörı vazifesini eda etti.

Tuvğan ana tilini ögrenüv işine ayrıca diqqat eterek, klassik ve zemanemizniñ ileri şairleriniñ icadını teren ögrenmege tırıştı.

Bir çoq klassik ile beraber Amdi Giraybay, Bekir Çoban-zade, Eşref Şemi-zade, Şamil Alâdin ve Şakir Selimniñ eserlerini pek begengen Riza Yusuf bu belli ediplerniñ bir sıra şiirlerini ezberlep, merasimlerde ifadeli oqudı. Büyük sanalarda çıqışlarda bulunaraq, doğmuş halqı arasında, söz ustası namını qazandı.

Soñra özü de şiirler yazıp başladı. 2005 senesi Romaniyada müellifniñ «Men şair degilim» adında şiirler cıyıntığı neşir olundı.

2009 senesi ise özü sanalarda oquğan klassik şairlerimizniñ eserlerinden tertip olunğan «Sanadan yanğırağan şiirler» adında cıyıntıq çıqardı.

Çoq yıl sebatnen çalışuvı neticesinde 2015 senesi ise öz mühlislerine sanatçılar aqqında «Qırımtatar muzıka erbapları» serlevhalı bibliografik cıyıntıqnı taqdim etti.

Şimdi büyük söz ustası, yazıcı, acayip insan Riza Yusufnıñ icadı pişkinleşken bir devirdedir. Yaqında icatkâr özüniñ seksen yıllığı munasebetinen qıymetli oquyıcılarına «Ana qalbi» şiirler cıyıntığını taqdim etmekte. Anda yer alğan eserler dünyada ulu zat analarğa bağışlana. Bu büyük

фельсефий чыкъышларынен халкъымызгъа рухий раатлыкъ багъышламакъта.

Илериде де туткъан бутюн ишлеринде онъа мувафакъиетлер тилеймиз.

Урие Эдемова,
Къырымтатар
Языджылары бирлиги реиси.

* * *

Сёз устасы Риза Юсуф шу кечкен йыллар ичинде. Чешит саналарда чешит тантаналы мерасимлерде юзлернен чыкъышлар япты.

Акъикъий санаткяр оларакъ, озь усталыгъынен бинълернен сейирджининъ юрегине ёл тапты.

Шаир Риза Фазыл.

* * *

Эдждатларымыздан бизге мирас олгъан, энъ буюк байлыгъымыз – ана тилинде язылгъан эсерлерге озюнинъ текрарланмаз сесинен джуля берген Риза Юсуф тек Къырымда дегиль, Тюркиеде, Романияда кечкен фестиваллерде Юртдашларымыз огюнде шиирлер окъуп, Ватан асретлиги чеккенлернинъ де алгъышларыны къазанып кельмекте.

Шаир Шерьян Али.

* * *

Риза Юсуф акъкъында бир къач сёз...

Къырымтатар эдебиятына Риза Юсуф 90-нджы сенелернинъ сонъунда, энъ эвеля, нефис сёз устасы оларакъ келип кирди. Онынъ сеси, сёз усталыгъы къабилиети, чешит саналарда, радио ве телевидениеде япкъан чыкъышлары мухлислернинъ севгисини, урьметини ве алгъышыны къазанды. Онынъ иджрасында къырымтатар шиириетининъ эм классиклери, эм земаневий муэллифлернинъ эсерлери бедиий джеэттен алий бир дереджеде янъгъырап, янъы бир нефес алып, халкъкъа такъдим этильди.

sanatkâr öz teren felsefiy çıqışlarınen halqımızğa ruhiy raatlıq bağışlamaqta.

İleride de tutqan bütün işlerinde oña muvafaqiyetler tileymiz.

Üriye Edemova,
Qırımtatar
Yazıcıları birligi reisi.

* * *

Söz ustası Riza Yusuf şu keçken yıllar içinde. Çeşit sanalarda çeşit tantanalı merasimlerde yüzlernen çıqışlar yaptı.

Aqiqiy sanatkâr olaraq, öz ustalığınen biñlernen seyirciniñ yüregine yol taptı.

Şair Riza Fazıl.

* * *

Ecdatlarımızdan bizge miras olğan, eñ büyük baylığımız – ana tilinde yazılğan eserlerge özüniñ tekrarlanmaz sesinen culâ bergen Riza Yusuf tek Qırımda degil, Türkiyede, Romaniyada keçken festivallerde Yurtdaşlarımız ögünde şiirler oqup, Vatan asretligi çekkenlerniñ de alğışlarını qazanıp kelmekte.

Şair Şeryan Ali.

* * *

Riza Yusuf aqqında bir qaç söz...

Qırımtatar edebiyatına Riza Yusuf 90-ncı senelerniñ soñunda, eñ evelâ, nefis söz ustası olaraq kelip kirdi. Onıñ sesi, söz ustalığı qabiliyeti, çeşit sanalarda, radio ve televideniyede yapqan çıqışları mühlislerniñ sevgisini, ürmetini ve alğışını qazandı. Onıñ icrasında qırımtatar şiiriyetiniñ em klassikleri, em zemaneviy müelliflerniñ eserleri bediiy ceetten aliy bir derecede yañğırap, yañı bir nefes alıp, halqqa taqdim etildi.

Elbet, buña Riza Yusufnıñ professional muzıka alemine bağlı olğanı tesir etkenini farz etmege mümkündir. Çoq

Эльбет, бунъа Риза Юсуфнынъ профессиональ музыка алемине багълы олгъаны тесир эткенини фарз этмеге мумкюндир. Чокъ йыллар девамында Андижан, Акъмесджит театрлеринде оркестрлерде дирижёрлыкъ вазифесини беджерген, саналарда чешит актёрларнынъ санатынен таныш олгъаны оны нефис сёз устасы оларакъ шекилленмесине тесир этмей къалмагъандыр. Амма о бунынънен сынъырланмады. Чешит шаирлеримизнинъ эсерлерини окъур экен, олардан ильхамланып, гъыда алып Риза Юсуф озю де къалемини тебретип башлай. Бойле этип о къырымтатар шиириет багъчасында ильк адымларыны атып башлай. Арекетте – берекет дегенлери киби, бугунь биз Риза Юсуфны тек сёз устасы киби дегиль де, бир шаир киби де билемиз.

Онынъ шиириети озь юртуна, тувгъан халкъына, якъынларына олгъан сынъырсыз севги иле суварылгъан. Бу севги ве сайлагъан иджат ёлуна садыкълыкъ шаир яратыджылыгъынынъ темели, бу мевзу онынъ шиирий дюньясынынъ къыбласыдыр. «Майыс айынынъ он секизи», «Гъурбетликте бала эдим», «Къуванч корьмей юрегим», «Ана къальби», «Сельби тереги» онынъ шиирий юзюни акс эткен, кимсени первасыз къалдырмайджакъ иджат емишлеридир.

Риза Юсуф «Санадан янъгъырагъан шиирлер», «Мен шаир дегилим» киби эки шиирий джыйнтыкънынъ, «Къырымтатар музыка эрбаплары» китабынынъ да муэллифи, Къырымтатар языджылары бирлигининъ азасы ола (2016 с.), Украинада нам къазангъан санат эрбабы. Шаирнинъ дюнья юзюни корьген «Ана къальби» джыйнтыгъы онынъ иджадынынъ даа бир къысмына екюн чекмекте. Окъуйыджылар онынъ янъы эсерлерини, санадан янъгъырагъан сесини сабырсызлыкънен беклемектелер.

Дилявер Осман,
«Йылдыз» меджмуасынынъ баш муаррири,
Къырымтатар языджылары
бирлигининъ кятиби,
Къырымда ве Татаристанда нам
къазангъан санат эрбабы.

yıllar devamında Andijan, Aqmescit teatrlerinde orkestrlerde dirijörlıq vazifesini becergen, sanalarda çeşit aktörlarnıñ sanatınen tanış olğanı onı nefis söz ustası olaraq şekillenmesine tesir etmey qalmağandır. Amma o bunıñnen sıñırlanmadı. Çeşit şairlerimizniñ eserlerini oqur eken, olardan ilhamlanıp, ğıda alıp Riza Yusuf özü de qalemini tebretip başlay. Böyle etip o qırımtatar şiiriyet bağçasında ilk adımlarını atıp başlay. Arekette – bereket degenleri kibi, bugün biz Riza Yusufnı tek söz ustası kibi degil de, bir şair kibi de bilemiz.

Onıñ şiiriyeti öz yurtuna, tuvğan halqına, yaqınlarına olğan sıñırsız sevgi ile suvarılğan. Bu sevgi ve saylağan icat yoluna sadıqlıq şair yaratıcılığınıñ temeli, bu mevzu onıñ şiiriy dünyasınıñ qıblasıdır. «Mayıs ayınıñ on sekizi», «Ğurbetlikte bala edim», «Quvanç körmey yüregim», «Ana qalbi», «Selbi teregi» onıñ şiiriy yüzüni aks etken, kimseni pervasız qaldırmaycaq icat yemişleridir.

Riza Yusuf «Sanadan yañğırağan şiirler», «Men şair degilim» kibi eki şiiriy cıyntıqnıñ, «Qırımtatar muzıka erbapları» kitabınıñ da müellifi, Qırımtatar yazıcıları birliginiñ azası ola (2016 s.), Ukrainada nam qazanğan sanat erbabı. Şairniñ dünya yüzüni körgen «Ana qalbi» cıyntığı onıñ icadınıñ daa bir qısmına yekün çekmekte. Oquyıcılar onıñ yañı eserlerini, sanadan yañğırağan sesini sabırsızlıqnen beklemekteler.

Dilâver Osman,
«Yıldız» mecmuasınıñ baş muarriri,
Qırımtatar yazıcıları
birliginiñ kâtibi,
Qırımda ve Tataristanda nam
qazanğan sanat erbabı.

ЮРЕГИНДЕ КЪЫРЫМНЫ ТАШЫГЪАН СЁЗ УСТАСЫ

Балалыкъ ве осьмюр чагъындаки агъыр, атта аджыныкъ-лы такъдирине бакъмадан кичик Риза бутюн вакъыт музыка тасилинен огърашты, белли севиелерге иришти. Йыллардижа окъуды, озюни етиштирди, теджрибе къазанды, труппаларгъа ёлбашчылыкъ япты, музыка язды, озю де генчлерни осьтюрди. Къырымгъа да 1990-нджы сенелери артыкъ белли бир медениет эрбабы оларакъ, азыр санатчы оларакъ келип чыкъты.

Санатчымызнынъ бедиий эдебияткъа авес олгъан сенелери 1990-нджы ве 2000-нджи сенелернинъ башы. Яни, тувгъан эдебиятымызнынъ авдеттен сонъраки юкселиш сенелерине тенъ келе. Шиирлеринде аиле, ана, ватан, эвляд севгиси ве къыймети анълатылмакъта. Р. Юсуфнынъ багъышлав шиирлеринде биле даима Ешиль Ада, тувгъан топракъ, гузель Къырым ве Къара денъиз анъылмакътадыр. Шаирнинъ пек терен бир юрт севгиси бар…

Р. Юсуф бугунь къырымтатар эдебиятыны инкишаф эттирювге белли бир иссе къошкъан эдиптир. Чюнки эм шиирлер яратмакъта, эм де классиклеримизни сахнадан окъумакътадыр.

Истидатлы, ватансевер, миллетпервер инсан Риза Юсуф бугунь Къырым сахна санатынынъ ве ифадели шиир окъувынынъ екяне эсли-башлы санатчысыдыр. Эльбетте, онынъ изнинден юрьген генчлеримиз де аз дегильдир, чокъ шукюр. Бу яшлар Риза Юсуф киби теджрибели сёз усталарындан рух, хаз ве джесарет алмакъталар. Бойле акъсакъал, устаз арамызда олгъаны ичюн яшларымыз гъурурлы олмалы.

Рахметли бабам, хакъикъий халкъ шаири Шакир Селим иле мухтерем буюгим Риза Юсуфны бир сахнада, бераберликте Къарасубазарда сейир этмеге манъа къысмет олды. 2006 сенеси Бекир Чобаан-заде эдебият мукяфатынынъ такъдим акъшамында эдебият-медениет эрбапларынынъ, сёз усталарынынъ ве алимлернинъ бир арада олгъаны мухтешем о акъшамда

YÜREGİNDE QIRIMNI TAŞIĞAN SÖZ USTASI

Balalıq ve ösmür çağındaki ağır, atta acınıqlı taqdirine baqmadan kiçik Riza bütün vaqıt muzıka tasilinen oğraştı, belli seviyelerge irişti. Yıllarca oqudı, özüni yetiştirdi, tecribe qazandı, truppalarğa yolbaşçılıq yaptı, muzıka yazdı, özü de gençlerni östürdi. Qırımğa da 1990-ncı seneleri artıq belli bir medeniyet erbabı olaraq, azır sanatçı olaraq kelip çıqtı.

Sanatçımıznıñ bediiy edebiyatqa aves olğan seneleri 1990-ncı ve 2000-nci senelerniñ başı. Yani, tuvğan edebiyatımıznıñ avdetten soñraki yükseliş senelerine teñ kele. Şiirlerinde aile, ana, vatan, evlâd sevgisi ve qıymeti añlatılmaqta. R. Yusufnıñ bağışlav şiirlerinde bile daima Yeşil Ada, tuvğan topraq, güzel Qırım ve Qara deñiz añılmaqtadır. Şairniñ pek teren bir yurt sevgisi bar…

R. Yusuf bugün qırımtatar edebiyatını inkişaf ettirüvge belli bir isse qoşqan ediptir. Çünki em şiirler yaratmaqta, em de klassiklerimizni sahnadan oqumaqtadır.

İstidatlı, vatansever, milletperver insan Riza Yusuf bugün Qırım sahna sanatınıñ ve ifadeli şiir oquvınıñ yekâne esli-başlı sanatçısıdır. Elbette, onıñ izninden yürgen gençlerimiz de az degildir, çoq şükür. Bu yaşlar Riza Yusuf kibi tecribeli söz ustalarından ruh, haz ve cesaret almaqtalar. Böyle aqsaqal, ustaz aramızda olğanı içün yaşlarımız ğururlı olmalı.

Rahmetli babam, haqiqiy halq şairi Şakir Selim ile mühterem büyügim Riza Yusufnı bir sahnada, beraberlikte Qarasubazarda seyir etmege maña qısmet oldı. 2006 senesi Bekir Çobaan-zade edebiyat mukâfatınıñ taqdim aqşamında edebiyat-medeniyet erbaplarınıñ, söz ustalarınıñ ve alimlerniñ bir arada olğanı mühteşem o aqşamda Riza Yusuf o mükemmel sesinen şiirler oqudı, diñlegen-seyir etken erkesni adeta mest etken edi. O yılı Riza Yusuf bu müim halqara mukâfatına lâyıq olğan edi.

Риза Юсуф о мукеммель сесинен шиирлер окъуды, динълеген-сейир эткен эркесни адета мест эткен эди. О йылы Риза Юсуф бу муим халкъара мукяфатына ляйыкъ олгъан эди.

2019 йылында устаз Риза Юсуфнынъ 80 йыллыкъ юбилейи къайд этиледжектир. Бу мерасимлерге догъру якълаштыкъча шаиримизге къавий сагълыкъ ве иджадий муваффакъиетлер, гонъюль нагъмесининъ тынмамасыны тилейим.

Къалеминъиз де, седанъыз да ич тюкенмесин!

Джелилова Л. Ш.,
Къырымтатар эдебияты
ве журналистика кафедрасы доценти,
КъМПУ

СЁЗ УСТАСЫ РИЗА ЮСУФ

Инсан деген инсанда олгъан истидат ве къабилиетлер ер астындаки ирмакъларгъа бенъзейлер. Илля бир кунь шу ирмакълар бекленильмеген ер ве муитте чокъракъларгъа чевирилип ярыкъ дюньягъа чыкъалар.

Риза Юсуфнынъ шаирлиги де тыпкъы бир чокъракъ киби, апансыздан догъды. Аджеба, бу бир тесадюфми? Занымджа, тесадюф олмаса керек.

Омюри бою музыканен огърашкъан, аятынъ буюк бир къысымыны дирижёрлыкъ санатына багъышлагъан бир-де бир инсаннынъ шиир язып башламасы, озю де элли яшыны кечкен сонъ, шиир язмасы дегерлик табиий алдыр.

Аллах-Тааля, демек, Риза Юсуфкъа шиир язмакъ къабилиетини де берген.

Мен шаир дегилим, достлар,
Шаир олып догъмалы.
Халкъынъ сени севсе, бильсе,
Онъа ляйыкъ олмалы.

(«Мен шаир дегилим»).

2019 yılında ustaz Riza Yusufnıñ 80 yıllıq yubileyi qayd etilecektir. Bu merasimlerge doğru yaqlaştıqça şairimizge qaviy sağlıq ve icadiy muvaffaqiyetler, göñül nağmesiniñ tınmamasını tileyim.

Qalemiñiz de, sedañız da iç tükenmesin!

Celilova L. Ş.,
Qırımtatar edebiyatı
ve jurnalistika kafedrası dotsenti,
QMPU

SÖZ USTASI RİZA YUSUF

İnsan degen insanda olğan istidat ve qabiliyetler yer astındaki ırmaqlarğa beñzeyler. İllâ bir kün şu ırmaqlar beklenilmegen yer ve müitte çoqraqlarğa çevirilip yarıq dünyağa çıqalar.

Riza Yusufnıñ şairligi de tıpqı bir çoqraq kibi, apansızdan doğdı. Aceba, bu bir tesadüfmi? Zanımca, tesadüf olmasa kerek.

Ömüri boyu muzıkanen oğraşqan, ayatıñ büyük bir qısımını dirijörlıq sanatına bağışlağan bir-de bir insannıñ şiir yazıp başlaması, özü de elli yaşını keçken soñ, şiir yazması degerlik tabiiy aldır.

Allah-Taalâ, demek, Riza Yusufqa şiir yazmaq qabiliyetini de bergen.

Men şair degilim, dostlar,
Şair olıp doğmalı.
Halqıñ seni sevse, bilse,
Oña lâyıq olmalı.

(«Men şair degilim»).

«Olân, Riza, sen şiirler yazmasa, bizim yazğan şiirlerimizni oquy berse» degenlerge qulaq asmadan, şiiriyette öz küçüni ep

«Олян, Риза, сен шиирлер язмаса, бизим язгъан шиирлеримизни окъуй берсе» дегенлерге къулакъ асмадан, шиириетте озь кучюни эп сынамакъта. Бунынънен бирликте шаирлик «унванына» ынтылмагъаныны айрыджа къайд эте:

Мен шаир дегилим, достлар,
Косьтерменъиз пармакъман.
Гъурбетликтен юрткъа къайтып,
Къуванч йырын йырлайман.

Сёзлер келе, мен топлайман,
Сонъра бир-бир язаман.
Юректеки дуйгъуларны
Сизге язып ташлайман.

(«Мен шаир дегилим»).

Шиириет севдалырнынъ эксериети Риза Юсуфны зиядесинен сёз устасы оларакъ яхшы билелер. Бу да Р. Юсуфнынъ истидатынынъ бир корюнишидир.

Шуны айрыджа къайд этмели ки, бугуньде-бугунь Риза Юсуф профессиональ дереджеде сахнадан шиир окъугъан екяне устадыр.

Ве о, сахнагъа чыкъып ялынъыз озь эсерлерини окъумай. Земаневий шаирлеримизнинъ айры эсерлерини, ве энъ муими классик шаирлеримизнинъ инджи киби эсерлерини сахнагъа алып чыкъты, оларгъа экинджи омюр багъышлады.

Вельхасыл, Риза Юсуфнынъ сахна репертуарында, джумледен Амди Гирайбайнынъ, Бекир Чобан-заденинъ, Эшреф Шемьи-заденинъ мешхур шиирлери булуна. Риза Юсуфнынъ иджрасында Амди Гирайбайнынъ «Ант эткенмен» айтаман», Бекир Чобан-заденинъ «Бир изин беринъиз, Эшреф Шемьи-заденинъ «Эльвида» шиирлерини динълегенъинде этинъ-тенинъ чимирдеп кете, къырымтатар шииринин къувети ве къудретине, нефислиги ве назиклигине текрар-текрар севда оласынъ.

sınamaqta. Bunıñnen birlikte şairlik «unvanına» ıntılmağanını ayrıca qayd ete:

Men şair degilim, dostlar,
Köstermeñiz parmaqman.
Ğurbetlikten yurtqa qaytıp,
Quvanç yırın yırlayman.

Sözler kele, men toplayman,
Soñra bir-bir yazaman.
Yürekteki duyğularnı
Sizge yazıp taşlayman.

(«Men şair degilim»).

Şiiriyet sevdalırnıñ ekseriyeti Riza Yusufnı ziyadesinen söz ustası olaraq yahşı bileler. Bu da R. Yusufnıñ istidatınıñ bir körünişidir.

Şunı ayrıca qayd etmeli ki, bugünde-bugün Riza Yusuf professional derecede sahnadan şiir oquğan yekâne ustadır.

Ve o, sahnağa çıqıp yalıñız öz eserlerini oqumay. Zemaneviy şairlerimizniñ ayrı eserlerini, ve eñ müimi klassik şairlerimizniñ inci kibi eserlerini sahnağa alıp çıqtı, olarğa ekinci ömür bağışladı.

Velhasıl, Riza Yusufnıñ sahna repertuarında, cümleden Amdi Giraybaynıñ, Bekir Çoban-zadeniñ, Eşref Şemi-zadeniñ meşhur şiirleri buluna. Riza Yusufnıñ icrasında Amdi Giraybaynıñ «Ant etkenmen» aytaman», Bekir Çoban-zadeniñ "Bir izin beriñiz, Eşref Şemi-zadeniñ «Elvida» şiirlerini diñlegeñinde etiñ-teniñ çimirdep kete, qırımtatar şiiriniñ quveti ve qudretine, nefisligi ve nazikligine tekrar-tekrar sevda olasıñ.

Riza Yusufnıñ icadiy repertuarında dobrucalı şairlerimizniñ eserlerinden nümüneler bar. Ve bu tesadüf degil. Söz ustası Riza Yusufqa yalıñız Qırımnıñ degil, Türkiye ve Romaniyanıñ

Риза Юсуфнынъ иджадий репертуарында добруджалы шаирлеримизнинъ эсерлеринден нумюнелер бар. Ве бу тесадюф дегиль. Сёз устасы Риза Юсуфкъа ялынъыз Къырымнынъ дегиль, Тюркие ве Романиянынъ мухтешем залларында эльчырптылар, онынъ истидат ве мееаретине ляйыкъ къыймет кесип, такъдирледилер. Сёз устасы Риза Юсуфкъа узун омюрлер, къавий сагълыкъ, иджадий мувафакъиетлер тилейим.

Юнус Къандым,
Украина язылджылар бирлигининъ азасы,
Украинада нам къазангъан санат эрбабы.

mühteşem zallarında elçırptılar, onıñ istidat ve mearetine lâyıq qıymet kesip, taqdirlediler. Söz ustası Riza Yusufqa uzun ömürler, qaviy sağlıq, icadiy muvafaqiyetler tileyim.

Yunus Qandım,
Ukraina yazıcılar birliginiñ azası,
Ukrainada nam qazanğan sanat erbabı.

МУНДЕРИДЖЕ

MÜNDERİCE

Литературно-художественное издание

Юсуфов Риза

ДУША МАТЕРИ

Компьютерная вёрстка *А. В. Веселов*

Подписано в печать 15.05.2019 г. Формат 60х84 1/16.
Гарнитура «Times New Roman». Усл. печ. л. 12,09.
Объём 13,0+0,5 печ. л. Тираж 500 экз. Заказ № 69796.

ГАУ РК «Медиацентр им. И. Гаспринского»
295048, Республика Крым, г. Симферополь, ул. Трубаченко, 23-а.
E-mail: mediacenter2015@mail.ru ОГРН 1159102113455

Отпечатано в типографии ООО «КОНСТАНТА»
308519, Белгородская обл., Белгородский р-н,
п. Северный, ул. Березовая, 1/12.
Тел./факс +7 (4722) 300-720,
www.konstanta-print.ru

Тюшюнджелерге далгъан Р. Юсуф.
Tüşüncelerge dalğan R. Yusuf.

«Насредин оджа» спектакли. Къырымтатар академик театри. 1993 с.
Р. Юсуф спектакльден сонъ артистлер иле.
«Nasredin oca» spektakli. Qırımtatar akademik teatri. 1993 s.
R. Yusuf spektaklden soñ artistler ile.

Р. Юсуф. Койдешлер иле корюшюв.
R. Yusuf. Köydeşler ile körüşüv.

Мукяфат берюв. Романия, г. Констанция ш. 2006 с.
Mukâfat berüv. Romaniya, g. Konstantsiya ş. 2006 s.

Тюркие, г. Полатлы ш. 2011 с.
Türkiye, g. Polatlı ş. 2011 s.

Ю. Кандымнынъ хатыра акъшамы. 2005 с.
Yu. Kandımnıñ hatıra aqşamı. 2005 s.

Концерттен эвель. 1992 с.
Kontsertten evel. 1992 s.

Къырымнынъ буюк артистлери иле гастроллерде. 2011 с.
Qırımnıñ büyük artistleri ile gastrollerde. 2011 s.

Достларнынъ корюшюви.
Dostlarnıñ körüşüvi.

«Гузель Къырым» концерт программасы.
Эсас дирижёр Риза Юсуф. 1991 с. Къырым.
«Güzel Qırım» kontsert programması. Esas dirijör Rıza Yusuf. 1991 s. Qırım.